

olundu. Müdafaai Hukuk halkın mutalebatını dermeyan etmiş olduğunu işittim. Erzurum muhitini zannedersen kâfi derecede tanıyorsunuz. Buranın halkı bir kere feveran etti mi, anın önünde durmak gayet güç olduğunu bildiğimden bunun hudusundan evvel lâzımgelen tedabiri hakimaneyi tevcih etmek acaba gayrıkânunî ve gayrimusip bir teklif miydi. Ben zannediyorum ki vazifei vatanîyemi ifa edebilmek için muhtaç olduğum istirahatı bir tarafa bırakarak bu işlerle uğraşmayı Heyeti Vekile takdir edecek ve gayrıkânunî gayrimusip teklifin benden sudur eylemeyeceğine Heyeti Vekilerin kail olmasını beklerdim. Aranızda müddeayı-tımı takdir edecek arkadaşlarım mevcut olacağına kaniim. Dairei intihabiyemi teftiş etmeksizin hemen Ankaraya muavvedet imkân dahilinde değildir. Buraya geldim geleli bu gibi meşagil ile uğraştığımdan kazaları dolaşmaya vakit bulamadım Efendim.

**Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi
Celâlettin Arif**

VESİKA, 260.

Dersaadet, 17/10/1338

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Tevfik Paşa oğlunu bendenize göndererek atideki telgrafnameyi verdi:

Meselenin gayet mahrem tutulması ricasile beraber vukubulan tahkikatına nazaran İngilizler, konferansta Anadolu ile İstanbulun ayrı ayrı cephe arzemesinden istifade ile hilâfet hamisi sıfatını iktisap etmeye çalışacağından meseleye lâzımgeldiği gibi ehemmiyet verilmesini arz etmemi tebliğ ettirdi. Ferman. (Hâmit)

"Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Biavnihiitaalâ ihraz olunan muzafferiyet, badeezin İstanbul ve Ankara arasında tahaddüs etmiş olan ihtilâf ve ikiliği kaldırmış ve vahdeti milliyemizi temin etmiş olup ancak Düveli Müttefika ile aramızda müsaleha henüz aktedilmemiş olmasından dolayı Avrupa şehirlerinden birinde kariben inikadı derkâr bulunan sulh konferansına sabıki veçhile her iki tarafın davet edileceği malûm bulunduğu mebni selâmeti milliyemize müteallik mevadî mühimmenin evvelce beynimizde müzakere ve teshili zımında istihzaratta bulunularak mezkûr konferansta müttehiden hukuku milletin müdafaasına sarfı mesai edilmesi nezdi âlilerinde dahi rehini tasvip olacağına kanaati hamilem bulunduğundan olbapta tarafı senaverilerle görüşüp anlaşmak üzere ahvale vâkıf ve emniyetinizi haiz bir zatın buraya gayet mahremane talimatı hamilen ve süratî mümkinine ile izamı mütemannadır Efendim. 17/10/1338 İmza: Sadrazam Tevfik."

VESİKA, 261.

Bursa, 18 Teşrinievel 1338

İstanbulda Hâmit Beyefendiye

Türkiye Devletinin aleyhinde her türlü teşebbüsü daima nazarı dikkatte tutan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti mukabil tedbirlerini düşünmüştür. Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile şekil ve mahiyeti taayyün eden Türkiye Devletinin tarihi teessüsündenberi Türkiye mukadderatına vazrûyet ve bundan mes'ul yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti olduğu cihanca malûm ve hadisatı filiye ve muamelâtı siyasiye ile müeyyet bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının ihraz eylediği muzafferiyeti kat'iyenin netice tabiiyesi olmak üzere vukuu karip olan sulh konferansında Türkiye Devleti yalnız ve ancak Türkiye büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından temsil olunur. Bu hakayik karşısında gayrumeşru ve gayrhukukî olduğu Meclisi Alice mükerreren ifade ve ilân edilmiş olan heyetlerin veya bu gibi heyet mensubininin şimdiye kadar biddefaat vaki olduğu gibi bundan sonra da siyaseti devleti teşviştan mücanebet eylememeleri hususunun ne derece azim mes'uliyeti bâdi olacağı derkârdır Efendim.

Mustafa Kemal

di. Hakları Savunma'nın halkın isteklerini ileri sürmüş olduğunu işittim. Erzurum yöresini sanırım yeterince tanıyorsunuz. Buranın halkı bir kere kaynadı (çoştı) mı, onun önünde durmanın çok zor olduğunu bildiğimden bu olmadan önce gereken akıllıca önlemleri ileri sürmek acaba kanunsuz ve uygunsuz bir öneri miydi. Ben sanıyorum ki yurd görevimi yapabilmek için gereksindiğim dinlenmeyi bir yana bırakarak bu işlerle uğraşmayı Bakanlar Kurulu iyi karşılayacak ve kanunsuz uygunsuz önerinin benden çıkamayacağını Bakanlar Kurulunun bileceğini beklerdim. Aranızda iddialarımın değerini bilecek arkadaşlarım bulunduğu inanıyorum. Seçim bölgemi teftiş etmeksizin hemen Ankaraya dönmem olanağı yoktur. Buraya geldim geleli bu gibi işlerle uğraştığımdan kazaları dolaşmaya vakit bulamadım Efendim.

**Büyük Millet Meclisi İkinci Başkam
Celâlettin Arif**

BELGE, 260.

İstanbul, 17/10/1922

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Tevfik Paşa oğlunu bana göndererek aşağıdaki telgrafı verdi:

İşin çok gizli tutulması ricasıyla birlikte yapılan soruşturmalara göre İngilizler, konferansta Anadolu ile İstanbulun ayrı ayrı cephe gibi görünmesinden yararlanıp halifelüğün koruyucusu kimliğini takinmaya çalışacağından konuya gerektiği gibi önem verilmesini size iletmemi bildirdi. Emir sizindir. (Hâmit)

"Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Tanrının yardımıyla kazanılan zafer, bundan böyle İstanbul ve Ankara arasında çıkmış olan anlaşmazlık ve ikiliği kaldırmış ve ulusal birliğimizi sağlamıştır ancak, İtilâf Devletleri ile aramızda barış daha yapılmamış olmasından dolayı Avrupa şehirlerinden birinde yakında toplanacağı anlaşılan barış konferansına eskiden olduğu gibi her iki tarafın çağırılacağı bilindiğinden ulusal esenliğimize ilişkin önemli noktaları önce aramızda görüşüp saptamak için hazırlıklar yaparak bu konferansta ulusun haklarını savunmaya birlik içinde çaba harcanması sizce de uygun görüleceğine tam inancım olduğundan o konuda sizinle görüşüp anlaşmak üzere durumu bilen ve güvendiğiniz bir kişinin buraya çok gizlice ve vereceğiniz direktiflerle birlikte ve olabildiğince çabuk gönderilmesini dilerim Efendim. 17/10/1922 İmza: Başbakan Tevfik."

BELGE, 261.

Bursa, 18 Ekim 1922

İstanbulda Hâmit Beyefendiye

Türkiye Devletine karşı her türlü girişimi her zaman göz önünde bulunduran Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti alınacak karşı önlemleri düşünmüştür. Anayasa ile biçimi ve niteliği belirlenen Türkiye Devletinin kuruluş tarihinden beri Türkiyenin kaderini elinde bulunduran ve bundan sorumlu olanın yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti olduğu dünyaca bilinmekte ve bu durum edimler ve politik işlemlerle kanıtlanmış bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının kazandığı kesin zaferin doğal sonucu olarak yapılması yakın olan barış konferansında Türkiye Devleti yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından temsil olunur. Bu gerçekler karşısında yasa ve hukuk dışı olduğu yüce Meclis tarafından birçok kere bildirilip ilân edilmiş olan kurulların veya bu gibi kurul üyelerinin şimdiye kadar çok defa olduğu gibi bundan sonra da devletin politikasını karıştırmaktan vazgeçmelerinin ne ölçüde büyük sorumluluklar doğuracağı açıkça belirdir Efendim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 262.

1/1010

Mahrem ve aceledir

Başkomandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 7/11/1339

Zâtı samilerinden telgrafla telâkki ettiğim emrin başında Tevfik Paşaya cevap olduğu mezkûr bulunmadığı gibi nihayetinde de telgrafnameyi kendisine tebliğim emir buyurulduğundan bunu bendeniz için bir veçhe telâkki etmiş ve binaenaleyh Tevfik Paşaya üç gün zarfında beş kere o veçhe dahilinde bilvasuta tebligatta bulunduğum gibi hatta bir defasında konferansa murahhas gönderilmemek için gazeteler, ajanslara tebliği icap eden beyanatının esaslarını havi bir müsvedde bile göndermişim. Her defasında işin derdesti müzakere olduğuna ve yakında neticeyi bildireceğine dair cevaplar aldım. Keyfiyetin bundan ibaret olduğu maruzdur ferman.

P.R, 8/11/1338

Hâmit

VESİKA, 263.

Ankarada:

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Gayet müstaceldir

Konferansa, Babîali de, Büyük Millet Meclisi de davet olundu. Bâbîalinin ademi icabeti, devletin altı asrı mütecaviz zamandanberi müesses ve mahfuz olan, bütün âlemi islâmın alâkadar olduğu hüviyeti tarihiyesini mahkûmu indiras etmek, Büyük Millet Meclisinin ademi icabeti ise cihanın müştak ve muntazır olduğu sulhü akim bırakmaktır. Bu mühim mes'uliyetleri bittabi ne Babîali ne Büyük Millet Meclisi kabul ve tahammül eder. Zaten Babîali ile Büyük Millet Meclisi arasında hakikî bir ikilik mutasavver olmadığı ve her türlü ısrar ve tazyika karşı Sevr Muahdesinin ademi tasdikında mukavemet ve tesadüf olunan müşkülâtü azimenin iktihâmı ile umuru idarenin tedvirini ve işgalin taklîli tesiri hususunda bezli makderet ve bu meyanda muvaffakiyatı vaktanın husulüne bikaderilimkân hizmet eden heyetimiz hakimiyeti millîyeyi tahkim ve tevsik suretile vahdeti idareyi temin için müzakereye de hazır olduğu halde mesaii hayriyenin bir sulhü nâfi ile semerati siyasîyesini iktüf hengâmında mücahedei millîten ayrı kalmayı ve bu sebeple bilittihat istihsali mümkün olan menafii âliyei vatandan cüz'ü lâyeteczasını bile ifateyi asla teviz etmez. Ayrılık şöyle dursun, en ufak bir muhalefeti dahi reva görmez. Hatta payi âdâyi kati ve levsî istilâyî izale yolunda şey fen mesaii cansiparane ve hudapesenedanede bulunanları nefislerine tercih eyler. Binaenaleyh ademi itilâf sebeble devlet ve milletin başına maazallahü taala bir musibeti uzma getirmek ve muaveneti maddîye ve muzaheretî manevîyelerine nail olduğumuz âlemi islâmî müteellim etmekten ise menafii âliyei vatan uğrunda temini vahdet, evvelce vacip ise bugün farz olmuştur. Şu halde hem istikbali memleket, hem müdafaai hukuku vatan hakkında müzakerede bulunulmak üzere Büyük Millet Meclisince tayin olunacak bir zatın talimatı mahsusa ile hemen gönderilmesini hassaten temenni ve bu şık tensip buyurulmadığı halde heyetimizden Ziya Paşa Hazretlerinin oraya gönderileceği beyan ve cevabın telgrafla bildirilmesi niyaz olunur.

Sadrazam

Tevfik

VESİKA, 264.

Saltanatı millîyenin tahakkukuna dair Büyük Millet Meclisinde cereyan eden tarihî cel-selerden:

1 Teşrinisani 1338 de saltanatı millîyenin tahakkukuna dair Büyük Millet Meclisinde cereyan eden tarihî celsede Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin irat buyurdıkları mühim nutuk: Arkadaşlar! İstanbulda gayrimeşru bir sıfatı şahsına atfeden Tevfik Paşa evvelâ hususi ve mahrem olarak ordularımızın Başkomandanına, müteakiben onu jurnal eder tarzda açık bir telgrafname ile Meclisi Aliye müracaatte bulundu. Dikkat buyurulursa gelen telgrafname ile efkârı umumîyei islâmîyet teşviş edilmek isteniyor. Bu telgrafnamedeki zihniyet, istiklâlîmizi inhaya çalı-

BELGE, 262.

1/1010

Gizli ve ivedidir

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

K: 7/11/1922 şifreye:

Sizden telgrafla aldığım emrin başında Tevfik Paşaya yanıt olduğu yazılı bulunmadığı gibi sonunda da telgrafi kendisine bildirmem emrolunmadığından bunu bana verilmiş bir direktif saymış ve bu nedenle Tevfik Paşaya üç gün içinde beş kere o yolda aracı ile bildiride bulunduğum gibi bir defasında da konferansa delege gönderilmemek için gazetelere, ajanslara verilmesi gereken demecinin ana hatlarını içeren bir müsvedde bile göndermişim. Her defasında işin incelenmekte olduğuna ve yakında sonucu bildireceğine ilişkin yanıtlar aldım. Durumun böyle olduğunu bilginize sunarım. Emir sizindir.

Hâmit

BELGE, 263.

Ankarada:

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Çok ivedidir

Konferansa, İstanbul Hükûmeti de, Büyük Millet Meclisi de çağırıldı. İstanbul Hükûmetinin çağrıya uymaması, devletin altı yüzyılı aşkın süredir kurulmuş ve korunmuş olan, bütün islâm dünyasının ilgili olduğu tarihî kimliğini yıkılmaya mahkûm etmek, Büyük Millet Meclisinin çağına uymaması ise dünyanın özlediği ve beklediği barışı çıkmaza sokmaktadır. Bu büyük sorumlulukları elbette ne İstanbul Hükûmeti ne Büyük Millet Meclisi kabul eder ve yüklenir. Zaten İstanbul Hükûmeti ile Büyük Millet Meclisi arasında gerçek bir ikilik düşünülemez ve her türlü direktme ve baskıya karşı Sevr Antlaşmasının onaylanmamasında direnmenin ve karşılaşılan pek büyük güçlüklerin göğüslenmesi ile yönetim işlerinin yürütülmesi ve işgalin etkisini en aza indirmek konusunda elden geldiğince çaba harcanmıştır ve bu arada elde edilen başarının sağlanmasına olabildiğince yardım eden kurulumuz ulusal egemenliği güçlendirip sağlamlaştırmak yoluyla yönetim birliğini sağlamak için görüşmeye de hazır olduğu halde hayırlı çalışmaların yararlı bir barış ile politik meyvalarının alınması döneminde ulusun kutsal savaşımdan ayrı kalmayı ve bu nedenle birlik içinde edilebilecek olan yüce vatan çıkarlarından ufak bir parçasını bile yitirmeyi hiçbir zaman doğru bulmaz. Ayrılık şöyle dursun, en küçük bir karşıtlığı bile doğru bulmaz. Hatta düşmanların ayaklarını kesmek ve istilânın pisliklerini temizlemek yolunda kılıçla canını feda edercesine Tanrının beğeneceği gibi çalışanları kendisinden üstün tutar. Böyle olunca anlaşmamak yüzünden devlet ve milletin başına Tanrı korusun büyük bir felâket getirmek ve nesnel yardım ve tinsel desteklerini kazanmış olduğumuz islâm dünyasını acılara boğmaktansa vatanın yüksek çıkarları uğrunda birlik sağlamak, önce gerekli ise bugün zorunlu olmuştur. Şu halde hem ülkenin geleceği, hem vatanın haklarının savunulması ile ilgili görüşmelerde bulunulmak üzere Büyük Millet Meclisince atanacak bir kişinin özel direktifle hemen gönderilmesini özellikle diler ve bu yol uygun bulunmazsa kurulumuzdan Ziya Paşa Hazretlerinin oraya gönderileceğini bildirir ve yanıtınızın telgrafla bildirilmesini dileriz.

Başbakan

Tevfik

BELGE, 264.

Ulusal egemenliğin gerçekleşmesi konusunda Büyük Millet Meclisinde yapılan oturumlardan:

1 Kasım 1922 ulusal egemenliğin gerçekleşmesi konusunda Büyük Millet Meclisinde yapılan tarihî oturumda Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin okuduğu önemli nutuk:

Arkadaşlar! İstanbulda yasaya aykırı bir kimlik takıman Tevfik Paşa önce özel ve gizli olarak ordularınızın Başkomutanına, ardından da onu jurnal edercesine açık bir telgrafla Yüce Meclise başvurdu. Dikkat edilirse görülür ki gelen telgrafla islâm kamuoyu bulandırılmak isteniyor. Bu telgraftaki anlayış, bağımsızlığımızı yok etmeye çalışan düşmanlarımıza karşı kutsal davamızı

şan düşmanlarımıza karşı davayı mukaddesimizi müdafaada filen ve hukukan muvaffakiyetlere mazhar olan Hükûmeti Milliyemizi duçarı zâf etmeye matuftur. Mana ve mantıktan âri olan bu telgrafnamenin muhteviyatı; Meclisi Alininin mevcudiyetle tahakkuk eden bir şekli, bir hakikati tekrar mevzuubahs etmemizi istilzam eyledi. Şekli idareimizde mündemiç bulunan hakikat, Türkiye halkının, mukadderatına bilfiil ve bizzat vazulyet olması, hakimiyeti milliyesini, saltanatı milliyesini üç senedenberi kendi elinde bulundurarak davayı mukaddesini müdafaada etmekte bulunmasıdır.

Bu hakikatin tecellisi, bir batılın zevalini müeddi oldu. Bu batıl, gayrimeşru, gayrimakul olan şey bir milletin hukuku hakimiyet ve saltanatın bir şahıs uhdesinde temsil edilmesine müsaade edilmesiydi.

Bu nokta üzerinde bütün milletin ve arzuyu millete tebaan millet vekillerinden terekkiüp eden heyeti celilenizin tabii surette vermiş olduğu kararı, birçok defalar birçok arkadaşlarımızın muhtelif vesilelerle ifade etmiş olmalarına rağmen ben de bir arkadaşınız sıfatıyla bu kürsüden aynı şeyi tekrar edeceğim, Beni beş on dakika daha dinlemek lütfunda bulunmanızı rica ediyorum. (Hay hay sesleri)

Arkadaşlar; tavzihi hakikat için hep beraber Türk tarihi ve islâm tarihi üzerinde kısa ve serri bir nazar geçirmeye muvafakat buyurur musunuz?.

Efendiler, bu dünyayı beşeriyete asgari yüz milyonu mütecaviz nüfustan mürekkep bir Türk milleti azîmesi vardır. Ve bu milletin sahai arzadaki vüs'ati nisbetinde sahai tarihte de bir derinliği vardır.

Efendiler, bu umku isterseniz iki mikyasla ölçelim: Birinci vâhidi kıyasî, edvarı kablet-tarihiyeye ait mikyastır. Bu mikyasa göre Türk milletinin cediti âlâstı olan Türk namındaki insan, İkinci Ebülbeşer Nuh Aleyhisselâmun oğlu Yafesin oğlu olan zattır.

Tarih devrinin tedariki vesaikte pek müsamahakâr olan ilk safhalarına biz de müsamaha edelim. Fakat en bariz ve en maddî ve en kat'î delâli tarihiyeye istinaden beyan edebiliriz ki, Türkler on beş asır evvel Asyanın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyatına tecelligâh olmuş bir unsurdur. Sefirlerini Çine gönderen ve Bizansın sefirlerini kabul eden bu Türk Devleti ecdadımız olan Türk milletinin teşkil eylediği bir devletti.

Efendiler; yine malûmdur ki, dünya yüzünde yüz milyonluk bir Arap kütlesi vardır. Ve bunların Asyai kısmı Ceziretülarapta mütekâsif olarak arzı mevcudiyet eder.

Mazharı nübüvvet ve risalet olan Fahriâlem Efendimiz bu kütleli Arap içinde Mekke'de dünyaya gelmiş bir vücudu mübarekti.

Ey arkadaşlar! Tanrı birdir, büyüktür; âdatı ilâhiyenin tecelliyatına bakarak diyebiliriz ki: insanlar iki sınıfta, iki devirde mütalea olunabilir. İlk devir beşeriyetin sahavet ve şebabet devridir. İkinci devir, beşeriyetin rüşd ve kemal devridir.

Beşeriyet birinci devirde tıpkı bir çocuk gibi, tıpkı bir genç gibi yakından ve maddî vasutalarla kendisile iştiğal edilmeyip istilzam eder. Allah, kullarının lâzım olan noktai tekemmüle vusulüne kadar içlerinden vasutalarla dahi kullarile iştiğali lâzimci ülühiyetten addeylemiştir. Onlara Hazreti Adem Aleyhisselâmdan itibaren mazbut ve gayrimazbut ve namütenahi denecek kadar çok nebiler, peygamberler ve resuller göndermiştir. Fakat Peygamberimiz vasıtasiyle en son hakâyiki dinîye ve medenîyeyi verdikten sonra artık beşeriyetle bilvasta temasta bulunmaya lâzım görmemiştir. Beşeriyetin derecesi idrak, tenevvür ve tekemmülü her kulun doğrudan doğruya, ilhamatı ilâhiye ile temas kabiliyetine vâsul olduğunu kabul buyurmuştur ve bu sebeple ki, Cenabı Peygamber, hatemülenbiya olmuştur ve kitabı, kitabı ekmeldir. Son peygamber olan Muhammet Mustafa Sallâllahuâleyhivesellem 1394 sene evrel rumî nisan içinde ve Rebiülevlel ayının on ikinci Pazartesi gecesi sabaha doğru tan yeri ağarırken doğdu. Gün doğmadan! Bugün o gündür. Filhakika arabî tarihlerinde bu akşam yevmi vilâdetin tamam senei devriyesine tesadüf ediyor. İnşallah bu hayırlı tesadüftür. (İnşallah sadaları) Hazreti Muhammet eyyamu sahavet ve şebabetini geçirdi. Fakat henüz peygamber olmadı. Yüzü nuranî, sözü ruhanî, rüşd ve rü'yette bibedel, sözünde sâdik ve hilim ve mürüvvetçe saire faik olan Muhammet Mustafa evvelâ bu evsafi mahsusa ve mütema-yizesile kabilesi için "Muhammedülemin" oldu. Muhammet Mustafa peygamber olmadan

savunmada edimsel ve hukuksal başarılar kazanan Ulusal Hükümetimizi zayıflatmaya yöneliktir. Anlam ve mantıktan yoksun olan bu telgrafın içeriği; Yüce Meclisin varlığıyla gerçekleşen bir biçimi, bir gerçeği yeniden sözkonusu etmemizi gerektirdi. Yönetim biçimimizin içinde bulunan gerçek, Türkiye halkının, kaderini kendisinin edimli olarak ele alması, ulusal egemenliğini, milletin saltanatını üç senedenberi kendi elinde bulundurarak kutsal davasını savunmakta bulunmasıdır.

Bu gerçeğin belirmesi, bir yalan-yanlışın ortadan kalkması sonucunu verdi, bu yalan-yanlış, kanuna ve akla aykırı olan şey bir milletin egemenlik ve hakkının bir tek kişide temsil edilmesine izin verilmesiydi,

Bu nokta üzerinde bütün milletin ve ulusun isteğine uyarak millet vekillerinden oluşan yüce topluluğunuzun doğal olarak vermiş olduğu kararı, birçok defalar birçok arkadaşlarımızın çeşitli fırsatlarla söylemiş oldukları halde ben de bir arkadaşınız olarak bu kürsüden aynı şeyi yöneleceğim. Beni beş on dakika daha dinlemek iyiliğini göstermenizi rica ediyorum. (Hay hay sesleri)

Arkadaşlar; gerçeklere açıklık kazandırmak için hep birlikte Türk tarihi ve islâm tarihi üzerine kısa ve çabuk bir göz atmayı onaylar mısınız? Efendiler, bu insanlık dünyasında en az yüz milyonu aşkın nüfustan oluşan büyük bir Türk ulusu vardır. Ve bu ulusun kapladığı toprakların alanı oranında tarih alanında da bir derinliği vardır.

Efendiler, bu derinliği isterseniz iki ölçüte vuralım: Birinci ölçüt, tarih öncesi çağlara ait ölçütüdür. Bu ölçüte göre Türk milletinin en yüksek atası Türk adındaki insan, insanların ikinci babası Nuh Peygamberin oğlu Yafesin oğlu olan kişidir.

Tarih döneminin belge toplama konusu pek umursamadığı ilk evrelerine biz de anlayış gösterelim. Fakat en belirgin ve en nesnel ve en kesin tarihî kanıtlara dayanarak diyebiliriz ki, Türkler on beş yüzyıl önce Asyanın göbeğinde çok büyük devletler kurmuş ve insanlığın her türlü yeteneklerine ortam yaratmış bir varlıktır. Elçilerini Çine gönderen ve Bizansın elçilerini kabul eden bu Türk Devleti atalarımız olan Türk milletinin kurduğu bir devletti.

Efendiler; yine bilinir ki, dünya yüzünde yüz milyonluk bir Arap kütlesi vardır. Ve bunların Asyali olan bölümü Arap yarımadasında yoğun olarak varlığını gösterir.

Kendisine neblilik ve elçilik onuru verilen evrenin övüncü olan Peygamberimiz Arap kütlesi içinde Mekke'de dünyaya gelmiş bir kutsal varlık idi.

Ey arkadaşlar! Tanrı birdir, büyüktür; Tanrının uygulamalarına bakarak diyebiliriz ki: İnsanlar iki sınıfta, iki dönemde ele alınabilir. İlk dönem insanlığın çocukluk ve gençlik dönemidir. İkinci dönem, insanlığın erginlik ve olgunluk dönemidir.

İnsanlar birinci dönemde tıpkı bir çocuk gibi, tıpkı bir genç gibi yakından ve nesnel araçlarla kendisile ilgilenilmek gerekir. Allah, kullarının gerekli olan olgunluğuna ulaşmasına değin içlerinden seçtiği araçları eliyle de kullarıyla ilgilenmeyi Tanrı olmanın gereklerinden saymıştır. Onlara Adem Peygamberden bu yana bilinen ve bilinmeyen sayısız denecek kadar çok nebiler, peygamberler ve elçiler göndermiştir. Fakat Peygamberimiz aracılığıyla en son din ve uygarlık gerçeklerini verdikten sonra artık insanlarla araçlarla ilgili kurmayı gerekli saymamıştır. İnsanlığın anlama, aydınlanma ve olgunlaşma ölçüsünün doğrudan doğruya, Tanrısal esinlerle ilişki kurma yeteneğine ulaştığını kabul buyurmuştur ve kitabı, en üstün en eksiksiz kitaptır. Son peygamber olan Muhammed Mustafa (S.A.) 1394 sene önce rumî Nisan içinde ve Rebiülevlel ayının on ikinci Pazartesi gecesi sabaha doğru tan yeri ağarırken doğdu. Gün doğmadan! Bugün o gündür. Gerçekten arabî tarihlerde bu akşam Peygamberin doğumunun tam yıldönümüne rastlıyor. İnşallah bu hayırlı bir rastlantıdır. (İnşallah sesleri) Hazreti Muhammed çocukluk ve gençlik günlerini geride bıraktı. Ama daha peygamber olmadı. Yüzü nurlu, sözü ruhlı, olgunluk ve görüşte benzersiz, sözüne bağlı ve yumuşaklık ve cömertlik yönünden başkalarından üstün olan Muhammed Mustafa önce bu özel ve üstün nitelikleriyle kabilesi içinde "Güvenilir Muhammed" oldu. Muhammed Mustafa

evvel, kavminin muhabbetine, hürmetine, itimadına mazhar oldu. Ondan sonra ancak kırk yaşında nübüvvet ve kırk üç yaşında risalet geldi.

Fahrîâlem Efendimiz, namütenahi tehlikeler içinde bîpayan mihnetler ve meşekkatler karşısında yirmi sene çalıştı. Ve dini islâmı tesise ait vazîfesi peygamberliğini ifaya muvaffak olduktan sonra vâsılî âlâyî illiyin oldu. Kendisinin mazharı ırşadâtı olan bütün müslimin bilhassa Ashabı Güzin birçok gözyaşı döktüler. Fakat muktezâyı beşeriyet olan bu hali teessürün bîfaide olduğunu derhal idrak eden erbabı fatanet Peygamberin arkasından ağlamak değil, mesalihi ümmeti bir an evvel hüsnü temşiyete mazhar edecek tedbir almak kanaatle toplandılar. Resulüekreme halife olacak bir emîr intihabı mevzuubahs edildi. Ebubekirden şahsen çok hoşlanırdı ve enfası vapesinini yaşarken Ebubekirin kendisine halef olması muvafık olacağını muhtelif tarzlarda işaret dahi buyurmuşlardı. Buna nazaran toplanıp resmen bir intihap yapmaktan başka bir iş kalmamış olduğuna hükümlenilirdi. Halbuki bu intihap keyfiyeti o kadar basit olmadı. Bilâkis mesele çok müzakerelere, münakaşalara ve çok esaslı ihtilâflara maruz kaldı. Emri intihapta mühim olarak üç muhtelif noktâi nazar tebarüz etti. Bu noktâi nazarlardan birisi makamı hilâfete istihkak, mesalihi ümmeti rü'yet edebilmek için lâzım olan kudret ve kifayetin kaide ittihazı idi. Buna nazaran makamı hilâfet en kuvvetli ve en nüfuzlu ve en reşit kavmin olacaktı. Bu noktâi nazar cümhuri sahabenin idi.

İkinci noktâi nazar, o güne kadar nusreti islâma hizmet eden kavmin hilâfete müstahak addedilmesi idi. Bu, ensarin noktâi nazarı idi. Üçüncü fikir ise kuvveti karabeti iltizam idi. Bu da Haşimîlerin noktâi nazarı idi. Bu üç noktâi nazardan ittîfakı ârâ ile birini tercih etmek ve emri intihabı intaç eylemek mümkün olamadı. En nihayet teşettüt ve fetretin derhal önüne geçmek lüzumuna kani olan Hazreti Ömerin tesirile Hazreti Ebubekire biat olundu. Görülüyor ki, ilk halifenin intihabında temayülâtı umumiyenin tabii temerküzünden ziyade şahsî tesir tesbiti şekletmiştir. Efendiler, bu muhalefet ve münakaşatın nebemahal olduğunu zanetmiyelim. Hakikaten emri hilâfete müleli islâmiyeye en büyük bir maslahattır. Çünkü Efendiler, Halifei Nebeviye, ehli islâm arasında rabuta olan bir emarettir. Ve ehli islâmın kelime-i vahdet üzere içtimalarını temin eden bir emarettir.

Emaret işte Cenabı Hakkin bir sır ve hikmetidir ki, teessüsü daima satvet ve kuvvetle meşrututtur. Andan maksadı aslı de def'i fesat ve hfz'ı asayışı bilât ve tanzimî umuru cihat ile mesalihi âmmeyi hüsnü tanzim ve tesviyeden ibarettir. Bu dahi ancak satvet ve kuvvete menuttur; âdetullah bu veçhile ceri olagelmıştır. Buna nazaran yukarıda izah ettiğim üç muhtelif noktâi nazardan birincinin - ki kuvveti ve nüfuzu olan kavmin, milletin vârisi hilâfet olması noktâsi idi - diğer nikatı nazara müreccah ve galip olması tabiidir ve Hazreti Ebubekirin bittesir makamı hilâfete işgal etmesi isabet oldu. İşte bu suretle, zamanı saadetten sonra hilâfet unvanı ile bir emareti islâmiye teşekkül etti.

Fakat Efendiler, peygamberin vefatı derhal her tarafta irtidat başladı, irtica başladı, isyan başladı... Hazreti Ebubekir bunları bertaraf etti; vaziyete hâkim oldu. Bir taraftan da tevsiî hududî emareti islâmiyeye tevessül eyledi. Ebubekir, son demlerine yaklaşınca kendi intihabındaki müşkülâtı tahattur etti ve Hazreti Ömeri vasiyetname ile bizzat intihap etti.

Hazreti Ömerin zamanı hilâfetine memaliki islâmiye fevkalâde denecek derecede süratle tevessül eyledi, servet çoğaldı. Halbuki bir milletin içinde servet ve gna hüslûlü beyennas ağrazı dünyeviyenin hudusünü ve bu da ihtilâl fitnenin zuhûrunu bais olmak bu âlemi kevnî fesadın muktezâyı ahvalindedir. İşte bu nokta; Hazreti Ömerin zihnini tahdiş ediyordu. Bir de Hazreti Ömer tahtı ediyordu ki, Resulü Ekrem, mahremi esrarı olan havası ashabına şunu demişti: "Ümmetin düşmanlarına galebe edecek. Mekke, Yemen, Kudüs ve Şamı alacak, Kısra ve Kayserin*** hazinelerini bölüşecektir ve fakat ondan sonra aralarında fitne ve karışıklık ve kişisel tutkular ortaya çıkarak eski kralların yoluna gideceklerdir..." Hazreti Ömer bir gün Huzeyfetyemani (R.A.) Hazretlerine, deniz gibi dalgalanacak olan fitneyi sorduğu zaman aldığı yanıtta: "Senin için bunun zararı yok; senin zamanınla onun arasında kapalı bir kapı vardır." dedi.

Hazreti Ömer sordu:

Bu kapı kırılacak mı, yoksa açılacak mı?

Huzeyfe: Kırılacak!.. dedi.

peygamber olmadan önce, halkının sevgisini, saygısını, güvenini kazandı. Ondan sonra ancak kırk yaşında nebîlik ve kırk üç yaşında Tanrı elçiliği geldi.

Evrenlerin övüncü Efendimiz, sayısız tehlikeler içinde sonsuz sıkıntılar ve güçlükler karşısında yirmi sene çalıştı. Ve islâm dinini kurma yolundaki peygamberlik görevini yapmakta başarılı olduktan sonra yüce Tanrıya kavuştu. Kendisinin aydınlattığı bütün Müslümanlar özellikle yakın arkadaşları birçok gözyaşı döktüler. Ama insan olmanın gereği bulunan bu üzgünlüğün yararsız olduğunu gecikmeden kavrayan akıllı kişiler Peygamberin arkasından ağlamak değil, ümmetin işlerini bir an önce iyi yönetime kavuşturacak önlem almak düşüncesiyle toplandılar. Yüce peygambere halife olacak bir baş seçilmesi söz konusu edildi. Ebubekirden kendisi çok hoşlanırdı ve son nefesini vereceği sırada Ebubekirin kendisinden sonra yönetici olmasının uygun olacağını çeşitli yollarla belirtmek de istemişti. Buna göre toplanıp resmî olarak bir seçim yapmaktan başka bir iş kalmamış olduğuna karar verilebilirdi. Oysa bu seçim işi o kadar kolay olmadı. Aksine iş çok görüşmelere, tartışmalara neden oldu ve çok önemli anlaşmazlıklarla karşılaştı. Seçim işinde önemli olarak üç değişik görüş belirirdi. Bu görüşlerden birisi halifelik makamını hak etmek ve ümmetin işlerini yürütebilmek için gerekli olan güç ve yeteneğin kural olarak kabulü idi. Buna göre halifelik makamı en güçlü ve en etkili ve en ergin kavmin (topluluğun) olacaktı. Bu görüş Peygambere yakın olanlar topluluğunun görüşü idi.

İkinci görüşü, o güne kadar İslâmın başarı kazanmasına yardım eden kavmin halifelik hakettiği sayılmasıydı. Bu, ensarin* görüşü idi. Üçüncü düşünce ise Peygambere yakınlık derecesi idi. Bu da Haşimîlerin görüşü idi. Bu üç görüşten oy birliğiyle birini yeğlemek ve seçim işini sonuçlama olanağı bulunamadı. En sonunda dağılma ve ayrılmanın gecikmeden önüne geçmek gerektiğine inanan Hazreti Ömerin etkisiyle Hazreti Ebubekire biat** olundu. Görülüyor ki, ilk halifenin seçimine genel eğilimlerin doğal olarak birleşmesinden çok kişisel etki yön vermiştir. Efendiler, bu karşı çıkmaların ve tartışmaların yersiz olduğunu sanmayalım. Gerçekten halifelik işi islâm milletlerince en büyük bir konudur. Çünkü Efendiler, Peygamber halifelik, Müslümanlar arasında bağ oluşturan bir emirliktir. Ve Müslümanların Tanrının birliği etrafında toplanmalarını sağlayan bir emirliktir.

Emirlik işte Tanrının bir sır ve hikmetidir ki, oluşması her zaman atılımda bulunma güçlü olma koşullarına bağlıdır. Onun asıl amacı da bozgunculuğu püskürtmek ve ülkelerin güvenliğini korumak ve din uğruna savaş işlerini düzenlemek ve kamu işlerinin iyi düzenlenip iyi yürütülmesini sağlamaktır. Bu da ancak atak ve güçlü olmaya bağlıdır; Tanrı töresi bu yolda yürüye gelmiştir. Buna göre yukarıda açıkladığım üç değişik görüşten birincisinin ki güç ve etkisi olan kavmin, milletin halifeliklerine varış noktâsi idi öteki görüşlere yeğlenmesi ve üstün olması doğaldır ve Hazreti Ebubekirin bu etkiyle halifelik makamına geçmesi yerinde oldu. İşte böylece, Peygamber çağından sonra halife sanıyla bir islâm emirliği oluştu.

Fakat Efendiler, Peygamberin ölmesiyle derhal her tarafta Müslümanlıktan dönme başladı, gericilik başladı ayaklanma başladı.. Hazreti Ebubekir bunları ortadan kaldırdı; duruma egemen oldu. Bir yandan da islâm emirliği sınırlarını genişletmeye girişti. Ebubekir, yaşamının sonlarına yaklaşınca kendi seçilmesindeki güçlükleri anımsadı ve Hazreti Ömeri vasiyetname ile kendisi seçti.

Hazreti Ömerin halifelik zamanında İslâm ülkeleri olağanüstü denecek ölçüde hızla genişledi, varlıklar çoğaldı. Oysa bir milletin içinde zenginlik ve bolluk oluşmasının halk arasında kişisel hırsların doğmasını ve bu da ortaya ihtilâl ve fitnelere çıkmasına neden olmak bu "olma ve bozulma" dünyasının kaçınılmaz sonuçlarındandır. İşte bu nokta; Hazreti Ömerin kafasını kurcalıyordu. Bir de Hazreti Ömer anımsıyordu ki, Peygamber, kendi sırlarını bilen en yakınlarına şunu demişti: "Ümmetim düşmanlarını yenecek. Mekke, Yemen, Kudüs ve Şamı alacak, Kısra ve Kayserin*** hazinelerini bölüşecektir ve fakat ondan sonra aralarında fitne ve karışıklık ve kişisel tutkular ortaya çıkarak eski kralların yoluna gideceklerdir..." Hazreti Ömer bir gün Huzeyfetyemani (R.A.) Hazretlerine, deniz gibi dalgalanacak olan fitneyi sorduğu zaman aldığı yanıtta: "Senin için bunun zararı yok; senin zamanınla onun arasında kapalı bir kapı vardır." dedi.

Hazreti Ömer sordu:

Bu kapı kırılacak mı, yoksa açılacak mı?

Huzeyfe: Kırılacak!.. dedi.

* Ensar = Medinede İslâmı ilk kabul edenler, Peygambere yardım edenler

** Ebubekirin egemenliği tanıdı

*** Kısra ve Kayser = İran kralı ve Bizans İmparatoru

Hazreti Ömer: Öyleyse artık kapanmaz dedi ve izharı teessüf etti. Hakikaten kapı kırılmak mukadderdi. Çünkü memaliki İslâmiye vüs'at bulmuştu, iş çoğalmıştı. Bu şekli emaret ve bu tarzı idare ile her yerde adaleti kâmile icrası müşkül olmuştu. Hazreti Ömer bunu idrak ediyor, sıkılıyor ve Allahına yalvararak diyordu ki, Yarap! Ruhumu kabzet.

Ömer bir gün ağlarken sebebi soruldu:

"Nasıl ağlamıyayım ki, Fırat kenarında bir oğlak zayı olsa korkarım ki Ömerden sorulur!" diye cevap verdi.

Evet, Hazreti Ömer (Radiyallahüanh) artık hilâfet unvanı altındaki tarzı emaretin bir devlet idaresine nakâfi olduğunu, bir zâtun kendi faziletinde, kendi kudretinde ve hatta kendi mehabetinde olsa dahi bir devletin idaresine nakâfi olduğunu bütün manayı şamilile idrak etmişti. Hatta bu endişe ile idi ki, Ömer kendinden sonra artık bir halife düşünemez oldu. Kendisine oğlunu tavsiye ettikleri zaman "Bir haneden bir kurban yetişir" dedi. Abdurrahman Bin Avfı çağırıldı:

"Ben seni veliaht eylemek istiyorum" dedi. O da: "Bana kabul et diye rey ve nasihat eyler misin" dedikte Ömer: "Edemem" dedi.

Abdurrahman: "Vallahi ben de ebediyen bu işe giremem" dedi. En nihayet Ömer, en makul noktaya temas etti; emaret, devlet ve millet işini meşverete havale etti. Ömerden sonra ashabı şûra ve bütün halk mescidi lebalep doldurdu ve orada bazı şayanı dikkat vaziyetlerle yine idarei ümmeti, intihap ettikleri bir halifeye tevdi ettiler.

Hazreti Osman halife oldu. Fakat kırılmaya mahkûm olan kapı, artık kırılmıştı. Memaliki İslâmiyenin her tarafında bin türlü kulûkal ve ademi hoşnudi başladı. Zavallı Osman âciz ve naçiz bir vaziyete düştü. O kadar ki, Şam valisi Muaviye onun hayatını muhafaza etmek için nezdi himayetkârisine davet etti. Buna muvafakat edemiyen Hazreti Osmana tarafı vilâyetpenahiden muhafazai nefis için asker göndermeyi teklif etti. Bunların hiçbirisine, meydan kalmadı. Her taraftan isyan eden muhtelif muntakalar halkı Medinede, evinin içinde Hazreti Osmanı tahit muhasaraya aldı. Ve zevcei muhteremesinin yanında şehit etti. Birçok gürültülü ve kanlı vakayiden sonra Hazreti Ali (Kerremallahüveçhe) makamı hilâfete getirildi.

Tekrar edelim ki, kapı kırılmıştı. Aynı ırktan olmakla beraber Irak başka bir şey, Yemen başka bir şey, Suriye başka bir şey ve Hicaz de bambaşka bir şeydi.

Hicazda bir halife; Suriyede kuvvete istinat eden bir vali ile Siffinde karşı karşıya gelmeye mecbur oldu. Muaviye Hazreti Ali (Kerremallahüveçhe) nin hilâfetini tanımıyor ve bilâkis onu hunu Osman ile itham ediyordu. Vazifesi âlemi islâmıda ahkâmı Kur'anîyenin temini tatbikatından ibaret olan halife, mızraklarına mesahifi şerife geçirilmiş Emeviye ordusunun karşısında muharebeyi kat'a mecbur oldu. Bizzarure tarafeyn hakemlerinin vereceği karara tebaiyete söz verdi. Muaviyenin murahhası Amr İbnûlas ile Hazreti Alinin murahhası Ebumusel Eş'ari tahkimnameyi tanzim için karşı karşıya geldikleri zaman Hazreti Ali hazır bulunuyordu. "Emirülmüminin Ali ile Muaviye arasında tahkimnamedir" diye yazılan cümleye derhal Muaviyenin murahhası itiraz etti ve dedi ki: "O, Emirülmüminin kelimesini oradan kaldır. Sen yalnız emrinde bulunanların emîri olabilirsin. Şam ahalisinin emîri değilsin."

Hazreti Ali, isminin başındaki sıfatın kaldırılmasına muvafakat etti. Bundan sonra iki taraf murahhasının yekdiğerine karşı kullandığı adı hile cümlece malûmdur. Bunda muvafak olan Amr İbnûlas Muaviyeye hilâfetini teşhir etti. Diğer taraftan Hazreti Ali de hükkâmın hükmüne sadık kalacağına söz verdiği halde biraz tereddüdü müteakıp icrayı hilâfete devam etti. Görülüyor ki Resulullahın vefatından yirmi beş sene kadar kalil bir zaman sonra âlemi islâmiyet içinde, islâmın en büyük zevatından ikisi karşı karşıya iddiayı hilâfet ile arklarından sürükledikleri aynı din ve aynı ırktaki insanları kanlar içinde bırakmakta beis görmediler. En nihayet hilesinde muvaffak olan, saf ve nezih olanı mağlûp ve evlâdü ayalini mahvü perişan eyledi ve bu suretle hilâfet unvanı altındaki emareti islâmiyeyi yine hilâfet unvanı altında saltanatı islâmiyeye tahvil etti. Saltanatı Emeviye, büyük istilâlar yapmakla beraber baştan nihayete kadar hünin ve elim vakayı ile ancak doksan seneyi doldurabilmiş ve hicretin 132 nci senesinde Arap milleti, salâtini Emeviyeyi başlarından atmış ve yerine başka namda bir devlet tesis etmiştir. Bu devlete, Devleti Abbasîye ve devletin resikârında bulunan insanlara da halife derlerdi.

Hazreti Ömer: Öyleyse artık kapanmaz dedi ve üzüntüsünü açıkladı. Gerçekten kapı kırılmak alınyazısı idi. Çünkü islâm ülkeleri genişlemişti, iç çoğalmıştı. Bu emirlik biçimi ve bu yönetim yöntemi ile her yerde tam bir adalet uygulamak güçlenmişti. Hazreti Ömer bunu anlayıyor, sıkılıyor ve Allahına yalvararak diyordu ki, Rabbim! al benim canımı.

Ömer bir gün ağlarken nedeni soruldu:

"Nasıl ağlamıyayım ki, Fırat kenarında bir oğlak kaybolsa korkarım ki Ömerden sorulur." diye yanıt verdi.

Evet, Hazreti Ömer (R.A.) artık halifelik sanı altındaki emirlik biçiminin bir devlet yönetmeye yetersiz olduğunu, bir kişinin kendisi gibi erdemli, kendisi gibi güçlü ve hatta kendisi gibi heybetli olsa bile bir devletin yönetimine yetersiz olduğunu tüm kapsamlı anlamıyla kavramıştı. Hatta bu kaygı ile idi ki, Ömer kendinden sonra artık bir halife düşünemez oldu. Kendisine oğlunu öğütledikleri zaman "Bir evden bir kurban yetişir" dedi. Abdurrahman Bin Avfı çağırıldı:

"Ben seni veliaht yapmak istiyorum" dedi. O da: "Bana kabul et diye önerir ve öğütler misiniz" dedikte Ömer: "Edemem" dedi.

Abdurrahman: "Vallahi ben de hiçbir zaman bu işe giremem" dedi. En sonunda Ömer, en akla uygun noktaya değindi; emirlik, devlet ve millet işini danışmaya bıraktı. Ömerden sonra danışmanlar ve bütün halk mescidi tıkabasa doldurdu ve orada dikkate değer bazı davranışlarla yeniden ümmetin yönetimini, seçtikleri bir halifeye verdiler.

Hazreti Osman halife oldu. Fakat kırılmaya mahkûm olan kapı, artık kırılmıştı. İslâm ülkelerinin her tarafında bin türlü dedikodu ve hoşnutsuzluk başladı. Zavallı Osman güçsüz ve zayıf bir duruma düştü. O kadar ki, Şam valisi Muaviye onun hayatını korumak için yanında korumasına girmeye çağırıldı. Bunu kabul edemiyen Hazreti Osmana, Şam valiliğinden koruma askeri göndermeyi önerdi. Bunların hiçbirisine, gerek kalmadı. Her yanda ayaklanan değişik bölgeler halkı Medinede, evinin içinde Hazreti Osmanı kuşatma altına aldı. Ve saygıdeğer karısının yanında şehit etti. Birçok gürültülü ve kanlı olaylardan sonra Hazreti Ali (K.A.) halifelige getirildi.

Tekrar edelim ki, kapı kırılmıştı. Aynı ırktan olmakla beraber Irak başka bir şey, Yemen başka bir şey, Suriye başka bir şey ve Hicaz ülkesi de bambaşka bir şeydi.

Hicazda bir halife; Suriyede kuvvete dayanan bir vali ile Siffinde karşı karşıya gelmek zorunda kaldı. Muaviye Hazreti Ali (K.A.) nin halifeligi tanımiyor ve aksine onu Osmanın ölümünden sorumlu tutuyordu. Görevi İslâm dünyasında Kur'anın kurallarının uygulanmasını sağlamaktan başka birşey olmayan halife, mızraklarına kur'anlar geçirilmiş Emeviye ordusunun karşısında savaşı kesmek zorunda kaldı. Zorunlu olarak iki taraf hakemlerinin vereceği karara uymaya söz verdi. Muaviyenin delegesi Amr İbnûlas ile Hazreti Alinin delegesi Ebumusel Eş'ari hakeme başvurma sözleşmesini düzenlemek için karşı karşıya geldikleri zaman Hazreti Ali orada bulunuyordu. "Müminler başı Ali ile Muaviye arasında hakem anlaşmasıdır" diye yazılan cümleye derhal Muaviyenin delegesi karşı çıktı ve dedi ki: "O, Müminle emîri kelimesini oradan kaldır. Sen yalnız emrinde bulunanların emîri olabilirsin. Şanı halkının emîri değilsin."

Hazreti Ali, isminin başındaki unvanın kaldırılmasına razı oldu. Bundan sonra iki taraf delegelerinin birbirine karşı kullandığı adı hileyi herkes bilir. Bunda başarılı olan Amr İbnûlas Muaviyeye halifelik haberini verdi. Öbür yandan Hazreti Ali de hakemlerin hükmüne bağlı kalacağına söz verdiği halde biraz duraksamadan sonra halifelik görevini sürdürdü. Görülüyor ki Tanrı Elçisinin ölümünden yirmi beş sene kadar kısa bir süre sonra İslâm dünyası içinde, islâmın en büyük kişilerinden ikisi karşı karşıya halifelik iddiası ile arklarından sürükledikleri aynı din ve aynı ırktaki insanları kanlar içinde bırakmakta sakınca görmediler. En sonunda hilesinde başarılı olan, saf ve temiz yürekli olanı yendi ve çoluk çocuğunu mahv ve perişan etti ve böylece halifelik adı altındaki İslâm emirliği yine halifelik adı altında islâm saltanatına dönüştü. Emevi saltanatı, büyük ülkeleri kendisine katmakla birlikte baştan sonra kadar kanlı ve acı olaylar ile ancak doksan seneyi doldurabilmiş ve hicretin 132 nci senesinde Arap milleti, Emevi sultanlarını başlarından almış ve yerine başka ad altında bir devlet kurmuştur. Bu devlete, Abbasî Devleti ve devletin başında bulunan insanlara da halife derlerdi.

Merkezi faaliyeti Irakta bulunan Hilâfeti Abbâsiyenin mevcudiyetine rağmen Endülüs'te dahi "Halifeiresulâllah" ve "Emirülmüminin" unvanlarıyla asırlarca saltanat sürmüş hükümdarlar mevcuttu. Beyanatıma mukaddeme olarak izah etmişim ki, bundan 1500 sene evvel, yani hicreti nebevîyeden iki buçuk asır evvel Ortaasyada muazzam bir Türkiye Devleti mevcuttu. Kableİslâm mevcut olan bu devletlerin sahibi Türkler, bundan 1000 sene evvel İslâmı kabul ettiler. Evvelâ şarka doğru tevsii memalik ederek Çin hududuna kadar icrayı nüfuz eylediler. Hulefayı Abbâsiye zamanında bu civanmert, asalet ve şecaatle benam olan Türkler, asker olarak Suriyeye, İraka kadar geldiler. Hulefayı Abbâsiyenin tahtı idaresinde bulunan bu yerlerde iktisabı nüfuz ettiler. En yüksek idare ve emrî kumanda makamına irtika eylediler.

Dördüncü asır hicrîde idi ki, Selçuk Hükûmeti namı altında muazzam bir Türk Devleti teşekkül etti. Bu devletin namı altında icrayı faaliyet eden Türkler, bir taraftan Kafkasyaya, diğer taraftan cenuba, İran ve İraka ve Suriyeye, garbe, Anadoluya nüfuz eyledi.

Bağdatta oturan Hulefayı Abbâsiye bu Türk Devleti muazzamasının dairesi nüfuzuna girmişti. Filhakika bu Türk Devleti beşinci asır evsâtında Maveraünnehir ve Harzemi, Şam ve Mısırı ve Anadolu kıt'asının çoğunu ve birçok memaliki zaptla hududunu Kâşgardan ve Seyhun mecrasından Akdeniz ve Bahri Ahmer ve Bahri Ummana kadar tevsî etti ve Bağdatta bulunan Hulefayı Abbâsiyeyi yedi ihtiyar ve idaresine aldı.

Bağdatta aynı merkezde "Melikşah" namında Türk hakimiyetini temsil eden bir zât ile halife namını taşıyan Muktedibillâh yanyana oturdular ve akraba oldular. Bu vaziyeti biraz tahlil etmek isterim.

Türk hakanı ki, muazzam bir Türk Devletin hakimiyet ve saltanatını temsil ediyor, temasında bir hilâfet makamının ayrıca mahfuziyetinde bir beis görmüyor. Eğer böyle bir mahzur görseydi zaten yedi idaresine aldığı makâmı ortadan kaldırmak ve o makama ait sıfat ve salâhiyatı kendi makamında memzuç bulundurmamak mümkündür. Hazreti Selimin takriben beş asır sonra yapıldığı eğer isteseydi, Melikşah daha o zaman Bağdatta yapmış olurdu. Müşarileyhin belki yalnız düşündüğü bir şey var idiye o da, Türkiye Selçuk Devletine daha sâdik ve makamı hilâfete elyak diğer birinin Halife Muktedibillâha halef olmasını temin idi.

Filhakika Muktedibillâhın veliaht olan oğlunu azil ve onun yerine kendi torununu ika-me için halifeyi tazyik etti. Melikşah ölmeseydi bu böyle olacaktı.

Şimdi Efendiler, makamı hilâfet mahfuz olarak onun yanında hakimiyet ve saltanatı Millîye makamı - ki Türkiye Büyük Millet Meclisidir - elbette yanyana durur ve elbette Melikşahın makamı karşısında âciz ve naçiz bir makam sahibi olmaktan daha âli bir tarzda bulunur; çünkü bugünkü Türkiye Devletini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Çünkü bütün Türkiye halkı, bütün kvasile o makamı hilâfetin istinatgâhi olmayı doğrudan doğruya yalnız vicdani ve dinî bir vazife olarak taahhüt ve tekeffül ediyor.

Mütaleatı tarihiye silsilesi üzerinde birkaç adım daha beraber atalım:

Bu adımlarımız bizi bugünkü şekli idaremizin ne kadar tabii ne kadar zarurî ve Türki-ye için bütün âlemi İslâm için ne kadar nafi ve musip olduğu neticesine isal edecektir.

Efendiler: Ortaasyada devlet üstüne devlet teşkil etmiş olan Türkler, daha garpte İran Selçukluları ve Anadolu'da da Rum Selçukluları namı altında pek muazzam ve pek mütemmeddin devletler teşkil etmişlerdir. Konyada merkezi hükümetlerini tesis etmiş olan Rum Selçukluları, malûmu âlileri olduğu üzere 699 senesine kadar muhafazai mevcudiyet eyliyorlar. Maruz İslâm Türk devletleri icrayı faaliyet ederken Cengiz Han namındaki cihangir Kara Kurumdan çıkarak 559 senesinde hudutlarını Çin Denizine, Bahri Baltığa, Bahri Siyaha kadar tevsî eyliyor. Cengizin torunu Hulâgû idi ki, 656 senei hicrisinde Bağdadi zaptederek Halifei Abbâsî Mutasımı idam ediyor ve bu suretle dünya yüzünde filen hilâfete hatime veriyor. İrtihali Fahriâlemeden sonra birinci Halifei Resul Ebubekir ne dünyayı istemiş, ne dünya ona tevec-cüh eylemişti.

İkinci halife Hazreti Ömer, hayatı içtimaiyedeki temevvücatın gayrikabili tevkif olduğu kanaatini hayatında yakinen idrak ederek muztaribirruh olarak vefat etti.

Merkezi Irakta bulunan Abbâsî Halifelîğinin varlığına karşın Endülüs'te de "Tanrı El-cisinin Halifesi" ve "İnananların Emri" sanlarıyla yüzlerce yıl saltanat sürmüş,* devlet başkanları vardı. Sözlerime giriş olarak açıklamışım ki, bundan 1500 sene önce, yani Peygamberin hicretinden iki yüz elli yıl önce Ortaasyada çok büyük bir Türkiye Devleti vardı. İslâm'dan önce var olan bu devletlerin sahibi Türkler, bundan 1000 sene önce İslâmı kabul ettiler. Ülkelerini önce doğuya doğru genişleterek Çin sınırına kadar egemen oldular. Abbâsî Halifeleri zamanında bu cömertlik, soyluluk ve yiğitlikle ün kazanmış olan Türkler, asker olarak Suriyeye, İraka kadar geldiler. Abbâsî Halifelerinin yönetimi altında bulunan bu yerlerde etkinlik kazandılar, en yüksek yönetim ve emir ve komuta görevlerine yükseldiler.

Hicretin dördüncü yüzyılında idi ki, Selçuk Hükûmeti adı altında pek büyük bir Türk Devleti kuruldu. Bu devletin adı altında etkinliklerini yürüten Türkler, bir yandan Kafkasyaya, öbür yandan güneye, İran ve İraka ve Suriyeye, batıya, Anadolu'ya girdiler.

Bağdatta oturan Abbâsî Halifeleri bu çok büyük Türk Devletin egemenliği altına girmişti. Gerçekten bu Türk Devleti beşinci yüzyıl ortalarında Maveraünnehir ve Harzemi, Şam ve Mısırı ve Anadolu kıt'asının çoğunu ve birçok ülkeleri ele geçirerek sınırlarını Kâşgardan ve Seyhun Nehri yatağından Akdeniz ve Kızıl Deniz ve Umman Denizine kadar genişletti ve Bağdatta bulunan Abbâsî Halifelerini kendi yönetimine bağladı.

Bağdatta aynı merkezde "Melikşah" adında Türk egemenliğini temsil eden birisi ile halife adını taşıyan Muktedibillâh yanyana oturdular ve akraba oldular. Bu durumu biraz deşmek isterim.

Türk hakanı ki, koca bir Türk Devletin egemenlik ve gücünü temsil ediyor, yanında ayrıca bir halifelik makamının korunmasında bir sakınca görmüyor. Eğer böyle bir sakınca görseydi aslında egemenliği altına aldığı makâmı ortadan kaldırmak ve o makamın sıfat ve yetkilerini kendi makamıyla birleştirebilirdi. Yavuz Sultan Selimin yaklaşık beş yüzyıl sonra yaptığını eğer isteseydi, Melikşah daha o zaman Bağdatta yapmış olurdu. Onun belki de düşündüğü yalnız bir şey var idiye o da, Türkiye Selçuk Devletine daha bağlı ve halifelîge en yararlı başka birinin Halife Muktedibillâha halef olması idi.

Gerçekten Muktedibillâhın veliaht olan oğlunu görevden alıp onun yerine kendi torununu geçirmek için halife baskı yaptı. Melikşah ölmeseydi bu böyle olacaktı.

Şimdi Efendiler, halifelik alkonularak onun yanında ulusal egemenlik ve millî saltanat makamı - ki Türkiye Büyük Millet Meclisidir - elbette yanyana durur ve elbette Melikşahın makamı karşısında güçsüz ve zayıf bir makam sahibi olmaktan daha yüksek bir durumda bulunur; çünkü bugünkü Türkiye Devletini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Çünkü bütün Türkiye halkı, bütün güçleriyle halifelik makamının dayanağı olmayı doğrudan doğruya yalnız bir vicdan ve din görevi olarak üstleniyor ve buna güvence veriyor.

Tarih düşünceleri zinciri üzerinde birkaç adım daha birlikte atalım:

Bu adımlarımız bizi bugünkü biçimimizin ne kadar doğal ne kadar zorunlu ve Türkiye için ve bütün İslâm dünyası için ne kadar yararlı ve yerinde olduğu sonucuna vardıracaktı.

Efendiler, Ortaasyada devlet üstüne devlet kurmuş olan Türkler, daha batıda İran Selçukluları ve Anadolu'da da Anadolu Selçukluları adı altında pek büyük ve pek uygar devletler kurmuşlardır. Konyada başkentlerini kurmuş olan Anadolu Selçukluları, bildiğiniz gibi 1308 senesine kadar varlıklarını koruyorlar. Belirttiğim İslâm Türk devletleri işlerini yürütürken Cengiz Han adındaki cihangir** Kara Kurumdan çıkarak 1227 senesinde sınırlarını Çin Denizine, Baltık Denizine, Karadenize kadar genişletiyor. Cengizin torunu Hulâgû idi ki, 1258 senesinde Bağdadi zaptederek Abbâsî Halifesi Mutasımı idam ediyor ve böylece dünya yüzünde edimli olarak halifelîge son veriyor. Peygamberimizin ölümünden sonra birinci Peygamber Halifesi Ebubekir ne dünyayı istemiş, ne dünya ona yönelmişti.

İkinci halife Hazreti Ömer, toplumsal yaşamdaki dalgalanmaların durdurulamayacağı kanısına hayatında iyice varmış olarak üzüntü içinde öldü.

* Egemenliğini sürdürmüştü

** Dünyayı ele geçiren

Hazreti Osmana gelince, mukadder olan tehacümat içinde kanunu kitabullah'a akıtarak terki dünya eyledi.

Hazreti Ali, hilâfeti uhdesinde takarrür ettirememek ve ehlibeyti resulün hukukunu muhafaza edememek bedbahtisile giryan oldu.

Emeviler doksan seneden fazla hilâfeti muhafaza edemediler. En nihayat nüfuzu hilâfeti Bağdat surlarına kasra mecbur olan Abbâsî Halifelerinin sonuncusu Mutasımı evlât ve ay alile ve sekiz yüz bin kişi Bağdat ahalisile beraber Hülâgûya kurban verdiler.

Hulefayı Abbasiyenin zâfını görmekle "Halifei Resulullah" ve "Emirülmüminin" unvanlarını almış olan ve nüfuzu hilâfetleri Elhamra sarayının kapısından çıkamamaya mahkûm kalan Endülüsteki halifelerin de beşinci asrı hicrî iptidasındaki akıbeti feciası malûmdur. Bağdattaki Hulâgûnun ihdas eylediği vak'ai mühimme neticesinde küreizemin üzerinde halife ve makamı hilâfet madum bir hale getiriliyor. Bundan üç sene sonra, yani 659 tarihi hicrisinde idi ki, Hulefayı Abbasiye neslinden Elmüstansırillâh isminde bir zat Hulâgûdan kurtulup Mısır hükûmetine iltica etti ve bu zat Mısır Meliki tarafından halife tanındı. Bundan sora on yedi zat halife unvanını haiz olarak ve fakat hiçbir salâhiyeti, hiçbir tesis ve nüfuzu olmayarak doğrudan doğruya Mısır Hükûmetinin himayesinde yekdiğerini istihlâf ile imrârı hayat eylemiştir. Selçukî Devletinin idaresinde teşettütü umumî hâsül olması üzerine Türkler 699 tarihi hicrisinde Selçuklu Devleti yerine Osmanlı Devletini ihyaen tesis eylediler. Bu devletin ulularından Yavuz Hazretleri 924 tarihi hicrisinde Mısırı zapt eylediği zaman orada idam eylediği Mısır hükümdarlarından başka unvanı halife olan bir zat buldu.

Halife sıfatının böyle bir şahsı âciz tarafından kullanılması âlemi islâm için şeyn olduğuna şüphe etmediğinden o sıfatı Türkiye Devletinin kuvasına istinat ettirerek ihya ve ilâ eylemek üzere aldı.

Efendiler, Osmanlı Devleti ki 699 da teessüs etmişti. Hilâfeti aldığı tarihten ancak eli sene sonrasına kadar tarihi cihanda devri itilâ denilen ve muvaffakiyatı mütevaliye ve azîme ile mâli olan takriben üç asırlık bir devir yaşadı. Ondan sonra .. Ondan sonra Efendiler, inhitat, inhitat başlıyor.

Efendiler, devri inhitatın her safhası Türkiye Devletinin hudutlarını biraz daha darlaştırıyor. Türk milletinin maddî ve manevî kuvvetlerini biraz daha fazla taksir ediyor. Devletin istiklâlini darb ediyor, arazi, servet, nüfus ve haysiyeti millet azamî bir süratle mahvü tebah oluyor.

Nihayet âli Osmanın otuz altıncı ve sonuncu padişahı Vahdettinin devri saltanatında Türk milleti en derin hufrei esaretin önüne getiriliyor.

Binlerce senelerdenberi istiklâl mefhumunun timsali asili olan Türk milleti bir tekme ile bu hufrenin içine yuvarlanmak isteniyor.. Fakat bu tekme vurdurmak için bir hain, bişuur, büdrak bir hain lâzımdı. Nasıl ki, kanunen idamı lâzımgelenlerin bile ipini çekmek için kalp ve vicdanı ulviyeti insanîyeden mücerret bir mahlûk aranır. İdam hükmünü verenlerin böyle adı bir vasıtaya ihtiyaçları vardır; o, kim olabilirdi?!. Türkiye Devletinin istiklâline hatime veren, Türkiye halkının hayatını, namusunu, şerefini imha eden, Türkiye'nin idam kararını ayağa kalkarak bütün endamile kabul etmek istidadında kim olabilirdi?!

(Vahdettin, Vahdettin sadaları, gürültüler..)

Paşa Hazretleri (devamla) - Maatteessüf bu milletin hükümdar diye, sultan diye, padişah diye, halife diye başında bulundurduğu Vahdettin.. (Allah kahretsin sadaları) Vahdettin bu hareketi denaetkâranesile yalnız kendinin lâyük olduğu bir muameleyi kabul etmiş olmakta başka hiçbir şey yapmış olmadı.

Vahdettin bu hareketle kendini öldürdü ve temsil eylediği şekli idarenin indirasını zarurî kıldı. Fakat Efendiler; millet, hiçbir vakit bu hareketi hiyanetkâranenin kurbanı olmaya razı ola-

Hazreti Osmana gelince, kaderi olan saldırılar altında kanını kur'ana akıtarak dünyadan göçtü.

Hazreti Ali, halifelîği elinde tutamamak ve peygamber soyunun haklarını koruyamamak mutsuzluğu ile ağlar oldu.

Emeviler halifelîği doksan seneden uzun koruyamadılar. En sonunda halifelik erkini Bağdat surlarıyla sınırlamak zorunda kalan Abbâsî Halifelerinin sonuncusu Mutasımı çocukları ve kadınlarıyla ve sekiz yüz bin kişilik Bağdat halkıyla birlikte Hülâgûya kurban verdiler.

Abbâsî Halifelerinin güçsüzlüğünü görmekle "Peygamberin Halifesi" ve "İmam edenlerin Emîri" sanlarını almış olan ve halifeliklerinin erki Elhamra sarayının kapısından çıkamamaya mahkûm kalan Endülüsteki halifelerin de hicri beşinci yüzyılın başındaki acı sonu bilinmektedir. Bağdattaki Hulâgûnun yarattığı önemli olay sonucunda yeryüzünde halife ve halifelik yok olmuş bir duruma getiriliyor. Bundan üç sene sonra, yani hicrî 659 tarihinde (Milâdî, 1261) idi ki, Abbâsî Halifeleri soyundan Elmüstansırillâh isminde birisi Hulâgûdan kurtulup Mısır hükûmetine sığındı ve bu kimse Mısır Meliki tarafından halife tanındı. Bundan sonra on yedi kişi halife sanına sahip olarak ve fakat hiçbir yetki, hiçbir etki ve erki olmayarak doğrudan doğruya Mısır Hükûmetinin koruması altında birbiri ardından yaşamlarını sürdürdü. Selçukî Devletinin yönetiminde genel karmaşa olması üzerine Türkler hicrî 699 tarihinde (Milâdî, 1300) Selçuk Devleti yerine Osmanlı Devletini yeniden kurdular. Bu devletin ulularından Yavuz Hazretleri hicrî 924 tarihinde (Milâdî, 1517) Mısırı zapt ettiği zaman orda idam ettiği Mısır hükümdarlarından başka sanı halife olan birini buldu.*

Halife sanının böyle güçsüzün biri tarafından kullanılması islâm dünyası için ayıp olduğuna kesin olarak inandığından o sıfatı Türkiye Devletinin güçlerine dayandırarak canlandırıp yüceltmek için aldı.

Efendiler, Osmanlı Devleti ki 1300 de kurulmuş idi. Halifelîği aldığı 1517 tarihinden ancak eli sene sonrasına kadar dünya tarihinde yükselme dönemi denilen ve birbirini izleyen çok büyük başarılarla dolu olan yaklaşık üç yüzyıllık bir dönem yaşadı. Ondan sonra ..Ondan sonra Efendiler, çöküş, çöküş başlıyor.

Efendiler, çöküş döneminin her evresi Türkiye Devletinin sınırlarını biraz daha darlaştırıyor. Türk milletinin nesnel ve tinsel güçlerini biraz daha eksiltiyor. Devletin bağımsızlığını yaralıyor, toprak, zenginlik, nüfus ve ulusun onuru büyük bir hızla eriyip yok oluyor.

Sonunda Osmanlı soyunun otuz altıncı ve sonuncu padişahı Vahdettinin saltanat döneminde Türk milleti en derin tutsaklık uçurumunun önüne getiriliyor.

Binlerce senelerdenberi bağımsızlık kavramının soylu simgesi olan Türk milleti bir tekme ile bu uçuruma yuvarlanmak isteniyor... Fakat bu tekme vurdurmak için bir hain, bilinçsiz, anlayışsız bir hain gerekiyordu. Nasıl ki, kanun uyarınca idamı gerekenlerin bile ipini çekmek için yüreği ve vicdanı insan olmanın ululuğundan yoksun bir yaratık aranır. İdam hükmünü verenlerin böyle bayağı bir araca gereksinimleri vardır; o, kim olabilirdi?!. Türkiye Devletinin bağımsızlığına son veren, Türkiye halkının hayatını, namusunu, onurunu yok eden, Türkiye'nin idam kararını ayağa kalkarak bütün boyu posuyla kabul edecek yaradılıştaki kim olabilirdi?!

(Vahdettin, Vahdettin sesleri, gürültüler..)

Paşa Hazretleri (devamla) - Ne yazık ki bu milletin devlet başkanı diye, padişah diye, halife diye başında bulundurduğu Vahdettin.. (Allah kahretsin sesleri) Vahdettin bu alçakça davranışıyla yalnız kendine yaraşan bir işlemi kabul etmiş olmaktan başka hiçbir şey yapmış olmadı.

Vahdettin bu davranışla kendini öldürdü ve temsil ettiği rejimin yıkılmasını zorunlu kıldı. Fakat Efendiler; millet, hiçbir vakit bu haince davranışın kurbanı olmayı kabul edemezdi. Çünkü

* Devlet başkanı

mazdı. Çünkü millet, icabı teamül olarak başında bulunanların mahiyeti hareketini sühuletle idrak edecek rüşt ve kabiliyette idi.

Millet, tarihin vuzuhundan asırlardanberi duçar olduğu felâketlerin esbabını bir anda hulûsa edebilecek hassasiyet ve intibahta idi.

Millet, şahısların hırsı saltanat, hırsı tahakküm, hırsı istilâdan bağhyarak temini menfaat ve rahat ve tevsiyü sefahet ve rezalet, ibzalı israfal gibi hasis maksatları için vasıta ve kuvvet olmak yüzünden kendi benliğini unutacak mertebede geçirdiği gafletlerin netayici elimesini derhal hulûsa edebilecek rüşt ve kemalde idi. Artık milletin en makul ve en meşru ve en insanî salâhiyetini istimal etmek zamanı geldiğinde tereddüdü kalmamıştı.

Tarihi cihanda bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osman Devleti tesis eden ve bunların hepsini hadisat ile tecrübe eyleyen Türk milleti bu defa doğrudan doğruya kendi nam ve sıfatında bir devlet tesis ederek bütün felâketlerin karşısında meftur olduğu kabiliyet ve kudretle ahzı mevki etti (Şiddetli alkışlar). Millet, mukadderatını doğrudan doğruya eline aldı ve millî saltanat ve hakimiyetini bir şahusta değil, bütün efradı tarafından müntehap vekillerden terekkiup eden bir Meclisi Alide temsil etti. İşte o Meclis, Meclisi Alinizdir; Türkiye Büyük Millet Meclisidir ve bu makamu hakimiyetin hükûmetine Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti derler. Bundan başka bir makamu saltanat, bundan başka bir heyeti hükûmet yoktur ve olamaz.

Kendine sıfatı hilâfeti izafe eden bu mevkii şahsî münhedim olunca makamu hilâfet ne olacaktır suali varidi hatır olur!

Efendiler, Hulefayı Abbasiye derinde Bağdatta ve ondan sonra Mısırdaki hilâfet makamının asırlarca müddet saltanat makamile yanyana ve fakat ayrı ayrı bulunduğunu gördük. Bugün dahi saltanat ve hakimiyet makamile makamu hilâfetin yanyana bulunabilmesi en tabii halâtandır. Şu farkla ki, Bağdatta ve Mısırın saltanat makamında bir şahıs oturuyordu. Türkiyede o makamda asıl olan milletin kendisi oturuyor.

Makamu hilâfette dahi Bağdat ve Mısırdaki gibi bikudret veya mülteci bir şahsî âciz değil, istinatgahı Türkiye Devleti olan bir şahsî âli oturacaktır. Bu suretle bir taraftan Türkiye halkı asri bir devleti mütemeddine halinde her gün daha rasîn olacak, her gün daha mes'ut ve müreffeh olacak, her gün daha çok insanlığını ve benliğini anlayacak; eşhasın hıyaneti tehlikesine kendisini maruz bulundurmıyacak, diğer taraftan makamu hilâfet te bütün âlemi islâmın ruh ve vicdanının ve imanının noktâi rabitası, kulübü islâmiyanın bâdii inşirahı olabilecek bir izzet ve ulviyette tecelli edecektir.

Efendiler, Türkiye Devletinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükûmeti mefhumlarının millet ve memleket için ne kadar kuvvet ve feyz ve halâs ve saadet vadettiğini izaha lüzum göremem. Üç senelik tecarübü filiy ve bunun semeratı mes'udesi kâfi fikir ve kanaat verebilir itikadındayım. Bundan sonra makamu hilâfetin dahi Türkiye Devleti için ve bütün âlemi islâm için ne kadar feyizbar olacağını da istikbal bütün vuzuhile gösterecektir. (İnşallah sadaları)

Türk ve İslâm Türkiye Devleti, iki saadetin tecelli ve tezahürüne memba ve menşe olmakla dünyanın en bahtiyar bir devleti olacaktır. (İnşallah sadaları)

Bu maruzat ve izahata nihayet vermek için heyeti aliyenize şunu arz edeyim ti, bütün rüfekamin mevzuubahs olan meselenin esasında tamamen müttehit ve müttefik olduğunu büyük bir kanaati vicdanîye ve muhakemei fikriye ile beraber olduğunu görüyorum. Bu hal milletimizin cidden teşekkürünü mücip bir haldir. Heyeti Celilenizin namütenahi takdirat ve tebrikâtü istilzam eden bir hakkıdır.

Deminden mufassal bir takrir okunmuştu. Şimdi okunan bir iki takrir daha var. Her üçünün muhteviyatı arzettiğim gibi, nikatı esasiyede birdir. Binaenaleyh yapılacak şey, bu üçünü daha sarih ve daha güzel bir tarzda tesbit etmek ve Heyeti Celilenizin reyî kat'isine iktiran ettirerek bir an evvel ilân etmek ve bu sayede bütün düşmanlarımızın aleyhimizde aldığı tedbirlere karşı mâni olmaktadır. (Şiddetli alkışlar).

millet, gelenek gereği olarak babında bulunanların davranışlarının niteliğini kolayca anlayacak erginlik ve yetenekte idi.

Millette, tarihin açıkça belirttiği gerçekler sayesinde, yüzyıllardır uğradığı felâketlerin nedenlerini bir anda net olarak görebilecek duygu ve uyanıklık vardı.

Millet, kişilerin saltanat tutkusundan, zorbalık tutkusundan, yayılma tutkusundan bağhyarak yarar ve rahat sağlama ve aşırı zevk düşkünlüğü ve rezilliklerini, bol bol savurganlık gibi insanı küçültücü amaçları için aracı ve güç kaynağı yapılmak yüzünden kendi benliğini unutacak ölçüde uğradığı aymazlıkların acı sonuçlarını net olarak kavrayabilecek erginlik ve olgunlukta idi. Artık milletin en akla yakın ve en haklı ve en insanca yetkisini kullanma zamanı geldiğinde duraksaması kalmamıştı.

Dünya tarihinde bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osman Devleti kuran ve bunların hepsini olaylarla deneyen Türk milleti bu kez doğrudan doğruya kendi adını ve sanını taşıyan bir devlet kurarak bütün felâketlerin karşısında yaradılışındaki yetenek ve güçle yerini aldı (Şiddetli alkışlar). Millet, kaderini doğrudan doğruya eline aldı ve millî saltanat ve egemenliğini bir kişide değil, bütün bireyleri tarafından seçilmiş vekillerden oluşan yüce bir Meclisde özümledi.* İşte o Meclis, Yüce Meclisinizdir; Türkiye Büyük Millet Meclisidir ve bu egemenlik makamının hükûmetine Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti derler. Bundan başka bir saltanat makamu, bundan başka bir hükûmet kurulu yoktur ve olamaz.

Kendine halifelik kimliği veren bu kişisel konum yıkılınca halifelik makamu ne olacaktır sorusu akla gelir!

Efendiler, Abbasî halifeleri döneminde Bağdatta ve ondan sonra Mısırdaki halifelik makamının yüzyıllarca süreyle saltanat makamile yanyana ve fakat ayrı ayrı bulunduğunu gördük. Bugün de saltanat ve egemenlik makamile halifelik makamının yanyana bulunabilmesi en doğal olaylardır. Şu farkla ki, Bağdatta ve Mısırın saltanat makamında bir kişi oturuyordu. Türkiyede o makamda asıl olan milletin kendisi oturuyor..

Halifelik makamında da Bağdat ve Mısırdaki gibi güçsüz veya sığıntı zavallı bir kişi değil, dayanağı Türkiye Devleti olan yüce bir kişi oturacaktır. Böylece bir yandan Türkiye halkı çağdaş uygar bir devlet olarak her gün daha sağlam olacak, her gün daha mutlu ve refahlı olacak, her gün insanlığını ve benliğini daha iyi anlayacak; kişilerin hainliği tehlikesiyle kendisini karşı karşıya bulundurmıyacak, öte yandan halifelik makamu da bütün islâm dünyasının ruh ve vicdanının ve imanının bağlantı noktası, Müslümanların gönüllerine ferahlik verebilecek bir saygınlık ve yücelikte belirecektir.

Efendiler, Türkiye Devletinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükûmeti kavramlarının millet ve memleket için ne denli kuvvet ve gürlük ve kurtuluş ve mutluluk yolu açtığını ve açıklamaya gerek duymam. Üç senelik edimli deneyimler ve bunun mutlu meyvaları bunun kavranmasına yeter kanısındayım. Bundan sonra halifelik makamının da Türkiye Devleti için ve tüm islâm dünyası için ne kadar ilerletici olacağını da ilerisi bütün açıklığıyla gösterecektir. (İnşallah sesleri)

Türk ve İslâm Türkiye Devleti, iki mutluluğun belirip ortaya çıkmasına kaynak ve köken olmakla dünyanın en mutlu bir devleti olacaktır. (İnşallah sesleri)

Bu konuşma ve açıklamalarıma vermek için yüce topluluğunuza şunu bildireyim ki, bütün arkadaşlarımızın sözkonusu olan sorunun temelinde tam birlik ve ortaklık içinde olduğunu büyük bir vicdanî kanı görüş ve düşünce birliği içinde beraber olduğunu görüyorum. Bu durum milletimizin gerçekten teşekkürünü gerektirir bir durumdur. Yüce Kurulunuzun sonsuzca övülüp kutlanması gereken bir hakkıdır.

Demim ayrıntılı bir önerge okunmuştu. Şimdi okunan bir iki önerge daha var. Her üçünün içeriği bildirdiğim gibi, ana noktalarda birdir. Şu halde yapılacak şey, bu üçünü daha açık ve daha güzel bir biçimde saptamak ve Yüce Kurulunuzun kesin kararına bağlayarak bir an önce ilân etmek ve bu sayede bütün düşmanlarımızın bize karşı aldığı önlemlere engel olmaktadır. (Şiddetli alkışlar).

* Temsil etti, asimile etti

VESİKA, 265.

Hanedanı Ali Osmandan Halife Müslimin Abdülmecit Hazretlerine

Tel 2

688

Ammei müslimin için mucibi mahvolan düşman tekâlifî şedidesini kabul ve müslime- nin müdafaa mücahedanelerinde düşmana muvafakatle beynelmüslimin ikai şer ve fesat ve sefki dimaye filen teşebbüs ve bu harekâtında devam ve ısrar ve binnihaye ecnebî himayesin- de tevdii nefsederek bir İngiliz gemisile makar ve makamı hilâfetten firar eden Vahdetin Efendinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Şer'îye Vekâletinden verilen fetvayı şerife mucibin- ce haline Meclis Heyeti Umumiyesinin 18 Teşrinisani 1338 tarihinde münakit 140 ıncı içtima- nın beşinci celsesinde mütefikan karar verilmiştir.

Türkiye Devletinin hakimiyetini bilâkaydüşart milletin uhdesinde mahfuz tutan Teşki- lâti Esasîye Kanununa tevfikân icra kudreti ve teşri salâhiyeti kendisinde mütecellî ve müte- merkiz bulunan milletin yegâne ve hakikî mümessillerinden mürekkep Türkiye Büyük Mil- let Meclisinin 1 Teşrinisani 1338 tarihinde mütefikan kabul ettiği esbabı mucibe ve esasat da- ıresinde Meclisi Alice 18 Teşrinisani 1922 tarihinde münakit celsede makamı muallâyı hilâfe- te intihap buyurulmuş olduklarını hürmeti mahsusı ile zâti hazreti hilâfetpenahilerine arz- ederim.

Keyfiyet Türkiye Büyük Millet Meclisince âlemi islâmı ve Türkiye halkına iblâğ olun- muştur. İntihabı vakiin âlemi islâm için müteyemmen ve füyuzatbahş olmasını eltafi ilâhiye- den tazarru ve niyaz eylerim.

19 Teşrinisani 1338

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi

Gazi Mustafa Kemal

VESİKA, 266.

Zata mahsus gayet acedir.

P.R, 19/11/1338

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Makamı Hilâfete intihap olundukları hakkında Büyük Millet Meclisi Riyasetinden keşide buyurulan telgrafnameyi bizzat Halife Müslimin Abdülmecit Hazretlerine arz ve tak- dim eyledim. Cevapnamei hilafetpenahi yarın sabah arz edilecektir.

2 - Zâti hazreti hilâfetpenahî Dolmabahçe sarayında ikamet buyuracaklardır ve tebrik merasimi 21/11/1338 de mezkûr sarayda icra edilecektir.

3 - Zâti hazreti hilâfetpenahi imza balâsında "Halife Müslimin ve Hadimülharemeyn" unvanının bulunulmasını ve Cuma selâmlığında iksa buyuracakları elbise hakkındaki müta- leanın istifsarını irade buyurdular. Cuma selâmlığında hil'at ve Hazreti Fatihe ait şekilde bir sarık takınması mümkün ve muvafık olacağı mütaleasında bulunuyorlar. Bu husustaki mü- taleanın bildirilmesini rica ederim.

4 - Âlemi islâma yazılacak beyannameyi verilen esaset dairesinde ihzar ettirerek zâti hazreti hilâfetpenahiye okudum. Vahdetin Efendinin âlemi islâma karşı vaziyeti fetvayı şerife ile taayyün etmiş olduğundan şimdiye kadar kendileri hakkında hüsnü muamelede bulun- maktan uzak kalan bu adam hakkında kendisine şimdi bir şey söylememesinin daha asilâne bir hareket olacağını binaenaleyh Vahdetin Efendiye ait aksamın meskût geçilmesini ma- amafih selâmeti memleket aksi tarzı icap ettiriyorsa bunun dahi yapılabileceğini irade buyur- dular. Kendileri de sureti mahsusada bir beyanname hazırlamış olduklarından bu gece her ikisini tevhit ve telife edecekler ve yarın öğleden evvel bana göndereceklerdir. Beyannamei hilâfetpenahinin İstanbul gazetelerinde hini neşrinde Türkçesile beraber bir de Arapça sureti- nin neşrettirilmesindeki mütaleanın da istifsarını irade buyurdular. Bu husustaki mütaleanın iş'arını rica ederim.

5 - Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, Rauf Beyefendiye 19/11/1338 sa. 11,45 sonrada 103 numara ile arz edilmiştir.

Refet

BELGE, 265.

Osmanlı Soyundan Müslümanların Halifesi Abdülmecit Hazretlerine

Tel 2

688

Düşmanın, Müslümanların yok olmasıyla sonuçlanacak çok ağır önerilerini kabul ve Müslümanların kutsal savaş niteliğindeki savunmalarında düşmana uyararak Müslümanlar arasında kötülük ve ayrılık çıkmasına ve kan akıtmaya girişip bu tutumunu sürdüren ve bunda direnen en sonunda kendini yabancı korumasına bırakarak bir İngiliz gemisile hali- felik makam ve merkezinden kaçan Vahdetin Efendinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Di- yanetişleri Bakanlığında verilen kutsal fetva gereğince görevden alınmasına Meclis Genel Kurulunun 18 Kasım 1922 tarihinde yapılan 140 ıncı toplantısının beşinci oturumunda oy- birliği ile karar verilmiştir.

Türkiye Devletinin egemenliğini kayıtsız ve şartsız millete veren Anayasaya göre yü- rütme gücü ve yasama yetkisi kendisinde beliren ve toplanan ve milletin tek ve gerçek tem- silcilerinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1 Kasım 1922 tarihinde oybirliğiyle kabul ettiği gerekçeler ve ilkeler çerçevesinde Yüce Meclisçe 18 Kasım 1922 tarihinde ya- pılan oturumda yüce halifelik makamına seçilmiş olduğunuzu özel saygılarla siz Halife haz- retlerinin bilgisine sunarım.

Durum Türkiye Büyük Millet Meclisince islâm dünyasına ve Türkiye halkına duyurul- muştur. Yapılan seçimin islâm dünyası için kutluluk ve bereket getirmesi için Tanrının iyi- liğine yakarırım.

19 Kasım 1922

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Gazi Mustafa Kemal

BELGE, 266.

Kişîye özel çok ivedidir

P.R, 19/11/1922

Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Hilâfeliğe seçildiklerine ilişkin olarak Büyük Millet Meclisi Başkanlığından çekilen telgrafı Müslümanların Halifesi Abdülmecit Hazretlerine doğrudan doğruya kendim sun- dum. Halifenin yanıtı yarın sabah bilginize sunulacaktır.

2 - Halife Hazretleri Dolmabahçe sarayında oturacaklardır ve kutlama töreni 21/11/1922 de o sarayda yapılacaktır.

3 - Halife hazretleri imza üzerinde "Müslümanların Halifesi ve Hadimülharemeyn" sanının bulunulmasını ve Cuma selâmlığında giyecekleri elbise konusunda ne düşünüldüğü- nün sorulmasını buyurdular. Cuma selâmlığında hil'at** ve Hazreti Fatihe ait biçiminde bir sarık takınabileceği ve bunun uygun olacağı düşüncesindedirler. Bu konudaki görüşün bil- dirilmesini rica ederim.*

4 - İslâm dünyasına yazılacak bildiriye verilen esaslar çerçevesinde hazırlattırarak ha- life hazretlerine okudum. Vahdetin Efendinin İslâm dünyası karşısındaki durumu kutsal fetva ile belirlenmiş olduğundan şimdiye kadar kendisine iyi davranmamış olan bu adam hakkında şimdi bir şey söylememesinin daha soyluca bir davranış olacağından Vahdetin Efendiye ilişkin birşey söylemeden geçilmesini bununla birlikte ülkenin esenliği bunun ter- sine davranmayı gerektiriyorsa bunun da yapılabileceğini buyurdular. Kendileri de özel ola- rak bir bildiri hazırlamış olduklarından bu gece her ikisini birleştirip yeniden yazacaklar ve yarın öğleden evvel bana göndereceklerdir. Halife bildirisinin İstanbul gazetelerinde ya- yımlanmasında Türkçesile birlikte bir de Arapça örneğinin yayımlattırılması düşüncesinin sizden sorulmasını buyurdular. Bu konudaki görüşünüzün bildirilmesini rica ederim.

5 - Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, Rauf Beyefendiye 19/11/1922 Saat 11:45 sonra- dan 103 numara ile sunulmuştur.

Refet

* Mekke ve Medineye hizmet eden

** Özel biçimden bir kaftan

TRAKYA TEŞKİLATINA AİT VESİKALAR

Telgraf

Edirne, 6 Teşrinievel 1335

Sıvasta Müdafaa Millîye Cemiyeti Mümessili Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Kongre mukarreratının binnihaye kabul edilerek Ali Rıza Paşa kabinesinin Kongreye istinaden mevkii iktirada geldiğine dair Edirneye keşide buyuruları telgrafname ancak bugün heyetimize tebliğ edildi. Trakyanın müdafaa maksadile teşekkül edip birçok müşkülâta rağmen vilâyetin en ufak nahiyelerine varıncaya kadar teşkilatını tevsi eden ve dahilde ve hariçte mevcudiyetini tanıttıran ve bu ane kadar sizinle hemfikir bulunan cemiyetimizin maksat ve mesleği Kongrece deruhde edilen esasatı ihtiva ettiği cihetle mukarreratınıza tamamilen iştirak ettiğimizi kemali fahrile arz ederim.

Trakya-Paşaeli Müdafaa Cemiyeti namına

Şükri

Telgraf

Edirne, 7/10/1335

**Sıvas Müdafaa Hukuku Millîye Heyeti Mümessili
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

1 - Ulema, eşraf, ahaliden mürekkep bugünkü muazzam içlimada Müdafaa Hukuku Millîyenin Trakya'da idaresini Trakya-Paşaeli Cemiyetine havale etmesi ile bir kat daha kesbi kuvvet ve vüs'at eylemiş olan cemiyetimizin her türlü mukarreratınıza mutavaale müheyya ve tebligatınıza muntazır bulunduğum,

2 - Vali Salim Paşa ile Polis Müdürü Fuat Beyin bu gece bir ecnebî otomobiline rahiben Bulgar işgali altında bulunan Karaağaca firar ettikleri mâruzdur.

3 - Vali vekâleti de Mektubî İhsan Adli Beye tevdi kılınmıştır.

Trakya-Paşaeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti

namına Edirne Belediye Reisi

Şevket

Sıvas, 7/10/1335

Edirne'de Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti

Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi Riyasetine

C: 6 ve 7/10/1335 telgrafnamelere:

1 - Rumeli ve Anadolu aynı ruh ve vicdanla mevcudiyet ve istiklâl millimizi kurtarmak azmîle mücahede mukaddeseye atılmış olduğundan maksat ve esasatla itihadi tam bulunacağı esasen büştibah idi. Teşvîratı âtileri kemali şükran ve meserretle karşılandı. Amali meşruai millîyemizde muvaffak bilhayr olmağımızı Cenabı Haktan temenni eder, hissiyatı samimime ve ihtiramkâranemizi takdim ederiz.

2 - Yeni kabine ile tamamen temini iltifat edilebilecektir. Muhaberedeyiz. Neticesi arz olunacaktır.

3 - Muntazaman muhafazai irtibatı hassaten rica ederiz Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti

Heyeti Temsilîyesi namına

Mustafa Kemal

Edirne, 7/10/1335

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîye Reisi

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bütün Edirne vilâyetinin vali vekili ve orduyu humayun kumandan vekili, ulema, eşraf, ahali belediye dairesinde bilitçima Müdafaa Hukuku Millîye Heyetini idare etmek vazifesini mütefakan Trakya-Paşaeli heyeti merkezîyesine tevdi eylediklerini tahtı temine almışlardır. Müdafaa Hukuku Millîye namına gün ikinci defa olarak içtima eden heyeti muhtereme millîyenin neticesi mukarreratını belâya naklen arz ederim.

Edirne Vali Vekili

İhsan Adli

TRAKYA TEŞKİLATINA AİT VESİKALAR

Telgraf

Edirne, 6 Ekim 1919

Sıvasta Ulusal Savunma Derneği Temsilcisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Kongre kararlarının sonunda kabul edilerek Ali Rıza Paşa kabinesinin Kongreye dayanarak işbaşına geldiğine ilişkin Edirneye çektiğiniz telgraf ancak bugün kurulumuza bildirildi. Trakyanın savunulması amacıyla kurulup birçok güçlüklerle karşı ilin en ufak bucaklarına varıncaya kadar örgütünün yaygınlaştıran içte ve dışta varlığını tanıttıran ve bu ana kadar sizinle aynı düşüncede bulunan derneğimizin amaç ve ilkesi Kongrece kabul edilen ilkelere içerdiğinden kararlarınıza tümüyle katıldığımızı büyük övünçle bilginize sunarım.

Trakya-Paşaeli Savunma Derneği adına

Şükri

Edirne, 7/10/1919

Telgraf

**Sıvasta Ulusal Hakları Savunma Kurulu Temsilcisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

1 - Din bilginleri, ileri gelenler ve halktan oluşan bugünkü çok büyük toplantıda Ulusal Hakları Savunmanın Trakya'da yönetimin Trakya-Paşaeli Derneğine bırakması ile bir kat daha güçlenip genişlemiş olan derneğimizin her türlü kararlarınıza uymaya hazır ve bildirimlerinizi beklemekte bulunduğum,

2 - Vali Salim Paşa ile Polis Müdürü Fuat Beyin bu gece bir yabancı otomobiline binerek Bulgar işgali altında bulunan Karaağaca kaçtıkları bilginize sunulur.

3 - Vali vekilliği de Yazışları Müdürü İhsan Adli Beye verilmiştir.

Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Derneği

adına Edirne Belediye Başkanı

Şevket

Sıvas, 7/10/1919

Edirne'de Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği

Trakya-Paşaeli Merkez Kurul Başkanlığına

K: 6 ve 7/10/1919 telgraflara:

1 - Rumeli ve Anadolu aynı ruh ve vicdanla ulusal varlık ve bağımsızlığımızı kurtarma kesin kararıyla kutsal savaşıma atılmış olduğundan amaç ve ilkelerde tam birlik bulunacağı zaten kuşkusuz idi. Müjdeli haberimiz, büyük teşekkür ve sevinçle karşılandı. Haklı ulusal emellerimizde başarılı olmağımızı Ulu Tanrıdan diler, içten ve saygılı duygularımızı sunarız.

2 - Yeni kabine ile tam anlaşma sağlanabilecektir. Haberleşmekteyiz. Sonucu bilginize sunulacaktır.

3 - Düzenli olarak bağlantının sürdürülmesini özellikle rica ederiz Efendim.

Anadolu ve Rumeli Hakları

Savunma Derneği Temsilci Kurul adına

Mustafa Kemal

Edirne, 7/10/1919

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurul Başkanı

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bütün Edirne ilinin vali vekili ve padişah ordusunun komutan vekili, din bilginleri, ileri gelenler, halk belediye konağında toplanarak Ulusal Hakları Savunma Kurulunu yönetmek görevini oybirliğiyle Trakya-Paşaeli merkez kuruluna vermeyi sağlamışlardır. Ulusal Hakları Savunma adına bugün ikinci defa toplanan saygıdeğer ulusal topluluğun kesin kararını yukarıya alarak bilginize sunarım.

Edirne Vali Vekili

İhsan Adli

Telgraf

Sivas, 9/10/1335

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendiye

C: Millî birliğin mes'ut netayicinden olmak üzere Trakya ve Paşaeli Cemiyetinin, Rumeli ve Anadolu topraklarında yaşayan dindaşlarımızın ve muazzaz ülkelerimizin müdafaai hukuku emrindeki tevessüle dari tebşirâtı âlilerinizle arzı şükran olunur.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal
Edirne, 10/10/1335**

**Sivasta Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

C: 9 Teşrinievel 1335

Mukabelei teveccühkâhîlerle pek mütehassis oldum. Samimiyetimle arzı şükran eder ve Edirne ve mühakatında hükûmet ve milletin celâdetkârane ve cansiparane muzaheretinden her dakika emin olabilirsiniz.

**Edirne Vali Vekili
İhsan Adli**

**701
Edirne
250**

**Sivasta Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîye Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

Bir anda yükselen hurşidi celâdet gibi Trakya etrafında herakâtı millîyenin muvacehesinde inkişafta alelhusus İstanbula azîmet eden vali Salim Paşanın gaybubeti nagehanisinden mütevellit heyecanı umumi arasında heyeti müçtemiai millîyenin itimadı ve orduyu humayun kumandanlığının muzaheretile tevkifatı süphaniyeye istinaden vali vekâletini deruhde ettim ve bir gün sonra da nezareti celilenin bu baptaki tensibini aldım. Edirnenin her an tezauf eden nezaketi vaz'u mevki itibarile ecânibin nazarı dikkatinden dur kalmıyan bu tahavvüllerin mahiyeti sulhcuyanesine iradei millîyenin itirazdan, ihtirasattan müberra meccliyatı hürriyetperveranesine İngiliz mümessili askerisini ikna ve tatmine muvaffak olarak ihlâli asayiş edilmek üzere Osmanlıların hakkı hükûmetine (Bu taber şayanı dikkattir) tamamen riayetkâr bulunduğuna dair müşarileyhten resmen ve tahriren cevap aldım. Binaenaleyh vilâyetin her köşesinde ve hassaten merkezi vilâyette sükûn ve asayişin her vakitten daha mükemmel olduğunu ve elyevm her nevi mehalik ve mehazirin mürtefi bulunduğunu arz ve tebşir ederim. Edirne hükûmet, ordu ve bütün millet size meşru olan gayelerinizden manen ve mad-detten muzaherete aht ve misâk eylemiştir. Dört gün devam eden had bir devrei teheyycüün tevlit ettiği envai müşkülât içinde mühim bir vazifei vatanîye ifa ettiğim kaniim. Hükûmeti Hamidiyede dokuz sene menfa ve hükûmeti itihadiye zamanında altı sene vatandan cüda kalmak hissi ve insani işkencelerin enva... uğramışlardan bir mazlumum. Metanetimi imha veya celadetimi bana iade edecek, beni fırka ihtirasatı haricinde bu vatanın en müfit anasırı meyanına koyacak sizin teveccüh ve itimadınızdır. 10/10/1335

**Mektebi Harbiye arkadaşlarımızdan Edirne Vali Vekili
İhsan Adli
Sivas, 12/10/1335**

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendiye

Bugün Anadolunun, vatanın halâsi ve saadeti, milletin necat ve istiklâli uğrunda yekvücut ve yekdîl olan Trakyalı kardeşlerle el ele vermiş olması halâsi karibin beraati istihlâlidir. Böyle mes'ut ve tarihi bir anda Edirne vilâyetinde zâtı âlileri gibi hamiyetkâr bir refikimizin resikârda bulunması ayrıca bir beşarettir. Cenabı Hak milleti amali meşruasını istihsal emrinde muvaffak bilhayr eylesin amin.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal**

Telgraf

Sivas, 9/10/1919

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendiye

K: Ulusal birliğin mutlu sonuçlarından olmak üzere Trakya ve Paşaeli Derneğinin, Rumeli ve Anadolu topraklarında yaşayan dindaşlarımızın ve sevgili ülkelerimizin haklarını savunmak yolundaki girişime ilişkin sevindirici haberinize teşekkürler sunarız.

**Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal
Edirne, 10/10/1919**

**Sivasta Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu Başkanı
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

K: 9 Ekim 1919

Yakınlık gösteren yanıtınızdan çok duygulandım. İçtenlikle teşekkürler sunar ve Edirne ile ona bağlı yerlerden hükûmet ve milletin yürekli ve canını esirgemeyen yardımına her dakika güvenebilirsiniz.

**Edirne Vali Vekili
İhsan Adli**

**701
Edirne
250**

**Sivasta Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu Başkanı
Mustafa Kemal Paşa Hazretleri**

Ulusal girişimin bir anda yükselen yiğitlik güneşi gibi Trakya yöresinde yayılması ve özellikle İstanbulla giden vali Salim Paşanın ansızın ortadan kaybolması nedeniyle oluşan genel coşku arasında toplanan ulusal kurulun güveni ve padişah ordusu komutanlığının desteğiyle ve Tanrının yardımına dayanarak vali vekilliğini üstlendim ve bir gün sonra da yüksek bakanlığın bu konudaki onayını aldım. Edirnenin bulunduğu yerin her an artan önemi nedeniyle yabancılara gözünden uzak kalmıyan bu değişikliklerin barışçı niteliği ulusal iradenin yadsınamaz ve tutkuların arınmış özgürlükçü amacına İngiliz askerî temsilcisini inandırmayı başarak iç güvenliği pekiştirmek üzere Osmanlıların hükûmet hakkına (bu deyim dikkate değer) tümüyle saygılı bulunduğu konusunda kendisinden resmi ve yazılı yanıt aldım. Bu nedenle ilin her köşesinde özellikle il merkezinde dinginlik ve içgüvenliğin her zamandan daha eksiksiz olduğunu ve şimdi her türden tehlike ve sakıncaların kalkmış olduğunu müjdelirim. Edirne hükûmet, ordu ve bütün millet size haklı amaçlarınızdan tinsel ve nesnel olarak yardım için anlaşmışlar ve and içmişlerdir. Dört gün süren ateşli gergin bir dönemin doğurduğu türlü güçlükler içinde önemli bir vatan görevi yaptığuma inanıyorum. Sultan Hamit Hükûmeti döneminde dokuz sene sürgün ve ittihatçılar zamanında altı sene vatandan uzak kalmak duygusal ve insani işkencelerin tümüne... uğramışlardan zulüm görmüş biriyim. Dayancımı keskinleştirecek veya yürekliliğimi bana geri verecek, beni parti ihtirasları dışında bu vatanın en yararlı bireyleri arasına koyacak olan şey sizin yakınlığınız ve güveninizdir. 10/10/1919

**Harb Okulu Arkadaşlarımızdan
Edirne Vali Vekili
İhsan Adli
Sivas, 12/10/1919**

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendi

Bugün Anadolunun, vatanın kurtuluşu ve mutluluğu, milletin esenliği ve bağımsızlığı uğrunda tek vücut ve tek gönül olan Trakyalı kardeşlerle el ele vermiş olması yakın kurtuluşun güzel başlangıcıdır. Böyle mutlu ve tarihî bir anda Edirne ilinde sizin gibi yurtsever bir arkadaşımızın başında bulunması ayrıca sevindirici bir şeydir. Tanrı milleti haklı emellerini elde etmekte başarılı kılsın âmin.

**Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

Edirne
942
25

**Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

C: İtimat ve teveccühü âlinize en samimi teşekküratımı arz ederim Efendim.

13/10/1335

Edirne Vali Vekili

İhsan

Sıvas, 11/10/1335

TAMİM

1 - Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti vilâyet heyet ve müstakil liva heyeti merkezîyeleri kendilerine merbut bilcümle heyeti idarelere ve keza heyeti idareler neva hiye kadar olan heyeti idarelere Heyeti Temsilîyenin tebligatını sürati mümkinine ile ifa etmeye ehemmiyet vermemelidir.

2 - Hiçbir heyeti merkeziye veya idare ve alelümüm teşkilâtı millîyemize dahil heyet ve eşhas cemiyetimiz namına doğrudan doğru ya hükümeti merkezîyeden bir gûna mutalebatta bulunmayacaktır. Teşkilâtı millîyemize ait her türlü münasebatı aledderacat heyeti idareler, heyeti merkezîyelerle ve heyeti merkezîyeler de Heyeti Temsilîye ile icra edecektir. Mafevk heyetlerin tekâsülü halinde ona tâbi olan diğer heyetlerin derhal Heyeti Temsilîye ile icra edecektir. Mafevk heyetlerin tekâsülü halinde ona tâbi olan diğer heyetlerin derhal Heyeti Temsilîye müracaatı caizdir.

3 - Şimdilik bilcümle vilâyet ve müstakil liva heyeti merkezîyeleri lâakal haftada iki defa Heyeti Temsilîyeye teşkilat ve teşebbüsâtı millîyesi hakkında mühim malûmatı havi olmak üzere kısa bir rapor verecektir.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına**

**Mustafa Kemal
Sıvas, 11/10/1335**

**Edirne Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti
Trakya-Paşaeli Heyeti Merkezîyesine**

1 - Teşkilât nizamnamesi posta ile irsal edilmiştir. Teşkilâtı mevcudunuzla mühim farklar yoktur. Vüruduna kadar teşkilâtı hazırlanmış ayne muhafaza ve takviye buyurmanız muvafıktır.

2 - Kırkkilise, Tekirdağ, Gelibolu ve Çatalca livaları heyeti merkezîyemiz merbut kalarak teşkilatlarını taazzuv ettirilmelidirler.

3 - Takviyeyi münasebat ve tamamî tenevvür için şimdilik her gün gayet muhtasar bir raporun Sıvasta Heyeti Temsilîye namına irsalini rica ve hümmetlerimi takdim ederim.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına**

**Mustafa Kemal
Edirnedden, 12/10/1335**

Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesine

C: 11/10/1335 şifreye:

1 - Muhabbet ve teveccühü âlilerine arzı teşekküratı mahsus ve takdimi ihtiramata eyletim.

2 - Aynı teşekkülünden pek az sonra Trakya-Paşaeli Cemiyeti ile tevhibi amal ve teşriki mesai eyleseniz cemiyetimizin her harekâtı müşkül zamanlarda bile temine baka ve tevsiî teşkilâtına sarfı gayret olunmuştur.

3 - Vilâyetin en küçük mevakiine kadar münteşir ve mevcut olan teşkilâtın teyid ve takviyesine çalışılmaktadır. Kolorduya merbut olup Kırkkilise, Keşan ve Tekirdağında bulunan fırkalarımızın kumandanları şayanı itimat ve hamiyetli arkadaşlarımızdan buldukları...mevakiin merkezle olan iribatları gayet esaslî ve rasindir. Bilümüm Trakyalıların bütün mevcudiyetleriyle vatanperverane vesâifî mübeccelenin ifasına hazır ve amadedirler.

4 - İntihabatta Trakya-Paşaeli Cemiyeti ile tevhibi mesai edilerek Müdafaa Hukuk Cemiyetinin esasatını kabul eden ve bu esasata sâdik kalacak zevatın meb'us intihap olunma-

Edirne
942
25

**Sıvasta Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

K: Yüksek güven ve yakınlığınıza en içten teşekkürlerimi sunarım Efendim.

13/10/1919

Edirne Vali Vekili

İhsan

Sıvas, 11/10/1919

GENELGE

1 - Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği il kurullarıyla bağımsız sancak merkez kurulları kendilerine bağlı tüm yönetim kurullarınca ve yönetim kurulları da bucaklara kadar olan yönetim kurullarına Temsilci kurulun bildirimlerini olabildiğince çabuk yerine getirmeye önem vermemelidir.

2 - Hiçbir merkez kurulu veya yönetim kurulu ve tüm ulusal örgütlerimiz içindeki kurul ve kişi derneğimiz adına doğrudan doğruya İstanbul hükümetinden hiç bir istekte bulunmayacaktır. Ulusal örgütlerimizle ilgili her türlü ilişkileri sırasıyla yönetim kurulları, merkez kurullarıyla ve merkez kurulları da Temsilci Kurulla yapılacaktır. Üst kurulların ilgisiz davranmaları durumunda ona bağlı olan öbür kurullar gecikmeden Temsilci kurula başvurabilirler.

**Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına**

Mustafa Kemal

Sıvas, 11/10/1919

**Edirnedden Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Trakya-Paşaeli
Merkez Kuruluna**

1 - Örgüt tüzüğü posta ile gönderilmiştir. Sizin örgütünüzle önemli ayrımlıklar yoktur. Tüzük gelene kadar şimdiki örgütünüzü olduğu gibi koruyup güçlendirmeniz uygundur.

2 - Kırklareli, Tekirdağ, Gelibolu ve Çatalca sancakları merkez kurulunuza bağlı kalarak örgütlerini kurmalıdır.

3 - İlişkileri güçlendirmek ve iyice aydınlatılmamız için şimdilik her gün çok kısa bir raporun Sıvasta Temsilci Kurul adına gönderilmesini rica eder ve saygılarımı sunarım.

**Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurul adına**

Mustafa Kemal

Edirnedden, 12/10/1919

**Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kuruluna**

K: 11/10/1919 şifreye:

1 - Sevgi ve büyük yakınlığınıza özellikle teşekkür eder ve saygılar sunarım.

2 - Kurulduğu andan pek az sonra Trakya-Paşaeli Derneği ile amaç ve iş birliği yaparak derneğimizin işleminin güç zamanlarda bile sürdürülmesini sağlamaya örgütü genişletmeye çaba harcanmıştır.

3 - İlin en küçük yerlerine kadar yayılmış olan örgütün pekiştirilmesi ve güçlendirilmesine çalışılmaktadır. Kolorduya bağlı olup Kırklareli, Keşan ve Tekirdağında bulunan tümenlerimizin komutanları güvenilir ve yurtsever arkadaşlarımızdan buldukları.... yerlerin merkezle olan bağlantıları çok esaslî ve sağlamdır. Tüm Trakyalılar bütün varlıklarıyla kutsal görevlerini yurtseverlikle yerine getirmek için hazırdırlar.

4 - Seçimlerde Trakya-Paşaeli Derneği ile işbirliği yapılarak Hakları Savunma Derneğinin ilkelerini kabul eden ve bu ilkelere bağlı kalacak kimselerin meb'us seçilmelerini sağlamak için

ların teminine sarfı gayret olunmaktadır. Trakyanın her tarafında intihabatın arzuyu umumî dairesinde neticelenmesi memulî kavidir. Birinci kolordu: Kırk dokuz, elli beş ve altmışın-cı fırkalarda mürekkaptir. Yakın zamana kadar Çatalca mevki müstahkem dahi kolordu emrinde bulunmakta iken Süleyman Şefik Paşanın nezareti zamanında İstanbulda yirmi beşinci kolorduya raptedilmiştir.

Şimendifer hatı muhafazası vazifesile Şubattanberi Trakyada bulunan kuvvetli bir Yunan taburu yerli Rumlar arasında teşkilât yaparak asayiş tehdit ve islamları tecavüzatlarına bihuzur eylemişler de son bir iki ay zarfında cür'eleri kırılmış ve vakayı azalmıştır. Ancak Şarki Trakyanın ahiren kespi ehemmiyet ve nezaket eden vaziyeti Trakyanın mukadderatı hakkında bazı hiçbir Bulgar mevcut olmayıp dört yüz bin kadar müslimanın vatani olan Paşmaklı, Darıdere, Kırcaali orta kısmı Bulgaristana ve keza kahir bir islâm ekseriyetini hâz olan İskeçe havalisinin de Gümülcine yakınine kadar Yunanistana terkedilmesi suretile mukadderatının tayini atıye talik edilen mütebaki Garbî Trakya yani Gümülcine, Dedeagaç, Dimetoka kısmında Rumlar ekseriyeti ihraz edecek halde kalmıştır. Yunanlıların beynelmileşekli idareden istifade ile getirecekleri Rum muhacirlerinin bu nisbete az zamanda daha mühim bir faikiyete is'at edebileceklerdir. Trakyanın şekli idaresi mevzu olacağı zaman vücuda getirecekleri Rum ekseriyetini ileri sürerek bu kısmın da Yunanistana ilhakına çalışacaklardır. Yunan amalinin tahakkuku halinde Şarki Trakyada dahi hemhudut olmak fırsatından bilistifade Yunan propagandası tevessü edip asayişin derhal muhtel olacağı ve artık islamların sükkün ve huzura veda edecekleri bezihidir. Garbî Trakyada ve bilhassa Müslümanların ekseriyetle bulunduğu menatıkta teşkilâtı millîye mevcut olup amali millîyelerinin istihsaline her suretle çalışmaktalar ve kendilerine mümkün olan her türlü muavenet ve muzaferet yapılmakta ise de Yunan amalini husulüne mümanaat ve Şarki Trakyanın Yunan tesirlerinden uzak bulundurulması için Bulgaristan ve Yunanistana terkedilen kısımları da dahil olmak üzere Garbî Trakyanın müstakil ve muhtar bir hükûmet olarak ibrazı mevcudiyet eylemesi ve bu suretle saltanatı Osmanîye ile hemhudut olarak yaşanması imkânı olmayıp ve icra edeceği propagandalarla yerli Rumları ifsattan hiçbir zaman fariğ olamayacak yegâne düşmanımız Yunanistan ile hududu Osmanîye arasında kuvvetli bir hükûmeti islamiyenini teşekküllü menafîi âliye vataniye iktisadından görülmekle Müdafai Hukuk Cemiyeti âliyesinin bu noktai nazarı tasvibi halinde teşebbüsâtı lâzime müessire icrasile imkân husulüne lütfen muzaheretleri istirham olunur Efendim.

**Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar
Tekirdağ, 12/10/1335**

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti Mümessillğine
C: 11/1011335 telgrafnamei âlileri gelmiş icap edenlere tebliğ edilmiş oldu maruzdur.
**Belediye Reisi
Halis
23/10/1335**

TAMİM

Milletin ruh ve vicdanından nebean eden vahdet ve azmü irade sayesinde vaziyeti siyasiyenin; vatanımızın tayini mukadderatı ile milletimizin hukuk ve istiklâlî mevzuubahs olduğu bu hengâmei tarihide lehülhamt lehimize döndüğünü kemali şükranla idrak ediyoruz. Cenabı Allahın inayet ve adaletine milleti necibemiz böyle yekvücut bir halde ve sarsılmaz bir azim ve imanla kaldıkça hiç şüphesiz amali meşruasına nâüiyetle mes'ut olacağız. Binaenaleyh mevcudiyeti millîyemizi yarü ağıyar nazarında izhar ve isbat eden teşkilâtın nizamname mucibince taazzuv ettirilmesi ve bilhassa küçük, büyük bilcümle merkezlerin birbirile ve heyeti merkezîye ile sıkı bir rabuta tesis eylemeleri bugünün en mühim ve hayatî bir vazifei millîye ve vataniyesidir. Bu sebeple hususâtı mezkûreye son derece ehemmiyet verilmesini tekt eyler ve teşkilâtın tevsi ve teşmil derecesi hakkında peyderpey heyetimize itayı malûmat olunmasını rica ederiz.

**Anadolu ve Rumeli Müdafai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilyesi namına
Mustafa Kemal
Edirne, 13 Teşrinievel 1335**

Sıvas Anadolu-Rumeli Müdafai Hukuk Millîye Cemiyeti Mümessili
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
C: 9 Teşrinievel 1335 1 - Trakya müdafaa heyetinin teşkilâtı muhterem Müdafai Hukuk

çaba harcanmaktadır. Trakyanın her yanında seçimlerin genel istek çerçevesinde sonuçlanması umudu çoktur. Birinci kolordu: kırk dokuz, elli beş ve altmışın-cı tümenlerden oluşmaktadır. Yakın zamana kadar Çatalca müstahkem mevki de kolordu emrinde bulunmakta iken Süleyman Şefik Paşanın başkanlığı sırasında İstanbulda yirmi beşinci kolorduya bağlanmıştır.

Demiryolunun korunması göreviyle Şubattan beri Trakyada bulunan kuvvetli bir Yunan taburu yerli Rumlar arasında örgüt kurarak iç güvenliği tehdit ve Müslümanları saldırılarına huzursuz etmişler de son bir iki ay içinde cesaretleri kırılmış ve olaylar azalmıştır. Ancak Doğu Trakyanın son zamanlarda önem kazanıp kritikleşen durumu Trakyanın kaderiyle ilgili bazı bilgileri vermeyi gerektirmektedir. Venizelos'un şeytanca politikası ve önerileri sonucu olarak hiçbir Bulgar bulunmayıp dört yüz bin kadar Müslümanın vatani olan Paşmaklı, Darıdere, Kırcaali orta kısmı Bulgaristana ve yine ezici bir Müslüman çoğunluğu bulunan İskeçe yöresinin de Gümülcine yakınlarına kadar Yunanistana bırakılması yoluyla kaderinin belirlenmesi ileriye bırakılan öbür Batı Trakya bölgesinde yani Gümülcine, Dedeagaç, Dimetoka bölümünde Rumlar çoğunluğu elde edecek durumda kalmıştır. Yunanlıların uluslararası yönetim biçiminden yararlanarak getirecekleri Rum göçmenlerinin bu oranı kısa zamanda daha önemli bir üstünlüğe çıkarabileceklerdir. Trakyanın yönetim biçimi sözkonusu olacağı zaman oluşturacakları Rum çoğunluğunu ileri sürerek bu bölümün de Yunanistana katılmasına çalışacaklardır. Yunan emellerinin gerçekleşmesi durumunda Doğu Trakyada da sınır komşusu olmak fırsatından yararlanarak Yunan propagandası genişleyip iç güvenliğin gecikmeden bozulacağı ve artık Müslümanların dinginlik ve huzura veda edecekleri açıkça bellidir. Batı Trakyada ve özellikle Müslümanların çoğunlukta bulunduğu bölgelerde ulusal örgütler kurulmuş olup ulusal emellerin elde edilmesine her yoldan çalışılmakta ve kendilerine elden gelen her türden yardım ve destekleme yapılmakta ise de Yunan emellerinin gerçekleşmesine engel olmak Doğu Trakyanın Yunan etkilerinden uzak buldurulması için Bulgaristan ve Yunanistana bırakılan bölümleri de içinde olmak üzere Batı Trakyanın özgür ve özerk bir hükûmet olarak varlık göstermesi ve böylece Osmanlı saltanatı ile sınır komşusu olarak yaşama olanağı bulunmayan ve propaganda yapacağı yerli Rumları kıskırtmaktan hiçbir zaman geri kalamıyacak tek düşmanımız Yunanistan ile Osmanlı yurt çıkarları gereğinden görülmekle Yüksek Hakları Savunma Derneği bu görüşü onaylarsa gereken etkin önlemlerin alınmasına olanak sağlanmasına lütfen destek olunmasını dileriz Efendim.

**Birinci Kolordu Komutanı
Cafer Tayyar
Tekirdağ, 12/10/1919**

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilciliğine
K: 11/10/1919 telgrafımızın gelmiş olup gerekenlere bildirilmiş bulunduğu bilgimize sunulur.

**Belediye Başkanı
Halis
Sivas, 23/10/1919**

GENELGE

Milletin ruh ve vicdanından kaynaklanan birlik ve kararlılık ve istek sayesinde politik durumun; vatanımızın kaderinin belirlenmesi ve milletimizin hakları ve bağımsızlığı sözkonusu olan bu karışık günlerde Allaha hamd olsun bizden yana döndüğünü teşekküllerle görüyoruz. Yüce Tanrının yardım ve adaletine soylu milletimiz böyle tek vücut bir durumda ve sarsılmaz bir kararlılık ve imanla bağlı kaldıkça hiç kuşkusuz haklı emellerine kavuşmak mutlu olacaktır. Bu nedenle uluşça varlığımızı dosta düşmana gösterip kanıtlayan örgütlerin Tüzük uyarınca kurulması ve özellikle küçük, büyük tüm merkezlerin birbirile ve merkez kurulu ile sıkı bir bağlantı kurmaları bugünün en önemli ve hayatî bir ulus ve yurt görevidir. Bu nedenle belirtilen konulara son derece önem verilmesini yeniden bildirir ve örgütün genişlik ve kapsam derecesi hakkında sık sık kurulumuza bilgi verilmesini rica ederiz.

**Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal
Edirne, 13 Ekim 1919**

Sıvas Anadolu-Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilcisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
K: 9 Ekim 1919 1 - Trakya Savunma Kurulunun örgütlenmesinin sayın Hakları Savunma

Cemiyeti nizamnamesine kısmen muvafık olduğu ve Kongrece müntehap on dört kişiden ibaret bir heyeti merkezîyesi ve İstanbulda beş murahhası ve livalarda ve kazalarda mahalli müftülerinin tahtı riyasetinde ve nevahide maruf zevattan ibaretir. Heyeti idare ve merkezden memur birer mümessil ve bazı kurada birer ikişer muhabiri mevcuttur. Hükûmeti sabıkanın mümanaati sebebiyle nevahî ve kura teşkilâtı henüz tamamiyle ikmal edilememiş ve her şeyin olbapta olduğu gibi teşkilâtta merkezden başlayarak aşağı doğru gitmiştir. Maamafih mahalle ve kariye teşkilâtına nizamname dairesinde şimdiden iptidar olunmuş ve Teşrinievvelin on altısında Edirne'de in'ikadı musammem ve mukarrer olan kongrede cihati sairesinin müzakeresi tabî bulunmuştur. Bu bapta bir emir ve mütaleayi âlileri olduğu halde emir ve iş'arı.

2 - Trakya meselesinin dahil olduğu son evrakı havadis mündericâtından malâm olacağı veçhile Paris Konferansı Bulgaristan hududunun tahdidi esnasında islâm ekseriyetini haiz olan Kırcaali ve Koşukavak ve İğridere ve Darıdere gibi kazalar Bulgar ve İskeçe ve Drama Serez gibi Ustrumaya kadar mahalleri Yunan hududu dahilinde bırakmıştır. Merice mümtet olan hudut dahilindeki Gümülcine ve Dedeağaçtan şimdilik itilâf Devletleri lehine olarak Bulgarların hakimiyeti kat'edilmiş ve bunun Türk sulhünün müzakeresi esnasında Şarkî Trakya mukadderatının tayini zamanına kadar bırakıldığı esas olmuştur. Ve esasen yalnız nefsi Gümülcine'de ekseriyeti müslime mevcut olup, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Ortaköy, Seymenli kazalarında bugün tek bir Müslüman bırakılmamıştır. Venizelos'un Trakyayı şu veçhile inkısama uğrattırmaktan maksadı buralarda müslüman nüfusu bulunmayınca Yunan lehine kazanmaya matuftur. Şu halde bu kut'anın bu halile bırakılması bizim için bir fayda olamayacağını ve Yunan ve Bulgarlara verilen mahallerdeki halkın umumen islâm bulunduğu cihetle Trakyanın hududu kadîmî tarihîyesile Trakya hakkında düveli müşarileyhim mümessillerile konferans nezdinde protesto edilmiş ve buraları elyevm Fransızların tahtı işgalinde bulunduğu Yunan, Bulgarlara karşı durmak için Gümülcine'de teşkilat ve tertibat yapılmakta ise de levazımı tedafüye ve para tedarikinde müşkülâtı azimeye tesadüf edilmekte olduğu ve bu hususatın hayyizi husule isali çeresinin berveçhimaruz kongrenin in'ikadında tezekkür edileceği arz olunur.

**Trakya-Paşaeli Müdafaaî
Hukuku Millîye Cemiyeti namına
Şevket
Edirnedden, 13/10/1335**

Zata mahsustur

Sıvasta Kolordu Kumandanı Miralay Salâhattin Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Müf'aaî Hukuk Heyeti Temsilîyesine:

12 Teşrinievvel 1335 tarih ve 2 numaralı şifreye lâhikadır.

Trakya-Paşaeli Cemiyetinin İstanbulda bulunan Garbî Trakya murahhaslarına Fransızlar müraacaat ederek Gümülcine, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka ve İskeçe için mutasarrıfların isimlerini istedikleri ve İskeçenin müddeti muvakkate için Yunan askerleri tarafından işgal edileceğini beyan ve bu malûmatı hafî tutmalarının tanbih eyledikleri mezkûr murahhaslıktan cemiyet riyasetine mektupla bildirilmekte ve mutasarrıfların isimleri verildiği münderiç bulunmakta olduğu berayı malûmat arz ve takdimi ihtiramata olunur.

**Birinci Kolordu Kumandanı Miralay
Cafer Tayyar
Alındığı mahal, İstanbul**

**Tel
Mahreci
Antalya**

**Sıvasta Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsilîye Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

Balıkesir Heyeti Millîye Reisi Hacim imzosile bazı tebligat icra olunmakta ve 8 ve 10 Teşrinievvel 1335 tarihli iki kut'a telgrafnamenin birinde in'ikat edecek umum Anadolu Kongresine iki murahhas izamı diğerinde de heyete de iki rapor gönderilmesi bildirilmektedir. Tenvir ve takdirlerine intizar eyleriz.

**15 Teşrinievvel 1335
Heyeti Millîye Reisi
Yusuf Talât**

Derneği tüzüğüne kimi bölümler bakımından uygun olduğu ve Kongrece seçilmiş, on dört kişiden oluşan bir merkez kurulu ve İstanbulda beş delegeşi ve sancaklarda ve ilçelerde oraların müftülerinin başkanlığında ve bucaklarda tanınmış kişilerden oluşmaktadır. Yönetim kurulu ve merkezden görevlendirilmiş birer temsilci ve bazı köylerde birer ikişer muhabiri vardır. Eski hükûmetin önlemesi nedeniyle bucak ve köy örgütleri daha tümüyle tamamlanamamış ve her şey bu gibi işlerde olduğu gibi örgütlerde merkezden başlayarak aşağı doğru gitmiştir. Bununla birlikte mahalle ve köy örgütlenmesine tüzük uyarınca şimdiden başlanmış ve Ekimin on altısında Edirne'de toplanması düşünüülüp kararlaştırılmış olan kongrede elbette öteki konular görüşülecektir. Bu konuda bir emir ve düşüncenin varsa bildirilmesi.

2 - Trakya sorununu içeren gazetelerde son yazılanlardan öğrenildiği gibi Paris Konferansı Bulgaristan sınırlarının saptanması sırasında Müslüman çoğunluğun oturduğu Kırcaali ve Koşukavak ve İğridere ve Darıdere gibi ilçeler Bulgar ve İskeçe ve Drama Serez gibi Ustrumaya kadar yerleri Yunan sınırları içinde bırakmıştır. Merice uzanan sınır içindeki Gümülcine ve Dedeağaçtan şimdilik İtilâf Devletleri yararına olarak Bulgarların egemenliği kesilmiş ve bunun Türk barışının görüşülmesi sırasında Doğu Trakya kaderinin saptanması zamanına bırakılması kabul edilmiştir. Ve zaten yalnız Gümülcinenin içinde Müslüman çoğunluğu var olup Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Ortaköy, Seymenli ilçelerinde bugün tek bir Müslüman bırakılmamıştır. Venizelosun Trakyayı böyle parçalamaktan amacı buralarda Müslüman nüfusu bulunmayınca Yunan yararına kazanmaya yöneliktir. Şu halde bu toprakların bu durumda bırakılmasında bizim için bir yarar olmayacağını ve Yunan ve Bulgarlara verilen yerlerdeki halkın genellikle Müslüman olduğundan Trakyanın eski tarihî sınırlarıyla Trakya konusunda o devletlerin temsilcileriyle konferansta protesto edilmiş ve buraları şimdi Fransızların işgali altında bulunduğu Yunan ve Bulgarlara karşı durmak için Gümülcine'de örgütlenip önlemler alınmakta ise de savunma gereçleri ve para bulmakta büyük güçlüklerle karşılaşmakta olduğu ve bu noktaların başarıya ulaşması yolunun, sözü edilen kongrenin toplantısında görüşüleceği bilginize sunulur.

**Trakya-Paşaeli Ulusal Hakları
Savunma Derneği adına
Şevket
Edirnedden, 13/10/1919**

Kişiyi özeldir

Sıvasta Kolordu Komutanı Albay Salâhattin Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Temsilci Kuruluna:

12 Ekim 1919 tarih ve 2 numaralı şifreye ekdir.

Trakya-Paşaeli Derneğin İstanbulda bulunan Batı Trakya delegelerine Fransızlar başvurarak Gümülcine, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka ve İskeçe için mutasarrıfların isimlerini istedikleri ve İskeçenin geçici süre için Yunan askerleri tarafından işgal edileceğini söylemişler ve bu bilgiyi gizli tutmalarını tenbihledikleri o delegelikçe dernek başkanlığına mektupla bildirilmekte ve mutasarrıfların isimleri verildiği yazılı bulunmakta olduğu bilgimize sunulur. Saygılar sunarım.

**Birinci Kolordu Komutanı Albay
Cafer Tayyar
Alındığı yer, İstanbul**

**Tel
Çıkışı
Antalya**

**Sıvasta Anadolu ve Rumeli Temsilci Kurulu Başkanı
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

Balıkesir Ulusal Kurul Başkanı Hacim imzasile bazı bildirimler yapılmakta ve 8 ve 10 Ekim 1919 tarihli iki tane telgrafın birinde toplanacak olan genel Anadolu Kongresine iki delege gönderilmesi öbüründe de kurula da iki rapor gönderilmesi bildirilmektedir. Aydınlatılmamızı ve düşüncelerinizi bekleriz.

**15 Ekim 1919
Ulusal Kurul Başkanı
Yusuf Talât**

Tel

Sivas 16/10/1335

Antalya Müdafaa Hukuk Cemiyeti Reisi Yusuf Talât Beyefendiye

C: 15/10/1335

Amali meşrua ve mukaddesimizin istihsalı uğrunda millet ile hükûmetin müstereken çalıştığı bu hengâmede ayrıca bir kongre içtimana lüzum yoktur. Bugünün en birinci işi nizamnamei mahsusuna tevfikân teşkilâtı meşruayı milliyemizin taazzuv ve teşmilini kemali sükûn ve intizamla ilerletmek, asayiş memleketin hüsnü muhafazasına gayret eylemekten ibarettir.

Sivas Umumi Kongresi aynı gaye ve emelden nebean etmiş olan bilûmum millî cemiyetleri Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti namı umumîsi altında toplamış ve vicdanı millîden doğan birliği lehülhamt bir şekli vahdete irca eylemiş olduğundan münferit hiçbir müraacaatın muta olamayacağı bedihîdir. Keyfiyet icap edenlere ayrıca iş'ar edilmiştir Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi

TAMİM

Tel

Sivas, 15/10/1335

Makamatı askerîye ve mülkiyeye Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkezîye ve İdarelerine Dersaadet ve taşra matbuatına

Bazı mahallerde çete ismini taşıyan birtakım eşhasın kendilerini, milletin meşru ve mukaddes amalini istihsal maksadile taazzuv etmiş olan teşkilâtı kanunîyesi ile alâkadar göstermekte oldukları ve arzuyu millîye muğayir harekâta lasaddi eyledikleri istihbar olundu. Hükûmetin, asayiş memleketi ihlâl ve halkımızı ızrara cür'et eden bu gibiler hakkında kanunun icabatını ifa eyliyeceği ve Müdafaa Hukuk Cemiyetinin de bu baptaki icraatla hükûmete bütün mevcudiyetile muavenete bir vazifei millîye aaddeyliyeceği tabiidir.

Vatanın halâsı, milletin necat ve saadeti gayesi ile teşekkül etmiş olan Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti nizamnamesinde "Çete tabiri" mevcut değildir. Yalnız milletin hukuku mukaddesini silâhla müdafaa mecbur kaldığı halatta nizamnameye tevfikân "Kuvayı Millîye", sevk ve idareleri bap tı altında olmak üzere hali faaliyette bulunur. İşte bugün haksız yere vatanımıza ayak bastırılmış ve her türlü zulüm ve vahşeti irtikâp eylemekte bulunmuş olan Yunanlıları muazzez topraklarımızdan tardeylemek üzere Aydın cephesinde kan dökken muhterem mücahidiniz bu millî müfrezelerimizdendir. Lehülhamt asayiş tam hükümferma bulunan ve beynelanasır vîfak ve hüsnümuâşeret mevcut olan vatanımızın başka hiçbir tarafında elan bu yolda bir faaliyetimiz olmadığı ilâve olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına Mustafa Kemal Amasya, 18/10/1335

Edirnedeki Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Edirne heyeti merkezîyesinin ve zâtı âlilerinizin Garbi Trakya hakkındaki mütaaleaları büyük ehemmiyetle nazarı dikkate alındı. Heyeti Temsilîyemizle mülâkat etmek üzere Amasyaya gelen Bahriye Nâzırı Salih Paşa ile iki gün sonra bu mesele mevzuubahs edilecek ve neticesi arz olunacaktır. Trakya-Paşaeli heyeti merkezîyesinin bugünlerdeki müzakerati netayicinden sık sık malûmat verilmesini rica ederiz. Trakyadaki teşkilâtı umumiyenin tevsî ve teşmilinden mümkün olduğu kadar Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyetinin nizamnamesini esas tutmak ve bu suretle zahiren dahi vahdeti umumiyemizde bir fark olmadığını göstermek mühimdir. Nizamname henüz gelmemiş ise Dersaadette Galatalı Şevket Beyden talep buyurunuz. İşbu telgrafnameden Heyeti Merkezîyenin haberdar edilmesi ricasisle takdimi ihtiramata olunur Efendim.

Mustafa Kemal Edirne, 21/10/1335

Sivasta Heyeti Temsilîyeye

Evvelce arz olunan kongre bütün vilâyet liva ve kaza ve ekser nevaahi murahhasları hazır

Tel

Sivas, 16/10/1919

Antalya Hakları Savunma Derneği Başkanı Yusuf Talât Beyefendiye

K: 15/10/1919

Hakları ve kutsal emellerimizin elde edilmesi uğrunda millet ile hükûmetin birlikte çalıştığı bu karışık zamanda ayrıca bir kongre toplantısına gerek yoktur. Bugünün en birinci işi özel tüzüğüne uygun olarak yasal ulusal örgütlenmemizin organize edilip yaygınlaştırılmasını büyük dinginlik ve düzen içinde ilerletmek, ülke güvenliğinin iyi korunmasına çaba harcamaktır.

Sivas Genel Kongresi aynı amaç ve istekten kaynaklanmış olan tüm ulusal dernekleri Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği genel adı altında toplanmış ve ulusal vicdandan doğan birliği Tanrıya şükür bir bütünlüğe dönüştürmüş olduğundan ayrı ayrı hiçbir başvurunun yerine getirilmeyeceği açıkça bellidir. Durum gerekenlere ayrıca bildirilmiştir Efendim.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu

GENELGE

Tel

Sivas, 15/10/1919

Asker ve Sivil Makamlara Hakları Savunma Derneği Merkez ve Yönetim Kurullarına İstanbul ve taşra basımına

Bazı yerlerde çete adını taşıyan birtakım kişilerin kendilerini, milletin haklı ve kutsal emellerini elde etmek amacıyla organize olmuş bulunan yasal örgütleriyle ilgili göstermekte oldukları ve ulusal isteği aykırı davranışlara kalkıştıkları haber alındı. Hükûmetin, ülke güvenliğini bozmak ve halkımıza zarar vermek cesaretini gösteren bu gibiler hakkında kanunun gereklerini yapacağı ve Hakları Savunma Derneğinin de bu yoldaki çalışmalarda hükûmete bütün varlığı ile yardımcı ulusal bir ödev sayacağı doğaldır.

Vatanın kurtuluşu, milletin esenlik ve mutluluğu amacıyla kurulmuş olan Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin tüzüğünde "Çete" deyimi yoktur. Yalnız milletin kutsal haklarını silâhla savunma zorunda kaldığı durumlarda tüzük uyarınca "Ulusal Güçler", yönetimleri disiplin altında olmak üzere eyleme geçer. İşte bugün haksız yere vatanımıza ayak bastırılmış ve her türden zulüm ve vahşilik yapmakta bulunmuş olan Yunanlıları sevgili topraklarımızdan çıkarmak için Aydın cephesinde kan dökken saygıdeğer savaşçılarımız bu ulusal birliklerimizdendir. Tanrıya hamdolsun güvenliğinin tam egemen ve unsurlar arasında uyuşma ve iyi geçim bulunan vatanımızın başka hiçbir yerinde şimdi bu yolda bir eylemimiz olmadığı ek olarak bildirilir.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına Mustafa Kemal Amasya, 18/10/1919

Edirnedeki Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Edirne merkez kurulunun ve sizin Batı Trakya ile ilgili görüşleri büyük önemle dikkate alındı. Temsilci Kurulumuzla buluşmak üzere Amasyaya gelen Denizşileri Bakanı Salih Paşa ile iki gün sonra bu mesele sözkonusu edilecek ve sonucu bilginize sunulacaktır. Trakya-Paşaeli merkez kurulunun bugünlerdeki görüşmelerinin sonuçlarından sık sık bilgi verilmesini rica ederiz. Trakyadaki genel örgütün genişletilip yaygınlaştırılmasında olabildiğince Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği tüzüğünü esas almak ve böylece görünüşte bile olsa genel birliğimiz konusunda bir ayrılık olmadığını göstermek önemlidir. Tüzük daha gelmemiş ise İstanbulda Galatalı Şevket Beyden isteyiniz. Bu telgrafdan Merkez Kuruluna bilgi verilmesi ricasisle saygılar sunarız Efendim.

Mustafa Kemal Edirne, 21/10/1919

Sivasta Temsilci Kurula

Daha önce bildirilen kongre tüm il sancak ve ilçe ve çoğu bucak delegeleri bulunarak toplanmış ve Cumartesi günü görüşmeleri tamamlayarak on altı kişiden oluşan bir Merkez Kurulu

olduğu halde içtima ve Cumartesi günü müzakere ve ikmal ve on altı kişiden ibaret bir Heyeti Merkeziye intihap etmiştir. Garbî Trakyanın Bulgar ve Yunanlıların mezalimi altında ezilmesine Şarkî Trakyalılar tahammül edemeyeceğinden Garbî Trakyada arzuyu millîyi o surette takviye ve ana muzaheret etmeyi Şarkî Trakyalılar taahhüt eylemişlerdir ve Bulgar muahedenamesi ile Bulgaristan ve Yunan lehine ayrılan Trakya parçaları için de yazılan protestoname ait olduğu mahallere keşide edilmiştir.

**Trakya-Paşaeli Müdafaa
Hukuku Millîye Cemiyeti namına
Şükri
Amasya, 23/10/1335**

**Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye
Şifre, müstaceldir**

1 - Müdafaa Hukuk Cemiyeti Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesine: Meriç şarkında kırk bin muhacirin sürati mümkün ile Meric'in garbine naklettirilmesi için hükümeti merkeziye mümkün olan her türlü muaveneti ifa edecektir. Şimdiye kadar on bin lira vermiş olduklarını bildirdiler. Daha da vereceklerini vadettiler. Cemiyet tarafından sureti münasibede ve işbu iş'ardan bahsetmiyerek beş altı gün sonra hükümete müracaat olunması münasip olur.

2 - Garbî Trakyanın mukadderatı siyâsiyesi hakkında ecaniple vukuu muhtemel temaslarda müteyakkız davranılması lâzımdır. Esas olarak Devleti Osmanîyenin 1330 daki hududunu gayrikabili tashih kabul etmek ve Garbî Trakyanın kısmen veya kâmilin Devleti Osmanîyeye ilhaki mevzuubahs edilmek lâzımdır. Garbî Trakyada bir islâm hükümeti müstakillesi teşkili vadile Meriç şarkından bir kısmın meselâ Midye-Enez hattına kadar olan kısmın dahi buna ilhaki tekâlifine aldankak caiz değildir. Böyle bir hükümeti islâmiye teşkili mutasavver olsa dahi bunun Bulgarlarla aramızda bir "état tampon" olarak fakat her halde Fransız veya İngiliz müstameresi halinde teşekkül edebileceği nazarı dikkatte tutulmalıdır. Bu zemine ait şimdiye kadar istişmam olunmuş ecnebî efkârının ve uhdenize tevdi edilmiş olan Garbî Trakya kısmının son vaziyetinin iş'arını rica ederim.

**Mustafa Kemal
24/25,10,1335**

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Arif Beye mahsustur: Bizim takip ettiğimiz maksadı aslı memleketimizi inkısamdan kurtarmak ve devlet ve milletimizin istiklâlini temin etmektir. Bu maksadın husulüne mümanaat edebilecek düşmanlarımız İngilizlerdir. İngilizlerle tevhide menafie çalışan Fransızlar da ad-dolunabilir. Düşmanlarla uğraşmak için sonuna kadar ve her türlü vesâite müracaat ederek çalışmaya azmettik. Bulgarlar da aynı düşmanlardan müştekidir zannederim. Bu sebeple şahsı Bulgar dostlarımızın da yanı düşmanlar ve bu düşmanların mahmisi olan Rumlar aleyhinde başladıkları teşebbüste temini muvaffakiyetleri bizce mültezendir. Bu itibarla tesis ve idamei münasebet muvafık olur. Bunun için şimdilik bir heyetin buraya kadar gelmesine hacet yoktur sanırım. Zâtu âliniz ve Cafer Tayyar Bey biraderimiz vasıtasile idamei münasebet mümkündür. Aliyen icap ederse heyet de gönderebilirler. Takibi muhtemel Bulgar rüesası Türkiyede maalmennuniye cayı kabul görebilir. Yalnız bir noktayı hatıra olarak kaydedeyim: Bulgarların Kolçak Rusyasile birleşmek noktai nazarı bizim menafii atiyemize tetabuk etmiyebilir. Tarafımızdan bu cihetin gözetilmesi münasip olur. Osman Reisile ne gönderilmiştir. Kimden istiyelim. Meb'us olmanız muvafıktır. Bulgar dostlara selâm. Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi Riyaseti Muhteremesine

1 Teşrinievel 1335 tarihinde Franchet d'Esperey'in yaveri Trakya Cemiyetinin İstanbul şubesine müracaatle Trakyaya gidecek idare memurlarının esamisinin General tarafından istenildiğini söyledi. Liste kendisine verildi. İki gün sonra beş kişiden ibaret bulunan komite azasına hususî "lesepase" verilerek Gümölcineye izam olundu. Zevati mezkûre Gümölcineye muvasalatlarında Franchet d'Esperey'in vekili General Charpy ile görüşmüşler. Kendilerinin memleketin aksamu muhtelifesinde idare memurluğu etmeye gönderildiğini söylemişlerdi. Charpy esaminin kendisine bildirildiğini ve fakat sıfatı memuriyetleri hakkında bir tebligat almadığını ve iki gün sonra Fran-

seçmiştir. Batı Trakyanın Bulgar ve Yunanlıların zulümleri altında ezilmesine Doğu Trakyalılar katlanamayacağından Batı Trakyada ulusal istemi o yolda güçlendirip ona destek olmayı Doğu Trakyalılar üstlenmişlerdir ve Bulgar antlaşması ile Bulgaristan ve Yunan yararına ayrılan Trakya parçaları için de yazılan protesto ilgili olduğu yerlere çekilmiştir.

**Trakya-Paşaeli Ulusal Hakları
Savunma Derneği adına
Şükri
Amasya, 23/10/1919**

Edirne'de Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Şifre, ivedidir

1 - Hakları Savunma Derneği Trakya-Paşaeli Merkez Kuruluna: Meriç doğusundaki kırk bin göçmenin olabildiğince çabuk Meric'in batısına taşınması için İstanbul hükümeti elden gelen her türden yardımda bulunacaktır. Şimdiye kadar on bin lira vermiş olduklarını bildirdiler. Daha da vereceklerine söz verdiler. Dernek tarafından uygun yoldan ve bu bildiriden söz etmiyerek beş altı gün sonra hükümete başvurulması yerinde olur.

2 - Batı Trakyanın politik kaderi konusunda yabancılarla yapılması olası bulunan görüşmelerde uyanık davranılması gereklidir. Esas olarak Osmanlı Devletinin 1914 teki sınırlarını değiştirilemez kabul etmek ve Batı Trakyanın bir bölümünün veya tümünün Osmanlı Devletine katılması söz konusu edilmek gereklidir. Batı Trakyada özgür bir Müslüman devleti kurmaya söz verme yolu ile Meric'in doğusundan bir parçanın örneğin Midya-Enez hattına kadar olan toprakların da buna katılmasının önerilmesine aldankak doğru olmaz. Böyle bir islâm devleti kurulması tasarlanmış olsa bile bunun Bulgarlarla aramızda bir tampon devlet olarak fakat her halde Fransız veya İngiliz sömürgesi biçiminde kurulabileceği dikkatle göz önünde tutulmalıdır. Bu alanda şimdiye kadar sezilmiş olan yabancı görüşlerin ve yönetiminize verilmiş olan Batı Trakya bölümünün son durumunun bildirilmesini rica ederim.

**Mustafa Kemal
24-25/10/1919**

Edirne'de Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Arif Beye özgüdür. Bizim güttüğümüz ana amaç memleketimizi parçalanmaktan kurtarmak, devlet ve milletimizin bağımsızlığını sağlamaktır. Bu amacımızın elde edilmesine engel olabilecek düşmanlarımız İngilizlerdir. İngilizlerle çıkar birliği oluşturmaya çalışan Fransızlara aynı gözle bakılabilir. Düşmanlarla uğraşmak için sonuna kadar ve her yola başvurarak çalışmaya kesin karar verdik. Bulgarlar da aynı düşmanlardan yakınmaktadır sanırım. Bu nedenle kişisel Bulgar dostlarımızın da aynı düşmanlara ve bu düşmanların koruması altında bulunan Rumlara karşı başladıkları girişimde başarı sağlamaları bizce gerekli görülür. Bu nedenle ilişki kurup sürdürmek uygun olur. Bunun için şimdilik bir kurulun buraya kadar gelmesine gerek yoktur sanırım. Siz ve Cafer Tayyar Bey kardeşimiz aracılığıyla ilişki sürdürdürülebilir. İleride gerekirse kurul da gönderebilirler. Kuvuşturmaya uğramaları olası bulunan öndegelen Bulgarlar Türkiyeye memnunlukla kabul edilebilir. Yalnız bir noktayı anımsatmak için belirtiyim: Bulgarların Kolçak Rusyasile birleşmek görüşleri bizim ilerideki çıkarlarımızla bağdaşmayabilir. Bu noktayı gözetmeniz uygun olur. Osman Reisile ne gönderilmiştir. Kimden istiyelim. Meb'us olmanız uygundur. Bulgar dostlara selâm. Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Trakya-Paşaeli Merkez Kurulu Sayın Başkanlığına

1 Ekim 1919 tarihinde Franchet d'Esperey'in yaveri Trakya Derneğinin İstanbul şubesine başvurarak Trakyaya gidecek yönetim görevlerinin adlarının general tarafından istenildiğini söyledi. Liste kendisine verildi. İki gün sonra beş kişiden oluşan komite üyelerine özel "lesepase" verilerek Gümölcineye gönderildi. Bu kişiler Gümölcineye vardıklarında Franchet d'Esperey vekili General Charpy ile görüşmüşler. Kendilerinin memleketin türlü bölümlerinde yönetim görevlisi olarak çalışmaya gönderildiklerini söylemişlerdir. Charpy, adların kendisine bildirildiğini ve fakat görevlerinin ne olduğu konusunda bir bildiri almadığını ve iki gün sonra Franchet geleceğinden onunla görüşüleceğini karşılık olarak söyledi. Üç dört gün sonra Franchet d'Esperey Gümölcineye

chet geleceği cihetle anında görüşüleceğini cevapsiz beyan etti Üç dört gün sonra Franchet d'Esperey Gümülcineye geldi. Komite azasını kabul etti. Orasının idaresi hakkında serdettiği esaslar şunlardır.

1 - Kongre, İskeçe, Gümülcine, Dedeğaç, Sofulu, Dimetoka, Karağaç, Mustafapaşa kazalarının kararı ahiret için Düveil Mütelifi kuvayi askeriyesi tarafından işgal olunmasına karar vermiş ve Düveli Mütelifi namına idaresini de Franchet d'Esperey'e tevdi etmiştir.

2 - Burada Franchet'nin nezareti aliyesinde bir idarei mahallîye tesis olunacaktır. Muamelât Trakyalı memurlar tarafından tedvir olunacak, şu kadar ki her kaza başında kontrol için Fransız erkânı askeriyesinden biri bulunacaktır.

3 - Meclisi Meb'uslar teşkil olunacaktır. Şu kadar ki, elyevm muhaceret devresi olduğu cihetle birkaç vakit için bir meclisi meb'usan intihabına imkân yoktur. Fakat yapılacaktır.

4 - Fransa bu hâlta üzerinde hiçbir emel beslemez. Kongrenin Fransız olan Franchet D'Esperey'e tevdi ettiği vazîfeyi Fransa teşhil edecektir ve birçok senelerdenberi türlü felâket ve mesaibe duçar olan şu havalide bir hayalî sükûn ve refah tesisine gayret edecektir.

5 - Trakyanın iktisap edeceği şekli kati hakkında daha müteahz bir karar yoktur. Ağlebi ihtimal konferans Türkiye sulhü ile halledilecektir.

Franchet beyanatta bulunduktan sonra memurîn listelerini yapıp muavini General Charpy'e vermeyi söyledi. Franceht ifadatında Müslümanlara teveccühkâr göründü. Hatta Trakya kasamı şimaliyesinin Bulgaristana terk olunması keyfiyetinde Amerikanın tesiri olduğunu sarahaten izah etti. Bادهu idarei memlekete naklikelâm ile her unsurdan memur alacağını ve ezan cümle Trakyalı olup ta hizmeti devlette bulunmuş memurların istifade edeceğini, hatta jandarma için mümkün merhabe askerlik etmiş zevat intihap olunması lâzım geldiğini ve evkaf tanzim olunarak mazbut bir surette idare olunacağını velhasıl kariben şu harap memlekette refah ve aşaiyin temin olunacağını beyan ile beraber her unsur gibi islâm unsurunun da kendisine muavenet etmesini ve zinhar aşaişihlâle badi olacak ef'al ve harekâtta bulunulmamasını mükerrenen tavsiye etti ve tekrar memurine nakli kelâm ile Dedeğaç, Rum ekseriyeti bulunması itibarile oraya bir Rum valinin tayini nasıl olacağını sordu.

Franchet'nin muavini Charpy bu ruhta beyanatta bulundu. İdarei mahallîye hakkında Trakya müslümanlarının beyanı rey etmelerini söyledi. Komite de bu bapta fikrini bildirmekle beraber memurîn listesini vergi ve Dedeğaçta bir müslim mutasarrıf fakat Sofuluya bir Rum tayininin münasip olacağını anlattı. İşgal meselesini izahen bunun konferans kararı olduğunu ve Yunan askerinin de işgale iştirak ile Gümülcinenin 12 kilometre garbine kadar uzanan sahayı işgal edeceklerini söyledi. Şu kadar ki, gerek Franchet gerek Charpy'nin ifadatında Trakya aksamından birinin Yunanistana verileceğine dair söz ve telmih geçmedi ve hatta İskeçede ayrı bir Fransız müfrezesi ve bir de miralay bulunup vukuu melhuz şikâyata merci olacağını da ilâve eylediler.

Trakya'da vaziyet şudur: Teşrinievvel evasıtında Fransız kuvayi askeriyesi Gümülcine ve havalisini işgale başladılar. 18 de Bulgar kuvayi askeriyesi altı kaza sahasını tahliye başladılar. 20 de bu ameliye hitam buldu. Yalnız Bulgar jandarmalarından kaçmyanlar kaldı. 16 da Yunan kuvvetlerinden ufak kısımlar İskeçeye gelmeye başladı. Fakat asker daha girmezden evvel ahaliî islâmîye kâmilen evlerine, dükkânlarına Fransız bayraklarının yanına siyah matem bayrakları astılar. Çarşyı tamamen kapadılar. Fransız komandanı komiteye müracaatle bayrakların indirilmesini rica ile beraber tellâl ile de ilân ettirdi. Ahalinin indirmesini görenek Fransız askerile bayrakları toplattı. Dükkânlar üç gün kapalı kaldı. Yunan askeri perişan bir halde idi. Bilâhare yavaş yavaş kuvvetler çoğaldı. Şimdi on bin tahmin olunuyor. Komite gerek Gümülcinede, gerek Edirne'de Yunan işgalini protesto etti. Yunanlılar girmezden akdem İskeçede komite belediye intihabını yapmış ve belediyeye Müslümanları geçirmişti. Bulgar jandarması kıyafetile fesli Müslüman jandarmalar yapmış ve köylere göndermişti. Bulgar memurîni mülkiyesi daha kalkmadığından kaymakam onlardandır. Fakat son derece muhteriz. Müslümanların hareketi herkesi intihaba davet etti.

Gümülcinede: Charpy orada oturuyor ve bütün Trakya idaresine vaziyet etti. Bulgar memurları duruyorlar ve şimdilik Charpy namuna idare ediyorlar. Gümülcinede mahallî belediye teşkilâtı yapılmadı. Ayın nihayetinde memurların çekileceği söyleniyor. Bulgar memurların Sofya ile münasebetlerinin kesildiği dün Edirne'de işitildi; Yunan ajanı Vamvakas Yunan Hükümetinin General Charpy nezdinde mümessilî şfatında Gümülcinede bulunuyor. Entrika yapıyor, Dedeğaç sevhilîne Rum muhacirini nakline başlanmıştır. Bizim muhacirin daha duruyor. Birkaçı geçti. Bu bapta Charpy ile vukubulan mülâkatımızda Müslüman muhacirlerinin yerlerine avdet ettirilecek-

geldi. Komite üyelerini kabul etti. Orasının yönetimi ile ilgili olarak ileri sürdüğü ilkeler:

1 - Kongre, İskeçe, Gümülcine, Dedeğaç, Sofulu, Dimetoka, Karağaç, Mustafapaşa ilçelerinin yeni bir karara değin İtilâf Devletleri askerî kuvvetleri tarafından işgal olunmasına karar vermiş ve İtilâf Devletleri adına yönetimi de Franchet d'Esperey'e vermiştir.

2 - Burada Franchet'nin yüksek gözetimi altında yerel bir yönetim kurulacaktır. İşler Trakyalı memurlarca yürütülecek, şu kadar ki her ilçenin başında denetim için yüksek rütbeli bir Fransız subayı bulunacaktır.

3 - Meb'uslar Meclisi kurulacaktır. Şu kadar ki, şimdi göç zamanı olduğundan bir süre için bir meb'uslar meclisi seçimine olanak yoktur. Fakat yapılacaktır.

4 - Fransa bu toprak parçası üzerinde hiçbir emel beslemez. Kongrenin Fransız olan Franchet d'Esperey'e verdiği görevi Fransa kolaylaştırıcaktır ve birçok senelerdenberi türlü felâket ve uğursuzluklara uğramış olan bu yörede bir dinginlik ve refah oluşmasına çaba harcayacaktır.

5 - Trakyanın alacağı kesin biçimle ilgili olarak daha verilmiş bir karar yoktur. Büyük olasılıkla bu konuyu konferans Türkiye barışı ile birlikte çözüme bağlayacaktır.

Franchet bu sözleri söyledikten sonra memurların listelerini yapıp yardımcısı General Charpy'ye vermeyi söyledi. Franchet konuşmalarında Müslümanlara yakınlık gösterir göründü. Hatta Trakyanın kuzey bölümlerinin Bulgaristana bırakılması konusunda Amerikanın etkisi olduğunu açıkça anlattı. Sonra da sözü ülke yönetimine getirerek her unsurdan memur alacağını ve bu arada Trakyalı olup da devlet görevinde bulunmuş memurlardan yararlanacağı, hatta jandarma için olabildiğince askerlik yapmış olanların seçilmesi gerektiğini ve vakıfların düzene konularak derli toplu yönetileceğini ve kısacası yakınlarda bu harap memlekette refah ve iç güvenliğin sağlanacağını söylemekle beraber her unsur gibi islâm unsurunun da kendisine yardım etmesini ve hiçbir zaman iç güvenliği bozucu eylem ve davranışlarda bulunulmamasını yineleyerek öğütledi ve yeniden sözü memurlara getirerek Dedeğaç, Rum çoğunluğu bulduğundan oraya bir Rum valiyi atamanın nasıl olacağını sordu.

Franchet'in yardımcısı Charpy bu hava içinde konuştu. Yerel yönetim ile ilgili olarak Trakya Müslümanlarının görüş bildirmelerini söyledi. Komite de bu konuda görüşünü bildirmekle birlikte memurların listesini verdi ve Dedeğaçta bir Müslüman mutasarrıf ama Sofuluya bir Rum atanmasının uygun olacağını anlattı. İşgal sorununu açıklayarak bunun konferans kararı olduğunu ve Yunan askerinin de işgale katılması ile Gümülcinenin 12 kilometre batısına kadar uzanan alanı işgal edeceklerini söyledi. Şu kadar ki, gerek Franchet, gerek Charpy'nin sözlerinden Trakyanın bölümlerinden birinin Yunanistana verileceğine ilişkin söz ve işleme geçmedi ve hatta İskeçede ayrı bir Fransız birliği ve bir de albay bulunup olası yakınmaları dinlemekle yetkili olacağını eklediler.

Trakya'da durum şudur: Ekim ortalarında Fransız askerî kuvvetleri Gümülcine ve yöresini işgale başladılar. 18 de Bulgar askerleri altı ilçenin topraklarını boşaltmaya başladılar. 20 de bu iş bitti. Yalnız Bulgar jandarmalarından kaçmyanlar kaldı. 16 da Yunan kuvvetlerinden ufak bölümler İskeçeye gelmeye başladı. Fakat asker daha girmezden önce Müslüman halkın tümü evlerine, dükkânlarına Fransız bayraklarının yanına siyah matem bayrakları astılar. Çarşyı tümüyle kapadılar. Fransız komutan komiteye başvurarak bayrakların indirilmesini rica ile beraber tellâl ile de ilân ettirdi. Ahalinin indirmeyi görenek Fransız askerile bayrakları toplattı. Dükkânlar üç gün kapalı kaldı. Yunan askeri perişan bir halde idi. Sonradan yavaş yavaş kuvvetler çoğaldı. Şimdi on bin olarak kestiriliyor.. Komite gerek Gümülcinede, gerek Edirne'de Yunan işgalini protesto etti. Yunanlılar girmezden önce İskeçede komite belediye seçimini yapmış ve belediyeye Müslümanları geçirmişti. Bulgar jandarması kılığında fesli Müslüman jandarmalar yapmış ve köylere göndermişti. Bulgar sivil memurları daha kalkmadığından kaymakam onlardandır. Fakat son derece çekingen. Müslümanların davranışı herkesi uyandırdı.

Gümülcinede: Charpy orada oturuyor ve bütün Trakya yönetimine el koydu. Bulgar memurları duruyorlar ve şimdilik Charpy adına yönetiyorlar. Gümülcinede yerel belediye örgütü yapılmadı. Ayın sonunda memurların çekileceği söyleniyor. Bulgar memurlarının Sofya ile ilişkilerinin kesildiği dün Edirne'de işitildi; Yunan ajanı Vamvakas Yunan Hükümetinin General Charpy nezdindeki temsilcisi kimliğiyle Gümülcinede bulunuyor. Entrika yapıyor. Dedeğaç kıyılarında Rum göçmenleri taşınmaya başlanmıştır. Bizim göçmenler daha duruyor. Birkaçı geçti. Bu konuda Charpy ile yapılan görüşmemizde Müslüman göçmenlerin yerlerine geri döndürüleceklerini ama

lerini ve fakat birdenbire büyük kütle ile gelmelerinin gerek asayiş ve gerek işe noktai nazardan mehziri dai olacağını ve bu iş için ve istirdadı emval için komisyon teşkil olunacağını ve komitede ayrıca listeler yapmasını tenbih etti. Elyevm Trakya komitesi tarafından verilecek vesikalar Fransız pasaport idaresinden tasdik olunuyor. Muhacirin ve ahali böyle Trakya gidiyorlar.

Numara
500

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuku Millîye Mümessillğine

İtilâf Şark Orduları Kumandanı General d'Esperey tarafından vaki olan davet üzerine Garbî Trakya giden murahşarımızdan Calip Bahtiyar, Şakir ve Faik Beyler avdette merkeze uğrıyarak verdikleri rapor sureti aynen balâya nakil ile takdim kılınmış ve Trakya mesailile meşgul olmak üzere mumaileyhim Dersaadete azimet etmişlerdir. 30 Teşrinivev 1335

Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyeti Osmanîyesi
Şükri

Şifre **Sıvas, 31/10/1335**

Edirne Birinci Kolordu Kumandanı Miralay, Cafer Tayyar Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesine: Garbî Trakya ahvali ne şekil kespeyledi? Muhacirlerin nakli meselesi ne haldedir? Hükûmeti seniye yeniden paraca muavenet eyledi mi? İş'arı istirahat olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Edirne Cafer Tayyar Bey ile telgraf başında muhabere

5/11/1335

Cafer Tayyar Beyefendiye

Muhabbet ve tahassürle gözlerinizden öperim. Arif Beye ve Trakya-Paşaeli Müdafaa Hukuk Heyeti Merkeziyesine ve zâtî âlinize son takdim olunan iş'arat alındı mı?

Mustafa Kemal

Cümlesi alınmıştır. Arzı tazimat ederiz Efendim.

Cafer Tayyar

- İstanbulda Kara Vasıf Beyle muhabere ediyor musunuz? İstanbulda bedhahan çok muzur cereyanlar yapmaya çalışıyorlar. Bilhassa itilâf ve Hürriyet ve Nigehbancılar İngilizlerle beraber pek hainane tüşebbüsatta bulunuyorlar. Bunlara karşı Anadoluda her türlü imha edici tedabir alındı. Şüphesiz oraca da böyledir değil mid? Garbî Trakyanın bildiğimiz vaziyetinde bir tebeddül var mıdır? Trakya-Paşaeli Müdafaa Hukuk Heyeti Merkeziyesi hükûmetten arzu olunan muavenete mazhar oldu mu?

- Buranın vaziyeti umumîyesi dünkü gün şifre ile arzedilmiştir. Trakya Paşaeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti vazifesini hüün ifaya çalışıyor. İstanbul ile arasra muhabere ediyoruz. Ve vaziyeti takip ettiriyoruz. Tedbir bizden muvaffakiyet Allahtan. Garbî Trakya için henüz arzu olunan muavenet husul bulmamıştır Efendim.

1 - Meb'usanın İstanbulda içtimalı hakkındaki mehalike dair mufassal mütaleatımız şifre olarak takdim edeceğiz. Bunun mütaleasından sonra gerek zâtî âlinizi ve gerek heyeti merkezîyenin noktai nazarının sürati iş'arını rica ederiz.

2 - Meb'us intihabı ne dereceye vâsıl oldu. Mebus intihabı hitam bulduktan sonra Trakya namına asgarî iki mümessilin Heyeti Temsilîyeye aza olmak üzere Edirne Heyeti Merkeziyesince intihabı ve Heyeti Temsilîyeye izamu lâzımegelecektir. Şimdiden bu cihetin nazarı temmüle alınmasını arz ederim.

3 - Matlup muavenet için söz vermiş olan hükûmeti merkezîyeye maruzatta bulunulmaktadır.

4 - Teşkilât nizamnamesi ve lahikası Vasıf Bey tarafından gönderilecekti. Henüz alınmamış ise talep buyurulmasını rica ederiz.

birdenbire büyük kütle ile gelmelerinin gerek iç güvenlik ve gerek beslenme bakımından sakıncalar doğuracağını ve bu iş için ve malların geri alınması için komisyon kurulacağını ve komitenin de ayrıca listeler yapmasını tembihledi. Şimdi Trakya komitesi tarafından verilecek belgeler Fransız pasaport yönetimi tarafından onaylanıyor. Göçmenler ve halk Trakya gidiyorlar.

Sayı
500

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Ulusal Hakları Savunma Temsilciliğine

İtilâf Devletleri Doğu Orduları Komutanı General d'Esperey tarafından yapılan çağırısı üzerine Batı Trakya giden delegelerimizden Galip Bahtiyar, Şakir ve Faik Beylerin dönüşte merkeze uğrıyarak verdikleri raporun örneği olduğu gibi yukarıya alınarak sunuldu ve Trakya işleriyle uğraşmak üzere kendileri İstanbul gittişlerdir. 30 Ekim 1919

Trakya-Paşaeli Osmanlı Savunma Kurulu
Şükri

Şifre **Sıvas, 31/10/1919**

Edirne Birinci Kolordu Komutanı Miralay Cafer Tayyar Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Trakya-Paşaeli Merkez Kuruluna: Batı Trakya durumu ne biçim aldı? Göçmenlerin taşınması işi ne durumdadır? İstanbul hükûmeti yeniden para yardımı yaptı mı? Bildirilmesi rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Edirne Cafer Tayyar Bey ile telgraf başında görüşme

5/11/1919

Cafer Tayyar Beyefendiye

Sevgi ve özlemle gözlerinizden öperim. Arif Beye ve Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Merkez Kuruluna ve size sunulan son yazıları aldın mı?

Mustafa Kemal

Hepsi alınmıştır. Derin saygılar sunarız Efendim.

Cafer Tayyar

- İstanbulda Kara Vasıf Beyle haberleşiyor musunuz? İstanbulda kötülük isteyenler çok zararlı akımlar yaratmaya çalışıyorlar. Özellikle İtilâf ve Hürriyet ve Nigehbancılar İngilizlerle birlikte çok haince girişimlerde bulunuyorlar. Bunlara karşı Anadoluda her türden yok edici önlem alındı. Kuşkusuz oraca da böyledir değil mi? Batı Trakyanın bildiğimiz durumunda bir değişiklik var mıdır? Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Merkez Kurulu hükûmetten beklenen yardıma kavuştu mu?

- Buranın genel durumu dünkü gün şifre ile bilginize sunulmuştur. Trakya Paşaeli Ulusal Savunma Derneği görevini iyi yapmaya çalışıyor. İstanbul ile arasra haberleşiyoruz. Ve durumu izlettiriyoruz. Önlem bizden başarı Allahtan. Batı Trakya için beklenen yardım daha elde edilmemiştir Efendim.

1 - Meb'usların İstanbulda toplanmasıyla ilgili tehlikelere ilişkin ayrıntılı görüşlerimizi şifre olarak iletacağız. Bunun incelenmesinden sonra gerek sizin ve gerek merkez kurulunun görüşünün çabuk bildirilmesini rica ederiz.

2 - Meb'us seçimi ne aşamaya erişti. Meb'us seçimi bittikten sonra Trakya adına en az iki temsilcinin Temsilci Kurula üye olmak üzere Edirne Merkez Kurulunca seçilmesi ve gözönünde bulundurulmasını bildiririm.

3 - İstenilen yardım için söz vermiş olan İstanbul hükûmetine yazılacaktır.

4 - Örgüt tüzüğü ve eki Vasıf Bey tarafından gönderilecekti. Daha alınmamış ise istenilmesini rica ederiz.

5 - Çatalca livası Trakya'ya tamamen raptolundu mu; Tekirdağ ve Gelibolu livalarında teşkilât muhkem midir?

6 - Arif Bey cevabımızı aldıktan sonra bir mütalea ve harekette bulunmadı mı? Ve kendisi orada mıdır?

7 - Bursada Bekir Sami, Bandırmada Kâzım Beylerle muhabere ediyor musunuz?

C 1 - Şifre alındıktan sonra bu baptaki mütalealar arzedilecektir.

2 - Meb'usan intihabı gündün güne ilerliyor. Merkez Edirne'de Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Heyetinden Şeref, Faik, Galip Bahtiyar Beyler meb'us olmuşlardır. Mülhakattan da Trakya-Paşaeli heyetine merbut olan zevatin kazanması ihtimali ziyade olduğu merkeze göre hükmediliyor. Talep edilen mümessillerin gönderilmesi Trakya-Paşaeli müdafaa heyetine söylenecektir.

3 - Garbî Trakya muhacirleri Fransızlar tarafından müşkülât görüyorlar. Bunun için murahhaslar İstanbula gitmişlerdir.

4 - Teşkilat nizamnamesi vardır. Lâhikası gönderilmemiştir.

5 - Çatalcada livası merkeze raptedülmüştür. İntihabat mesaili, şimdiye kadar teşkilât lüzumu kadar tevsi edilememiş olduğunu ve bu hususta Trakya Paşaeli Müdafaa-i Millîye Cemiyetinin nazarı dikkati celbedildiğini arz ederim.

6 - Arif Bey'e cevabınız elden gönderildi. Çünkü kendisi burada değildi.

7 - Yusuf İzzet Paşa ve Bekir Sami Beylerle icap ettikçe muhabere icra ediliyor Efendim.

- Fazla rahatsız etmiyeyim. Yalnız bizi sık sık tenvir buyurmanızı hassaten rica ederiz kardeşim.

5/11/1335

**Mustafa Kemal
Edirnedden, 8/11/1335**

Kuvayi Millîye Heyeti Temsilîyesine

Garbî Trakya ahvali hakkında Edirne merkezinden şifre ile verilen tafsilât cevabına şiddetle muntazırım. Garbî Trakyanın şimal aksamında yapılmış lâbüt olan teşkilât, parasızlık sebebiyle henüz başlayamamış olduğu gibi elyevm Fransız işgal sahasındaki milis teşkilâtı da aynı sebepten müşkülâta maruzdur. Parasız hiçbir şey olamıyor. Bugün için kurtulmuş addolunabilen bu Trakya parçasının yalnız parasızlık yüzünden tekrar Yunan işgaline maruz bırakılması payitaht için azim tehlikeyi müeddi olacağı takdir buyuruluyorsa muaveneti nakdiye için vakit zayi etmeksizin tedabir üti hazını ehemmiyetle tekrar istirham ederim. Vilâyet vasıtasıyla bu bapta Bâbâliye vukubulan müracaatım de henüz is'af olunmadı. Parasız Gümülcinedeki hareket müstelzimi hacalet ve akamettir. Gerek bu bapta ve gerek şimal aksamının hal ve atisi hakkında rey ve mütaleaları muntazardır Efendim. (Sobranya azasından: Celâl)

Birinci Kolordu Kumandanı

Cafer Tayyar

Sivas, 11/11/1335

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 8/11/1335

Sobranya azasından Celâl Beyefendiye: Garbî Trakyanın tamamen islâmların elinde yekpare olarak kalması ve münasip zaman ve fırsatta ana vatana iltihak eylemesi cümlemizin yüğâne gayesidir. Bu sebeple bu muazzez parçanın hiçbir sebep ve behane ile ecnebi müstemlekesi olmaya razı olmaması esastır. Hükümeti Osmanîyenin siyaseten buralara muavenette bulunması müşküldür. Vahdeti millîyeyi temsil eden Müdafaa-i Hukuk Cemiyet, mütareke zamanındaki hududu esas kabul etmiş olduğundan Meric'in garbini resmi bir lisanla söyleyemez. Bu sebeple maksadın istihsali için en birinci çare Garbî Trakya'da ekseriyeti kahireyi teşkil eden dındağ ve ırkdaşlarımızın teşkilâtı millîyelerini taazuv ve takviye ederek Wilson prensiplerine istinaden hukuklarını talep ve istihsale çalışmalarıdır. Gerek Fransız ve gerek Yunan amaline asla muvafakat olunmaması, ecnebi işgaline kat'iyen rıza gösterilmemesi şartı esastır. Hükümetin kuvvei malîyesi malûmdur. Bilfiil harp devam eden İzmir cephesi için hile bir muaveneti nakdive bulunacak halde değildir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin ise parası yoktur. Binaenaleyh Garbî Trakya teşkilâtı için

5 - Çatalca sancağı Trakya'ya büsbütün bağlandı mı? Tekirdağ ve Gelibolu sancaklarında örgüt sağlam mıdır?

6 - Arif Bey yanıtını aldıktan sonra bir görüş bildirmedim mi, bir şey yapmadı mı. Ve kendisi orada mıdır?

7 - Bursada Bekir Sami, Bandırmada Kâzım Beylerle haberleşiyor musunuz?

K 1 - Şifre alındıktan sonra bu konudaki düşünceler bilginize sunulacaktır.

2 - Meb'uslar seçimi gündün güne ilerliyor. Merkez Edirne'de Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Kurulundan Şeref, Faik, Galip Bahtiyar Beyler meb'us olmuşlardır. Edirneye bağlı yerlerden de Trakya-Paşaeli kuruluna bağlı olanların kazanması olasılığı merkeze göre, kuvvetli görülüyor, istenilen temsilcilerin gönderilmesi Trakya-Paşaeli savunma kuruluna söylenecektir.

3 - Batı Trakya göçmenlerine Fransızlar güçlükler çıkartıyor. Bunun için delegeler İstanbula gitmişlerdir.

4 - Örgüt tüzüğü vardır. Eki gönderilmemiştir.

5 - Çatalca sancağı merkeze bağlanmıştır. Seçim işleri, şimdiye kadar örgütün gereği kadar yaygınlaştırılmamış olduğunu ve bu konuda Trakya-Paşaeli Ulusal Savunma Derneğinin dikkatinin çekildiğini bilginize sunarım.

6 - Yanıtınız Arif Bey'e elden gönderildi. Çünkü kendisi burada değildi.

7 - Yusuf İzzet Paşa ve Bekir Sami Beylerle gerektikçe haberleşilmektedir Efendim.

- Fazla rahatsız etmiyeyim. Yalnız bizi sık sık aydınlatmanızı özellikle rica ederiz kardeşim.

5/11/1919

**Mustafa Kemal
Edirnedden, 8/11/1919**

Ulusal Güçler Temsilci Kuruluna

Batı Trakya durumu ile ilgili olarak Edirne merkezinden şifre ile verilen ayrıntılı bilgilerin karşılığını sabırsızlıkla beklemekteyim. Batı Trakyanın kuzey bölümlerinde yapılması çok gerekli olan örgütlenme, parasızlık nedeniyle daha başlayamamış olduğu gibi şimdi Fransız işgal alanında milis örgütleri de aynı nedenle güçlüklerle karşılaşmaktadır. Parasız hiçbir şey olamıyor. Bugün için kurtulmuş sayılabilen bu Trakya parçasının yalnız parasızlık yüzünden yeniden Yunan işgali ile karşı karşıya bırakılmasının başkent için büyük tehlike doğuracağı anlaşılıyorsa para yardımı için zaman kaybetmeksizin önlemler alınmasını önemle yeniden rica ederim. Valilik aracılığıyla bu konuda Bâbâliye yaptığım başvurum da daha yerine getirilmedi. Parasız Gümülcinedeki işler, utanç verici ve başarısızdır. Gerek bu konuda ve gerek kuzey bölümlerinin bugününü ve yarını ile ilgili düşünceler ve görüşlerinizi beklemekteyim Efendim. (Sobranya* üyelerinden: Celâl)

Birinci Kolordu Komutanı

Cafer Tayyar

Sivas, 11/11/1919

Edirne'de Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

K: 8/11/1919

Sobranya üyelerinden Celâl Beyefendiye: Batı Trakyanın tümüyle Müslümanların elinde bir bütün olarak kalması ve elverişli zaman ve fırsatta ana vatana katılması hepimizin tek amacıdır. Bu nedenle bu sevgili toprakların hiçbir neden ve bahane ile yabancı sömürgesi olmayı kabul etmemesi temel ilkedir. Osmanlı Hükümetinin politika bakımından buralara yardımda bulunması güçtür. Ulusal birliği temsil eden Hakları Savunma Derneği, ateşkes yapıldığı zamandaki sınırları esas kabul etmiş olduğundan Meric'in batısına resmî bir dille söyleyemez. Bu nedenle amacın elde edilmesi için en birinci çare Batı Trakya'da ezici çoğunluğu oluşturan din ve ırk kardeşlerimizin ulusal örgütlerini organize edip güçlendirerek Wilson prensiplerine dayanarak haklarını istemeleri ve bunu elde etmeye çalışmalarıdır. Gerek Fransız ve gerek Yunan emellerinin hiçbir zaman onaylanmaması, yabancı işgalinin kesinlikle kabul edilmemesi temel koşuldur. Hükümetin malî gücü bilinmektedir. Savaşın edimli olarak sürdüğü İzmir cephesi için bile bir para yardımında bulunacak durumda değildir. Hakları Savunma Derneğinin ise parası yoktur. Bu

* Bulgar Meclisi

menaibii varidatın yine aynı topraklardan tedariki zarurîdir. Buna zâtü âlileri gibi doğrudan doğruya âlakadar olan eshabı hamiyetin çaresiz olabileceği memulü kavidir. Maahaza muhacirinin Gümülcine havalisine gönderilmesi için hükümeti seniyeden muaveneti nakdiye talep edilmiş ve bu kere de tekiden istirhamatta bulunulmuştur. Vaziyeti olduğu gibi görerek, mevcut müşkülâta galebe etmeye ve maksadı mukaddesin istihsaline çalışmaya mecburuz. Cenabı Hak milleti masumemizin yüzünü elbette zâtü âlileri gibi hamiyetkâr vatanperver mürşit ve mücahitleri gayreti ile güldürecektir. Muntazaman tenvir buyurulmaktığımızı rica ederiz kardeşim.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal
Edirnedir, 8/11/1335**

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

2/11/1335 tarihli şifreli telgrafnamei âlileri cevabıdır:

Garbî Trakya ahvali: Yunanlılar İskeçeyi Kuruçaya kadar işgal etmişlerdir. Kuvvetleri: Beş bin yedi yüz nefer, on dört cebel topu, yirmi bir mitralyözdür. Yunanlıları vürudundan evvel, Müslüman cemaati islâmiye ve belediye teşkilâtı yapmışlar ve jandarmaları müslümanlardan tain etmişlerdir. Müslümanların kuvvei maneviyesi sarsılmamış ve Yunan işgali askerî bir mahiyette kalmıştır. Franchet d'Esperey ile Trakya valisi General Charpy Yunan işgalinin muvakkat olduğunu mükerren tamin etmişlerdir. Gümülcinede cemaati islâmiye teşkilâtı yapılmış ve jandarma teşkilâtı da ihzar edilmek üzeredir. Yunanlılar Yunan amelini terviç ettirmek üzere İskeçe ve Gümülcinede propagandaya ehemmiyetle devam etmekte ve bu hususta halka mühim meblâğlar dağıtmaya çalışmaktadırlar. Cemiyetimizin gayreti bugün bunları akim bıraktırmaktadır. Dedeâğaç, Sofulu, Dimetoka, Karaâğaç nefsi islâm bulunmadığından muhacirler nakledilmedikçe oralarda bir icraat yapmak mümkün olamıyor. Fransızlar, Müslümanlara pek müsait görünmekteler ise de asıl maksatları bu havalide yerleşmek olduğu bütünü hareketlerinden anlaşılmalıdır. Bazı mütehasıs memurlar getirmişlerdir. Bulgarlar, sulh muahedesi henüz imza etmedikleri için Bulgar idarei mülkiyesi Fransız kontrolü altında olarak ifayı vazife ediyor. Bulgarlarda kalan cebel kısmındaki dokuz kazada Bulgarlara karşı ahali islâmiyenin metanet ve maneviyatı yüksek olduğundan her halde şüphe eden Bulgarlar, o havalide bin kadar yerdî münzevi olduğu halde her ihtimale karşı hazır bulunmak üzere ayrıca komite teşkilâtı yapmaktadırlar.

Ahval ve vaziyeti hazıraya karşı cemiyeti millîye ahvali için mütevali teşebbüsâtı siyasîyede bulunmakta ve indelicap istimal edilmek üzere zemin ve zaman ve vesait müsaadesi nispetinde teşkilât hazırlanmaktadır. Gümülcinede bu ayın onaltısında bir kongre in'ikadi mukarrerdir. Buradan da murahhaslar bulundurulacaktır. Hükümetin muaveneti nakdiyesi olursa Paris bir heyeti murahhasa göndermek mümkün olabilecektir. Yunan hükümeti Garbî Trakya'yı (...) nehrinden Meriç vadisine kadar sabık Bulgaristan idaresinin imtiyazatına müşabih bir idare tesis etmek ve yalnız Yunan hükümetinin himayesini kabul eylemek suretini teklif etmek ise de, sureti kat'iyede muvafakat gösterilmemektedir. Muhacirin meselesi muhacirinin muntazaman, mücehhezen nakli hususunda, tertibat yapılmıştır. Hükümeti merkezîyenin müsaade ve daha doğrusu muavenetine intizar olunmaktadır. Fransızlar İstanbul ve Uzunköprü murahhaslarımız tarafından mûta vesâiki vize ederek mürurlarına müsaade ediyorlar. Nakliyatın tesli ve yolun taksiri maksadile karadan daha () muhacir nakliyatına müsaade verilmesi için Fransızlara müracaat edildi. Cevaba intizar olunmaktadır. Dimetokadaki Fransız kumandanı naftia köprüsünden ve Serem köy geçidinden hususî olarak mürura müsaade etmekte olduğundan buralardan Dimetoka kazası muhacirleri yurtlarına avdet etmekte idirler. Meriç şarkındaki iki köy kâmilen mahallerine avdet etmiştir. Boş islâm köylerine Bulgarlar, Şarkî Trakya Bulgarlarını yerleştirip bırakmış olduklarından avdet eden muhacirler onlarla birlikte oturmak mecburiyetinde kalacaklardır. Bulgarlar fırsattan bilistifade Şarkî Trakyadaki () avdet gagesini takip ve Fransızları bu hususta () etmekte iseler de tarafımızdan buna muvafakat edileceğinden bu mesele Garbî Trakya muhacirleri kâmilen mahallerine avdet edinceye kadar maslahata göre idare edilecektir. Yunanlılar, Trakyalı Rumlardan ikibin hane İskeçeye, üçbin hane Gümülcineye, üçbin hane Dedeâğaca, binbeşyüz hane Sofuluya iskân etmek için hazırlanmışlardır ve bunlara üç aylık mekûlât ve nüfus başına yüzer frank vermişlerdir. İkinci ve üçüncü kafil olarak da yirmibin aile hazırlamak istedikleri müstahberdir. Para meselesi muhacirine muavenet hususunda talep edilen mebalîğ hakkında henüz bir cevap alınmadı. Garbî Trakyada hükümeti teşkilî için hükümeti merkezîye vait buyurduğu onbin liranın

duruma göre Batı Trakya örgütleri için gelir kaynağının yine aynı topraklardan sağlanması zorunludur. Buna sizin gibi doğrudan doğruya ilgili olan yurtseverlerin çare bulabileceğini kuvvetle umarız. Bununla birlikte göçmenlerin Gümülcine yöresine gönderilmesi için İstanbul hükümetinden para yardımı istenmiş ve bu kere de bu dileğimiz yinelenmiştir. Durumu olduğu gibi görerek, karşımızdaki güçlükleri yenmeye ve kutsal amacın elde edilmesine çalışmak zorundayız. Ulu Tanrı suçsuz milletimizin yüzünü elbette sizin gibi özverili yurdsever doğru yol gösterici ve savaşırların çabası ile güldürecektir. Sürekli ve düzenli olarak aydınlatılmaktığımızı rica ederiz kardeşim.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal
Edirnedir, 8/11/1919**

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

2/11/1919 tarihli şifreli telgrafınız yanıtıdır:

Batı Trakya durumu: Yunanlılar İskeçeyi Kuruçaya kadar işgal etmişlerdir. Kuvvetleri: Beşbinyediyüz er, ondört dağ topu, yirmi bir ağır makinalı tüfektir. Yunanlıların gelişinden önce, Müslümanlar İslâm Toplumu ve belediye örgütleri kurmuşlar ve jandarmaları Müslümanlardan atamışlardır. Müslümanların moralleri bozulmamış ve Yunan işgali askerî bir nitelikte kalmıştır. Franchet d'Esperey ile Trakya valisi General Charpy Yunan işgalinin geçici olduğu konusunda yineleye yineleye güvence vermişlerdir. Gümülcinede islâm toplumu örgütü kurulmuş ve jandarma örgütü de hazırlanmak üzeredir. Yunanlılar Yunan emellerini güttürmek için İskeçe ve Gümülcinede propagandalarını önemle sürdürmekte ve bu iş için halka büyük paralar dağıtmaya çalışmaktadırlar. Derneğimizin çabaları bugün bunları sonuçsuz bıraktırmaktadır. Dedeâğaç, Sofulu, Dimetoka, Karaâğaçta Müslüman halk bulunmadığından göçmenler getirilmedikçe oralarda bir şeyler yapılamıyor. Fransızlar Müslümanlara pek yatkin görünmekteler ise de asıl amaçları bu yörede yerleşmek olduğu bütün o davranışlarından anlaşılmalıdır. Bazı uzman memurlar getirmişlerdir. Bulgarlar, barış Fransız denetimi altında görev yapıyor. Bulgarlarda kalan dağ bölümündeki dokuz ilçede Bulgarlara karşı Müslüman halkın dayanç ve morali yüksek olduğundan her halde kuşkulanan Bulgarlar, o yörede bin kadar pasif adamı olduğu halde her olasılığa karşı hazır bulunmak üzere ayrıca komite örgütü yapmaktadırlar.

İçinde bulunulan duruma karşı ulusal dernek konusunda ard arda politik girişimlerde bulunmakta ve gerektiğinde kullanılmak üzere durumun ve ortamın ve eldeki araçların elverişliliği oranında örgüt hazırlanmaktadır. Gümülcinede bu ayın on altısında bir kongre toplanması kararlaştırılmıştır. Buradan da delegeler bulundurulacaktır. Hükümetin para yardımı olursa Paris bir delege kurulu gönderilebilecektir. Yunan hükümeti Batı Trakya'yı (.....) nehrinden Meriç vadisine kadar eski Bulgaristan yönetiminin ayrıcalıklarına benzer bir yönetim kurmak ve yalnız Yunan hükümetinin karışmasını kabul etmek çözümünü önermekte ise de, kesinlikle kabul edilmemektedir. Göçmenler sorunu göçmenlerin düzenli ve eşyalarıyla birlikte taşınması konusunda önlemler alınmıştır. İstanbul hükümetinin izni ve daha doğrusu yardımı beklenmektedir. Fransızlar İstanbul ve Uzunköprü delegelerimiz tarafından verilen belgeleri vize ederek geçmelerine için veriyorlar. Nakliyatın kolaylaştırılması ve yolun kısaltılması amacıyla karadan da () göçmen gönderilmesine izin verilmesi için Fransızlara başvuruldu. Yanıt beklenmektedir. Dimetokadaki Fransız komutanı devlet köprüsünden ve Serem köy geçidinden özel olarak geçiş izni vermektedir olduğundan buralardaki Dimetoka ilçesi göçmenleri yurtlarına dönmektedirler. Meriç doğusundaki iki köy halkı tümüyle yerlerine dönmüştür. Boş müslüman köylerine Bulgarlar, Doğu Trakya Bulgarlarını yerleştirip bırakmış olduklarından dönen göçmenler onlarla birlikte oturmak zorunda kalacaklardır. Bulgarlar fırsattan yararlanarak Doğu Trakyadaki () geri dönme amacını gütmekte ve Fransızları bu konuda () iseler de bu tarafımızdan uygun görüleceği için bu sorun Batı Trakya göçmenlerinin tümü yerlerine dönene kadar duruma göre idare edilecektir. Yunanlılar, Trakyalı Rumlardan ikibin ev halkını İskeçeye, üçbin ev halkını Gümülcineye, üçbin ev halkını Dedeâğaca, bin beşyüz ev halkını Sofuluya yerleştirmek için hazırlanmışlardır ve bunlara üç aylık yiyecek ve nüfus başına yüzer frank vermişlerdir. İkinci ve üçüncü kafil olarak da yirmibin aile hazırlamak istedikleri haber alınmıştır. Para sorunu göçmenlere yardım için istenilen parayla ilgili daha bir yanıt alınmadı. Batı Trakyada hükümet kurmak için İstanbul hükümeti söz verdiği onbin liranın yalnız beşyüz lirasını vermisi ve kalan dokuzbin beşyüz lirayı daha vermemiştir. Batı Trak-

beşyüz lirasını vermiş ve mütebaki dokuzbin beşyüz lirayı henüz vermemiştir. Garbî Trakya'da hükümet tesisi ve yevmiye bir buçuk lira ile teşkil edilen jandarmayı idare ve Yunan propagandalarına mukabele için paraya şiddetle ihtiyaç olup bugün bu ihtiyacı mahallinden temin etmek adimülümikân bulunduğu vadedilen meblâğın acilen itasına ve bu hususta lâakal daha ellibin liranın tahsisine tarafı valâlarından da delâlet buyurulması müsterhamdır Efendim.

**Trakya-Paşaeli Müdafaaî
Hukuk Cemiyeti Reisi
Şükriî**

Sivas, 11/11/1335

Şifre

Edirne'de Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 8/11/1335

Trakya-Paşaeli Müdafaaî Hukuk Cemiyeti Riyasetine: Garbî Trakya hakkında ita buyurulan mülûmat şayanı teşekkürdür. En mühim mesele bu topraklarda ekseriyeti kahireyi teşkil eden ırkdaşlarımızın kat'iyen hiçbir ecnebî idaresi veya himayesine temayül eylememeleridir. İlk adım olarak istiklâl veya muhtariyetlerini kazanmaya çalışmalıdırlar. Gümülcine kongresi mukarreratından intizar olunan siyasi netice budur. Devleti Osmanîyenin vaziyeti hazırası bu ülkeleri için teşebbüsâtı siyasiyede bulunmaya müsait değildir. Ancak Wilson prensiplerini ileri sürerek ve vahdeti tamme ve teşkilatı millîyelerine istinat ederek Garbî Trakya naili istiklâl olabilir. Sulhün aklından sonra hâsıl olacak vaziyete göre anavatan iltihak fırsatı derpiş olunabilir. Her halde şimdilik Yunan propagandasına mümanaat, Fransızların yerleşmesine karşı ademi hoşnudî ikazı mühimdir. Muhacirin hakkında vadedilen onbin liranın ikmal ve mümkünse ellibin lira daha tahsisine dair hükûmeti seniye nezdinde teşebbüsatta bulunulmuştur. Yalnız hükûmetin vaziyeti maliyesi de nazarı dikkate alınmak, asıl memba varidatın Garbî Trakyadan istihsaline gayret etmek hususunda nazarı dikkati âlilerinin celbini gaye mukaddesin istihsali için bir vecibe addeyleriz.

İstirat olarak şunu da hatırlatmak isteriz ki Trakya-Paşaeli Cemiyetinin takip edeceği mesleki siyâsî de Meriçin şarkı, yani mütareke aktolunduğu zamanki hududumuz dahilinde kalmış olan aksamu memalikimizin vatanı Ostmaniden gayrikabili fek bir cüz telâkki olunması pek mühimdir.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal
Sivas, 11/11/1335**

Şifre

Harbîye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Gümülcine muhacirlerinin mahallerine şevki için hükûmeti seniyenin vait buyurduğu onbin liranın bir an evvel tediyesi mahallinden istirham edilmekle ve zaman geçmesinin Yunanlıların lehine olduğu zikrolunmaktadır. Garbî Trakya teşkilâtı millîyesinin baka ve takviyesi için de mümkünse ellibin liranın tahsisi talep edilmektedir. Payitahtumuzun emniyet ve vatanımızın atisi ile son derece alâkadar olan bu meselede hükûmeti seniyezimizin azamî muavenet ve gayret edeceği büştibahtur. Salih Paşa Hazretleri bu cihete söz vermişlerdi. Delâleti devletleri hassaten istirham olunur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal
Beşiktaş, 1 Kânunuevel 1335**

Sıvasta K.O. 3 K.

Garbî Trakyalılar Kırcaalide bir an evvel ihtilâl çıkarak Bulgarları kovmak ve bu veçhile mahalli mezkûru da Garbî Trakya ilâve ederek ilerde yapacakları teşebbüsü büyütme ve belki de Makedonyaya sirayet ettirmek fikrinde olduklarından şimdiden Trakya için müteşebbis bir kumandan ile birkaç alay kumandanı istediler.

Bu hususta heyeti muhteremelerinin mütalealarının imba buyurulmasını arz ve istirham eyleriz. Bugünlerde gerek Garbî Anadolu ve gerek Anadolu berren ve bahret bize en lüzumu olan

yada hükûmet kurmak ve günde bir buçuk lira ödenekle kurulan jandarmayı yönetmek ve Yunan propagandalarına karşılık vermek için paraya çok gereksinim olup bugün bu gereksinimi yerinden sağlamak olanak dışı bulunduğu vadedilen paranın ivedi olarak verilmesi ve bu konuda en az ellibin lira daha ödenek ayrılmasına sizin de yardımcı olmanız rica olunur Efendim.

**Trakya-Paşaeli Hakları
Savunma Derneği Başkanı
Şükriî**

Sivas, 11/11/1919

Şifre

Edirne'de Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

K: 8/11/1919

Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Derneği Başkanlığına: Batı Trakya ile ilgili olarak verdiğiniz bilgiler teşekküre değer. En önemli sorun bu topraklarda ezici çoğunluk oluşturulan ırkdaşlarımızın kesinlikle hiçbir yabancı yönetim ya da korumasına girme eğiliminde bulunmamalarıdır. İlk adım olarak bağımsızlık veya özerkliklerini kazanmaya çalışmalıdırlar. Gümülcine kongresi kararlarından beklenen politik sonuç budur. Osmanlı Devletinin bugünkü durumu bu ülkeler için politik girişimlerde bulunmaya elverişli değildir. Ancak Wilson prensiplerini ileri sürerek ve tam birlik içinde ve ulusal örgütlere dayanarak Batı Trakya bağımsızlığa kavuşabilir. Barış yapıldıktan sonra çıkacak duruma göre ana vatana katılmak öngörülebilir. Herhalde şimdilik Yunan propagandasına engel olmak, Fransızların yerleşmesine karşı hoşnutsuzluk gösterip uyarma önemlidir. Göçmenlerle ilgili olarak söz verilen on bin liranın tamamlanmasına ve olabilirse ellibin lira daha verilmesine ilişkin olarak İstanbul hükûmetine girişim yapılmıştır. Yalnız hükûmetin malî durumu da dikkate alınmak, asıl gelir kaynağının Batı Trakyadan sağlanmasına çalışılmak konusunda dikkatinizi çekmeyi kutsal amacın elde edilmesi için bir borç sayarız.

Bu arada şunu da anımsatmak isteriz ki Trakya-Paşaeli Derneğinin izleyeceği politikada da Meriçin doğusu, yani ateşkes anlaşması yapıldığı tarihteki sınırlarımız içinde kalmış olan ülkemiz topraklarının Osmanlı vatanından koparılamaz bir bütün sayılması çok önemlidir.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal
Sivas, 11/11/1919**

Şifre

Savaşışleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Gümülcine göçmenlerinin yerlerine gönderilmesi için hükûmetin söz verdiği onbin liranın bir an önce ödenmesi oradan rica edilmekte ve zaman geçmesinin Yunanlıların yararına olduğu bildirilmektedir. Batı Trakya ulusal örgütünün yaşayıp güçlenmesi için de olanak varsa ellibin lira ödenek istenmektedir. Başkentimizin güvenliği ve vatanımızın ilerisi ile çok ilgili olan bu konuda hükûmetin en çok yardımı yapıp çaba harcayacağı kuşkusuzdur. Salih Paşa Hazretleri bunun için söz vermişlerdi. Aracı olmanız özellikle rica olunur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal
Beşiktaş, 1 Aralık 1919**

Sıvasta K.O. 3 K

Batı Trakyalılar Kırcaalide bir an önce ayaklanarak Bulgarları kovmak ve böylece orasını da Batı Trakya ekleyerek ilerde yapacakları girişimi büyütme ve belki de Makedonyaya yaymak düşüncesinde olduklarından şimdiden Trakya için girişimci bir komutan ile birkaç alay komutanı istediler.

Bu konuda saygıdeğer kurulunuzun düşüncesinin bildirilmesini rica ederiz. Bugünlerde gerek Batı Anadolu ve gerek Anadolu karadan ve denizden bize en gerekli olan silâhlarla ve cepha-

esliha ve cepaneyi nakletmek ve () istiyoruz. Garbî Anadolu ile () olmakla beraber nakliyata başladık. Karadeniz sahilinde İneboluyu münasip görüyorsak da zâtı alilerinin bu husustaki projesinin ve nerede ne gibi teşkilât ve tüccarlar bulunduğunun emir buyurulmasına muntazırız. Arzı hürmet eyleriz. (Kara Vastf)

**Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket**

Sivas, 8/12/1335

Zata mahsustur

**Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye**

C: 1/12/1919

1 - İhtilâl ile eslaşmak mümkün değildir. Garbî Trakyayı istilâ etmek isteyen İngiliz, Fransız, İtalyanlara arzularını tatmim için bir sebep tehiye edilmiş olacaktır. Bundan maada Bulgarların bizimle birleşmek arzusunun izhar etmekte oldukları bir zamanda bu hareketin hayırlı bir netice vereceği de müsteb'attir. Bunun Garbî Trakyayı Yunanlılara işgal ettirmek için bir teşvik olması da pek muhtemeldir. Binaenaleyh vaziyetin pek esaslı tetkiki pek hayâtî ve mühim bir mesele addolunmaktadır.

2 - Garbî Anadolunun esliha ihtiyacı ziyadedir. Bir an evvel nakliyat şayanı arzudur. İhraç iskelesi olarak biz Bafra ağzını münasip görüyoruz. Fena havalarda takalar, kayıklar barınabilir. Nehir tarikiyle de Vezirköprüye kadar düz kayıklarla nakliyat mümkündür. Bu işi Üçüncü Kolordu Kumandanlığı deruhde edecek, Samsundaki fırkasına yaptıracaktır. Yalnız vaktile kayıkçıların ismi, hareketten evvel eslihanın cinsi ve miktarı hususunda mezkûr kumandanlığa malûmat ita kılınması lâzımdır. Hatta dahilde tüccar eşyası olarak nakli mutasavver olduğundan bu bapta Üçüncü Kolordu Kumandanlığı ile serian anlaşıldıktan sonra belki de bir arkadaşın Samsuna gelerek vaziyeti mahallinde tesbit ve takrir etmesi daha salim olacaktır.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

neyi taşımak ve () istiyoruz. Batı Anadolu ile () olmakla beraber taşıma işine başladık. Karadeniz kıyısında İneboluyu uygun buluyorsak da sizin bu konudaki projenizin ve nerede ne gibi örgütler ve tüccarlar bulunduğunun bildirilmesini beklemekteyiz. Saygılar sunarız. (Kara Vasıf)

**Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket**

Sivas, 8/12/1919

Kişîye özeldir

**İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Miralay Şevket Beyefendiye**

K: 1/12/1919

1 - Ayaklanarak temel kurmak (yerleşmek) olanağı yoktur. Batı Trakyayı istilâ etmek isteyen İngiliz, Fransız, İtalyanlara isteklerini sağlamak için bir neden hazırlanmış olacaktır. Bundan başka Bulgarların bizimle birleşmek istediklerini açıklamakta oldukları bir zamanda bu ayaklanışın hayırlı bir sonuç vermesi de olanaksızdır. Bunun Batı Trakyayı Yunanlılara işgal ettirmek için bir özendirme olması da pek olasıdır. Bu nedenle durumun çok dikkatle incelenmesi pek hayâtî ve önemli bir iş sayılmaktadır.

2 - Batı Anadolunun silâha gereksinimi çoktur. Bir an önce taşımaya geçilmesi iyi olur. İhraç iskelesi olarak biz Bafra ağzını uygun görüyoruz. Fena havalarda takalar, kayıklar barınabilir. Nehir yoluyla da Vezirköprüye kadar düz kayıklarla taşıma yapılabilir. Bu işi Üçüncü Kolordu Komutanlığı üstlenecek, Samsundaki tümenine yaptıracaktır. Yalnız vaktile kayıkçıların adları, yola çıkmadan silâhların tür ve sayısı konusunda o komutanlığa bilgi verilmesi gereklidir. Hatta ülke içinde tüccar eşyası olarak taşınması tasarlandığından bu konuda Üçüncü Kolordu Komutanlığı ile ivedilikle anlaşıldıktan sonra belki de bir arkadaşın Samsuna gelerek durumu yerinde saptayıp kararlaştırması daha doğru olacaktır.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

KRONOLOJİ

4 Temmuz 1918	Vahdettin (6. Sultan Mehmet) padişah oldu.
4 Mart ilâ 15 Mayıs 1919	Birinci Damat Ferit Kabinesi
20 Nisan 1919	ATA 9. Ordu Müfettişi oldu
15 Mayıs 1919	Yunanlılar İzmir'e asker çıkardı
16 Mayıs 1919	ATA Samsun'a doğru yola çıktı
19 Mayıs 1919	ATA Samsun'a vardı
19 Mayıs ilâ 20 Temmuz 1919	İkinci Damat Ferit Kabinesi
28 Mayıs 1919	Havza Genelgesi
Haziran 1919	Manisa ve Aydın'ın işgali
8 Haziran 1919	ATA İstanbul'a geri çağrıldı
22 Haziran 1919	Amasya Genelgesi
23 Haziran 1919	Ali Galip olayı ortaya çıktı
23 Haziran 1919	Ali Kemal'in ATA'ya karşı girişimi
3 Temmuz 1919	ATA Erzurum'da
5 Temmuz 1919	Cemal (Mersinli) Paşa Konya'dan İstanbul'a gitti
8 Temmuz 1919	ATA askerlikten ayrıldı
21 Temmuz ilâ 30 Eylül 1919	Üçüncü Damat Ferit Kabinesi
23 Temmuz ilâ 7 Ağustos 1919	Erzurum Kongresi
4 ilâ 11 Eylül 1919	Sivas Kongresi
13 Eylül 1919	İstanbul'la haberleşmenin kesilmesi
14 Eylül 1919	Sivas'ta İrade-i Millîye Gazetesi
17 Eylül 1919	Kâzım Karabekir Paşa'nın ATA'ya öğütleri
21 Eylül 1919	Sivas'tan Ankara'ya doğru yola çıkış
22 Eylül 1919	General Harbord'la görüşme
25 Eylül 1919	Abdülkerim Paşa'nın arabulucuk girişimi
Ekim 1919	Yahya Kaptan Olayı
2 Ekim 1919 ilâ 3 Mart 1920	Ali Rıza Paşa Kabinesi
2 Ekim 1919	Bozkır olayı
3 Ekim 1919	Kâzım Karabekir Paşa Ankara'ya gidişe karşı çıkıyor
7 Ekim 1919	Ahmet İzzet Paşa'nın öğütleri
8 Ekim 1919	Kâzım Karabekir Paşa'nın Öğütleri
20 Ekim 1919	Amasya Protokolü'nün imzalanması
20 Ekim 1919	Adapazarı'nda ayaklanma
22 Aralık 1919	Ankara'ya doğru yola çıkış
24 Aralık 1919	İtilâf Devletlerinin ultimatomu
27 Aralık 1919	Ankara'ya varış
1 Ocak 1920	Cemal (Mersinli) Paşa'nın istifa tehdidi
12 Ocak 1920	İstanbul'da Meb'uslar Meclisi toplandı
21 Ocak 1920	Anadolu'daki yabancı subayların tutuklanması

26/27 Ocak 1920
28 Ocak 1920
1 Şubat 1920
8/9 Şubat 1920
9 Şubat 1920
16 Şubat 1920
8 Mart ilâ 2 Nisan 1920
16 Mart 1920
19 Mart 1920
5 Nisan ilâ 30 Temmuz 1920
10 Nisan 1920
13 Nisan 1920
23 Nisan 1920
24 Nisan 1920
29 Nisan 1920
Mayıs, Haziran 1920
2 Mayıs 1920
4 Mayıs 1920
5 Mayıs 1920
11 Mayıs 1920
11 Mayıs 1920
22 Haziran 1920
25 Haziran 1920
8 Temmuz 1920
31 Temmuz ilâ 17 Ekim 1920
10 Ağustos 1920
18 Ağustos 1920
Eylül 1920
4 Eylül 1920
29 Eylül 1920
15/16 Ekim 1920
21 Ekim 1920 ilâ 4 Kasım 1922
24 Ekim 1920
30 Ekim 1920
8 Kasım 1920
2/3 Aralık 1920
5 Aralık 1920
6 Aralık 1920
15/16 Aralık 1920
10 Ocak 1921
20 Ocak 1921
22 Ocak 1921
11 Mart 1921
16 Mart 1921
23 Mart 1921

Akbaş Cephaneliği olayı
Meb'uslar Meclisinde Ulusal Andın kabulü
Maraş'ta Fransızlarla çatışma
Ulusal Kuvvetlerin Urfa'ya girişi
Fransızların Maraş'tan ayrılmaları
Anzavur isyanı
Salih Paşa Kabinesi
İstanbul'un işgali
ATA'nın Ankara'da meclis toplama çağırısı
Dördüncü Damat Ferit Kabinesi
ATA için ölüm Şeyhülislam fermanı alınması
Düzce isyanı
Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması
ATA'nın TBMM Başkanı seçilmesi
Hıyaneti Vataniye Kanunu'nun kabulü
Yozgat, Yerköy ve Boğazlıyan isyanları
Ankara'da ilk Bakanlar Kurulu
İstanbul Ankara'yla ilişki arıyor
Konya isyanı
İstanbul Harp Divanı, ATA'yı ölüme mahkûm etti
Halifelik ordusunun ulusal birliklere saldırısı
İlk Yunan saldırısı
Batı Cephesi Komutanlığı kuruldu
Yunanlıların Bursa'yı işgali
Beşinci Damat Ferit Kabinesi
Sevr Antlaşması imzalandı
Celâlettin Arif Bey'in karşıt girişimleri
Ermenilere karşı hareket
Nazım Bey'in İçişleri Bakanı yapılması
Sarıkamış'ın kurtuluşu
Saimbeylinin kurtuluşu
Teyfik Paşa Kabinesi
Gediz saldırısı
Kars'ın kurtuluşu
Cepheyi ikiye ayırma kararı
Gümrü Anlaşması imzalandı
Bilecik buluşması
İzzet ve Salih Paşalar Ankara'da
Demirci Efe'nin bastırılması
Birinci İnönü zaferi
Yeni devletin ilk anayasası
Çerkez Etem ayaklanmasının bastırılması
Bekir Sami Bey'in anlaşmaları
Moskova anlaşması
İkinci Yunan saldırısı

Nisan 1921	Refet (Bele) Paşa başkomutanlık peşinde	7 Ocak 1924	Yüzelliliklerin isimlerini içeren Resmi Gazete yayınlandı
1 Nisan 1921	İkinci İnönü zaferi		Halifelik kaldırıldı. Dinişleri bakanlığını kaldıran, öğretimi birleştiren kanunlar kabul edildi.
10 Mayıs 1921	TBMM'de Hakları Savunma Grubu kuruldu	3 Mart 1924	Hanedan sınır dışı edildi
11 Temmuz 1921	Anayasa konusunda Kâzım Karabekir Paşa'nın tuhaf isteği		Anayasası kabul edildi
5 Ağustos 1921	Başkomutanlık kanunu	20 Nisan 1924	Nasturî isyanı, İngiliz ultimatomu
23 Ağustos 1921	Sakarya savaşı başladı	Ekim 1924	ATA'ya karşı komplo
13 Eylül 1921	Sakarya zaferi	26 Ekim 1924	Hükûmetle muhalefetin çatışması
19 Eylül 1921	ATA'ya Mareşallik rütbesi ve Gazi unvanı verildi	1 Kasım 1924	Terakkiperver Cumhuriyet Partisi kuruldu
20 Ekim 1921	Fransa ile Ankara Anlaşması imzalandı	17 Kasım 1924	Şeyh Sait isyanı
5 Ocak 1922	Ordumuz Adana'ya girdi	13 Şubat ilâ 31 Mayıs 1925	Aşar vergisinin kaldırılması
13 Ocak 1922	TBMM'de İkinci Grup oluştu	23 Şubat 1925	Aşar vergisi kaldırıldı
18/19 Şubat 1922	Kâzım Karabekir Paşa Meclislerin de üstünde bir kurul öneriyor	Mart 1925	Takriri Sükûn kanunu kabul edildi
	İtilâf Devletlerinin ateşkes önerisi	4 Mart 1925	Terakkiperver Cumhuriyet Partisi kapatıldı
22 Mart 1922	Ali İhsan (Sâbis) Paşa'nın tutumu açıklığa kavuşuyor	3 Mayıs 1925	Şapka kanunu
Haziran 1922	Rauf Bey Başbakan oluyor	20 Kasım 1925	Bazı unvanlar yasaklandı
12 Temmuz 1922	İstiklâl Mahkemeleri kanunu	23 Kasım 1925	Tekke, zaviye ve türbeler kapatıldı
31 Temmuz 1922	Büyük Taarruz başladı	30 Kasım 1925	Uluslararası saat ve takvim kabul edildi
26 Ağustos 1922	Afyon'un kurtuluşu	26 Aralık 1925	Medeni Kanun kabul edildi
27 Ağustos 1922	Başkomutanlık Meydan Muharebesi kazanıldı	17 Şubat 1926	Türk Ceza Kanunu kabul edildi
30 Ağustos 1922	"Ordular; ilk hedefiniz Akdenizdir. İleri!" emri	1 Mart 1926	Borçlar Kanunu kabul edildi
1 Eylül 1922	Ordu İzmir'e girdi	22 Nisan 1926	ATA Nutku okudu
9 Eylül 1922	Bursa'nın kurtuluşu	15 ilâ 20 Ekim 1926	Yeni rakamların kabulü
10 Eylül 1922	Mudanya Konferansı toplandı	24 Mayıs 1928	Yeni harflerin kabulü
3 Ekim 1922	Mudanya Ateşkes Anlaşması imzalandı	1 Kasım 1928	Kadınların seçme hakkının tanınması
11 Ekim 1922	Halifelik padişahlıktan ayrıldı, Saltanat kaldırıldı	3 Nisan 1930	Yeni (metrik) ölçülerin kabulü
1 Kasım 1922	Vahdettin kaçtı	26 Mart 1931	Soyadı kanunu
1/8 Kasım 1922	Abdülmecit Efendi halife atandı	25 Haziran 1934	Aya Sofya'nın müze olmasına ilişkin kararname
18 Kasım 1922	Lozan Konferansı başladı	24 Ekim 1934	Dinsel giysiler hakkında kanun
20 Kasım 1922	ATA'nın vatandaşlık haklarından yoksun bırakılması girişimi	3 Aralık 1934	Kadınlara seçilme hakkının tanınması
2 Aralık 1922	Lozan Konferansı kesildi	5 Aralık 1934	Montrö anlaşması
4 Şubat 1923	İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplandı	20 Temmuz 1936	Yüzelliliklerin affı
17 Şubat 1923	ATA partisi için 9 ilke saptadı	16 Temmuz 1938	
8 Nisan 1923	Lozan Konferansı yeniden toplandı		
23 Nisan 1923	Lozan Barış Antlaşması imzalandı		
24 Temmuz 1923	Rauf Bey Başbakanlıktan ayrıldı		
4 Ağustos 1923	Fethi Bey Başbakan oldu		
13 Ağustos 1923	Halk Partisi kuruldu		
1 Eylül 1923	Ankara başkent oldu		
13 Ekim 1923	Ali Fuat Paşa TBMM İkinci Başbakanlığından çekildi		
20 Ekim 1923	Rauf Bey TBMM İkinci Başkanı oldu		
25 Ekim 1923	Fethi Bey hükûmeti çekildi		
26 Ekim 1923	Cumhuriyet ilan edildi. ATA Cumhurbaşkanı seçildi		
29 Ekim 1923			